

การออกแบบสัญลักษณ์ เพื่อส่งเสริมการท่องเที่ยวในกรุงเทพมหานคร

โดย

นายอริวัฒน์ จุลมัจฉา

มหาวิทยาลัยศิลปากร สงวนลิขสิทธิ์

วิทยานิพนธ์นี้เป็นส่วนหนึ่งของการศึกษาตามหลักสูตรปริญญาศิลปมหาบัณฑิต

สาขาวิชาการออกแบบนิเทศศิลป์

ภาควิชาการออกแบบนิเทศศิลป์

บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยศิลปากร

ปีการศึกษา 2547

ISBN 974 - 464 - 142 - 8

ลิขสิทธิ์ของบัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยศิลปากร

THE DESIGN OF SIGN AND SYMBOL FOR TOURISM PROMOTION
IN BANGKOK METROPOLITAN

By

Athiwat Julmatcha

มหาวิทยาลัยศิลปากร สงวนลิขสิทธิ์

A Thesis Submitted in Partial Fulfillment of the Requirements for the Degree

MASTER OF FINE ARTS

Department of Visual Communication Design

Graduate School

SILPAKORN UNIVERSITY

2004

ISBN 974 – 464 – 142 – 8

บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยศิลปากร อนุมัติให้วิทยานิพนธ์เรื่อง “การออกแบบ
สัญลักษณ์เพื่อส่งเสริมการท่องเที่ยวในกรุงเทพมหานคร” เสนอโดย นายอธิวัฒน์ จุลมัจฉา เป็นส่วน
หนึ่งของการศึกษาตามหลักสูตรปริญญาศิลปมหาบัณฑิต สาขาวิชาการออกแบบนิเทศศิลป์

.....

(รองศาสตราจารย์ ดร.จิราวรรณ คงคล้าย)

คณบดีบัณฑิตวิทยาลัย

วันที่ เดือน พ.ศ.

ผู้ควบคุมวิทยานิพนธ์

1. อาจารย์วัฒน์พันธุ์ คุรุทะเลน

2. อาจารย์ศักดิ์ศยาม พงษ์ดำ

มหาวิทยาลัยศิลปากร สงวนลิขสิทธิ์
คณะกรรมการตรวจสอบวิทยานิพนธ์

..... ประธานกรรมการ

(อาจารย์อนุชา ไสภาคย์วิจิตร)

...../...../.....

..... กรรมการ

(ผู้ช่วยศาสตราจารย์มานิช กงกะนันท์)

...../...../.....

..... กรรมการ

(อาจารย์วัฒน์พันธุ์ คุรุทะเลน)

...../...../.....

..... กรรมการ

(อาจารย์ศักดิ์ศยาม พงษ์ดำ)

...../...../.....

K 43362022 : สาขาวิชาการออกแบบนิเทศศิลป์

คำสำคัญ : การออกแบบสัญลักษณ์ / การออกแบบเลขศิลป์สิ่งแวดล้อม

อธิวัฒน์ จุลมัจฉา : การออกแบบสัญลักษณ์เพื่อส่งเสริมการท่องเที่ยวในกรุงเทพมหานคร
(THE DESIGN OF SIGN AND SYMBOL FOR TOURISM PROMOTION IN BANGKOK
METROPOLITAN) อาจารย์ผู้ควบคุมวิทยานิพนธ์ : อ. วัฒนพันธุ์ ครูฑะเสน และ อ. ศักดิ์ศยาม พงษ์ดำ.
152 หน้า. ISBN 974 – 464 – 142 - 8

การวิจัยครั้งนี้ มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาและออกแบบสัญลักษณ์เพื่อส่งเสริมการท่องเที่ยว
ในกรุงเทพมหานคร กรณีศึกษา : เกาะรัตนโกสินทร์ กรุงเทพมหานคร ได้ชื่อว่าเป็นหนึ่งของนครที่เก่าแก่และมี
เอกลักษณ์โดดเด่น มีขนบธรรมเนียมประเพณี ศิลปวัฒนธรรม รวมทั้งศิลปะอันงดงามจาก จิตรกรรม
ประติมากรรม และสถาปัตยกรรม ที่สืบทอดมายาวนาน ซึ่งมีความน่าสนใจ แต่ยังคงขาดองค์ประกอบที่
สำคัญคือ สัญลักษณ์แนะนำสถานที่ท่องเที่ยว ผู้วิจัยมีความประสงค์จะออกแบบสัญลักษณ์ให้มีความเข้าใจ
ง่าย สื่อความหมายได้อย่างเหมาะสม มีความน่าสนใจ และกลมกลืนในการออกแบบ โดยผู้วิจัยได้
ทำการศึกษาข้อมูลการออกแบบสัญลักษณ์ รวมถึงความคิดเห็นของนักท่องเที่ยวที่มาเยือนกรุงเทพมหานคร
(เกาะรัตนโกสินทร์) ซึ่งสามารถนำแนวความคิดไปพัฒนาและประยุกต์ใช้ในอนาคต

แนวทางการศึกษาหารูปแบบของสัญลักษณ์เพื่อส่งเสริมการท่องเที่ยวในกรุงเทพมหานคร
มีวิธีการโดยการศึกษาค้นคว้า เก็บรวบรวมข้อมูล ภาคเอกสาร และงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง รวมทั้งข้อมูล
ภาคสนามจากการถ่ายภาพสถานที่จริง แบบสอบถามจากนักท่องเที่ยวและการประเมินผลงานการ
ออกแบบ โดยผู้ทรงคุณวุฒิทางด้านการออกแบบสัญลักษณ์ และนำมาทดสอบกับนักท่องเที่ยวอีกครั้ง หลัง
การพัฒนาการออกแบบแล้ว เพื่อให้แน่ใจได้ว่าสามารถนำไปใช้ได้จริง เหมาะสมกับงานออกแบบเลขศิลป์
สิ่งแวดล้อม

ผลงานวิจัยสามารถสรุปออกมาเป็นผลงานการออกแบบได้ดังนี้ ผลงานการออกแบบ
สัญลักษณ์สถานที่ท่องเที่ยวในกรุงเทพมหานคร บริเวณเกาะรัตนโกสินทร์ ซึ่งนำมาประยุกต์ให้เข้าเป็นชุด
กับสัญลักษณ์ประเภทบริการและการเดินทางจำนวน 1 ชุด โดยทั้งหมดมีความสวยงาม สอดคล้อง
กลมกลืน และสื่อความหมายให้เป็นที่เข้าใจง่ายแก่ผู้ใช้งาน

ภาควิชาการออกแบบนิเทศศิลป์ บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยศิลปากร ปีการศึกษา 2547
ลายมือชื่อนักศึกษา
ลายมือชื่ออาจารย์ผู้ควบคุมวิทยานิพนธ์ 1. 2.

K 43362022 : MAJOR : VISUAL COMMUNICATION DESIGN

KEY WORD : DESIGN OF SIGN AND SYMBOL / DESIGN OF ENVIRONMENTAL FOR PUBLIC

ATHIWAT JULMATCHA : THE DESIGN OF SIGN AND SYMBOL FOR TOURISM PROMOTION IN BANGKOK METROPOLITAN. THESIS ADVISORS : WATANAPUN KRUTASAEN AND SAKSAYAM PONGDAM. 152 pp. ISBN 974 – 464 – 142 – 8

The objectives of this research were to study and design the sign and symbol for tourism promotion in Bangkok Metropolitan : Ratanakosin Island. Bangkok Metropolitan was one of the oldest cities with its own unique of art, culture, tradition and architecture. Despite having its unique to fine arts, sculptures and architecture, Bangkok has still lacked its sign and symbol for tourism promotion. The researcher therefore was interested in designing simple but attractive sign and symbol for its tourism promotions. The researcher studied and investigated documents on symbolic design and interviewed the tourists who were visiting Bangkok (Ratanakosin Island) so that the research findings would be applied to future design and improvement.

The method and procedure in conducting this research were review of related literature and studied, field trip study by taking photos of real places, and questionnaire. The experts were used for assessing the design proposal. The researcher tried out the design proposal with tourists in order to ensure that the design would be in harmony with environmental for public.

The research product was the sign and symbol for tourism promotion in Bangkok Metropolitan : Ratanakosin Island. It was applied to a set of sign and symbol for service and traveling. All of the designs were understandable for users.

Department of Visual Communication Design Graduate School, Silpakom University Academic Year 2004

Student's signature

Thesis Advisors' signature 1. 2.

กิตติกรรมประกาศ

การทำวิจัยครั้งนี้สำเร็จได้ จากความเอื้อเฟื้อและความอนุเคราะห์ของท่านต่างๆ ดังนามต่อไปนี้

บิดา มารดา ผู้ซึ่งเป็นครูคนแรกในชีวิตข้าพเจ้า

อาจารย์ผู้ควบคุมวิทยานิพนธ์ อาจารย์วัฒนพันธ์ ครูทะเลสน และอาจารย์ศักดิ์ศยาม พงษ์ดำ
คณาจารย์ภาควิชาการออกแบบนิเทศศิลป์ คณะมัณฑนศิลป์ มหาวิทยาลัยศิลปากร
ผู้ช่วยศาสตราจารย์มานิช กงกะนันท์ รองศาสตราจารย์พรธมเพ็ญ นายปรีชา อาจารย์ธนาทร
เจียรกุล อาจารย์อนุชา ไสภาคย์วิจิตร และอาจารย์กัญชลิลา กัมปนานนท์

ผู้ทรงคุณวุฒิทุกๆ ท่านที่ช่วยComment ผลงานการออกแบบ

เพื่อนๆ ปริญญาโท สาขาวิชาการออกแบบนิเทศศิลป์ โดยเฉพาะคุณจตุร เทพประทุม
สำหรับ Creative Thinking ที่ดีเสมอมา คุณศุภพงษ์ สอนสังข์ สำหรับ Computer 3D คุณพรทิพย์
รินนาศักดิ์ สำหรับรูปแบบงานวิจัย คุณมานิดา ตั้งกิจวงศ์ไพศาล สำหรับคอมพิวเตอร์Note Book
คุณพิรุณ เศรษฐบุตร สำหรับแผนที่เกาะรัตนโกสินทร์ คุณโรจนา ถัดทะพงษ์ สำหรับสิ่งดีๆ ที่มี
ให้แกกันตลอดเวลา รวมทั้งเพื่อนๆ พี่ๆ ทุกคนที่ช่วยเหลืองานด้านภาษาต่างประเทศ และรูปเล่ม
งานวิจัย รวมถึงท่านอื่นๆ ที่มีได้เอ่ยนาม ณ ที่นี้

สารบัญ

	หน้า
บทคัดย่อภาษาไทย.....	ง
บทคัดย่อภาษาอังกฤษ.....	จ
กิตติกรรมประกาศ.....	ฉ
สารบัญตาราง.....	ณ
สารบัญภาพ.....	ญ
บทที่	
1 บทนำ.....	1
ความเป็นมาและความสำคัญของปัญหา.....	1
วัตถุประสงค์ของการวิจัย.....	3
ประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับ.....	3
ขอบเขตของการวิจัย.....	3
นิยามศัพท์เฉพาะ.....	4
2 เอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง.....	5
ประวัติและความเป็นมา.....	5
เครื่องหมายและป้ายสัญลักษณ์.....	7
แนวความคิดการออกแบบ.....	15
ระบบป้ายสัญลักษณ์ตามลักษณะการใช้งาน.....	29
งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง.....	59
3 วิธีดำเนินการวิจัย.....	61
ประชากรและกลุ่มตัวอย่าง.....	61
เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย.....	61
การสร้างเครื่องมือ.....	62
การเก็บรวบรวมข้อมูล.....	66
การวิเคราะห์ข้อมูล.....	66

บทที่	หน้า
4 ผลการวิเคราะห์ข้อมูลและผลการออกแบบ.....	67
ส่วนที่ 1 การวิเคราะห์ข้อมูลก่อนการออกแบบสัญลักษณ์เพื่อส่งเสริมการ ท่องเที่ยวในกรุงเทพมหานคร.....	67
ส่วนที่ 2 การประเมินผลงานการออกแบบสัญลักษณ์เพื่อส่งเสริมการท่องเที่ยว ในกรุงเทพมหานคร (หลังการออกแบบสัญลักษณ์).....	67
ส่วนที่ 3 สรุปผลการออกแบบสัญลักษณ์เพื่อส่งเสริมการท่องเที่ยวใน กรุงเทพมหานคร.....	67
5 สรุปผล อภิปรายผล และข้อเสนอแนะ.....	125
สรุปผลการวิจัย.....	125
อภิปรายผลการวิจัย.....	126
ข้อเสนอแนะ.....	127
บรรณานุกรม.....	128
ภาคผนวก.....	130
ภาคผนวก ก แบบสอบถามความคิดเห็นและความต้องการที่มีต่อป้ายสัญลักษณ์ ในบริเวณกรุงเทพมหานคร (เกาะรัตนโกสินทร์) สำหรับนักท่องเที่ยว กลุ่มตัวอย่าง.....	131
ภาคผนวก ข แบบแสดงความคิดเห็นของผู้ทรงคุณวุฒิที่มีต่อการออกแบบสัญลักษณ์ เพื่อส่งเสริมการท่องเที่ยวในกรุงเทพมหานคร (เกาะรัตนโกสินทร์)	138
ภาคผนวก ค ภาพถ่ายตัวอย่างป้ายสัญลักษณ์ และภาพสัญลักษณ์ (เกาะ รัตนโกสินทร์) กรุงเทพมหานคร.....	141
ประวัติผู้วิจัย.....	152

สารบัญตาราง

ตารางที่	หน้า
1	จำนวนและร้อยละของข้อมูลพื้นฐานของนักท่องเที่ยวกลุ่มตัวอย่าง..... 68
2	จำนวนและร้อยละของความคิดเห็นและความต้องการที่มีต่อป้ายสัญลักษณ์ของ นักท่องเที่ยวกลุ่มตัวอย่าง จำนวน 100 คน ประเด็นคำถามข้อที่ 1..... 70
3	จำนวนและร้อยละของความคิดเห็นและความต้องการที่มีต่อป้ายสัญลักษณ์ของ นักท่องเที่ยวกลุ่มตัวอย่าง จำนวน 100 คน ประเด็นคำถามข้อที่ 2..... 71
4	จำนวนและร้อยละของความคิดเห็นและความต้องการที่มีต่อป้ายสัญลักษณ์ของ นักท่องเที่ยวกลุ่มตัวอย่าง จำนวน 100 คน ประเด็นคำถามข้อที่ 3..... 71
5	จำนวนและร้อยละของความคิดเห็นและความต้องการที่มีต่อป้ายสัญลักษณ์ของ นักท่องเที่ยวกลุ่มตัวอย่าง จำนวน 100 คน ประเด็นคำถามข้อที่ 4..... 72
6	จำนวนและร้อยละของความคิดเห็นและความต้องการที่มีต่อป้ายสัญลักษณ์ของ นักท่องเที่ยวกลุ่มตัวอย่าง จำนวน 100 คน ประเด็นคำถามข้อที่ 5..... 72
7	จำนวนและร้อยละของความคิดเห็นและความต้องการที่มีต่อป้ายสัญลักษณ์ของ นักท่องเที่ยวกลุ่มตัวอย่าง จำนวน 100 คน ประเด็นคำถามข้อที่ 6..... 73

สารบัญภาพ

ภาพที่		หน้า
1	สัญลักษณ์ห้องสุขารวม รูปจากการทดลองการจัดลำดับคู่มือที่อ่านง่ายที่สุดไปลำดับที่อ่านยากที่สุด.....	20
2	สัญลักษณ์ห้องสุขารวม รูปจากการทดลองการจัดลำดับคู่มือที่อ่านง่ายที่สุดไปลำดับที่อ่านยากที่สุด.....	21
3	สัญลักษณ์ห้องสุขารวม รูปจากการทดลองการจัดลำดับคู่มือที่ไม่แนะนำให้ใช้กับป้ายสัญลักษณ์.....	22
4	พระที่นั่งวิมานเมฆ.....	77
5	พระที่นั่งอนันตสมาคม.....	77
6	พระบรมรูปทรงม้า (อนุสาวรีย์ราชการที่ 5).....	78
7	วัดเบญจมบพิตร.....	78
8	วัดอินทวิหาร.....	79
9	เวทีราชดำเนิน.....	79
10	ป้อมมหากาฬ.....	80
11	วัดสระเกศราชวรมหาวิหาร (ภูเขาทอง).....	80
12	วัดสุทัศนเทพวราราม.....	81
13	ศาลาเฉลิมกรุง.....	81
14	เสาชิงช้า.....	82
15	ตึกเก้าย่านถนนพระอาทิตย์.....	82
16	ลานพลับพลามหาเจษฎาบดินทร์.....	83
17	ป้อมพระสุเมรุ.....	84
18	พระที่นั่งสันติชัยปราการ.....	84
19	ตึกเก่าถนนพระอาทิตย์.....	85
20	ถนนข้าวสาร.....	85
21	ท่าราชวรดิฐ.....	86
22	วัดบวรสถานสุทธารวาส.....	86
23	พิพิธภัณฑสถานแห่งชาติ พระนคร.....	87
24	มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์.....	87

ภาพที่		หน้า
25	มหาวิทยาลัยศิลปากร.....	88
26	วัดพระศรีรัตนศาสดาราม และพระบรมมหาราชวัง.....	88
27	ศาลหลักเมือง.....	89
28	สนามหลวง.....	89
29	วัดพระเชตุพนวิมลมังคลารามราชวรมหาวิหาร (วัดโพธิ์).....	90
30	วัดราชบพิธสถิตมหาสีมารามราชวรวิหาร.....	90
31	กระทรวงกลาโหม.....	91
32	กระทรวงมหาดไทย.....	91
33	กรมการรักษาดินแดน และพิพิธภัณฑ์รัชกาลที่ 6.....	92
34	ตู้เบิกเงินอัตโนมัติ.....	93
35	บริการฝากกระเป๋า.....	93
36	ธนาคาร.....	94
37	ห้องสุขารวมหรือ ห้องอาบน้ำ.....	94
38	ห้องสุขาชาย.....	95
39	ห้องสุขาหญิง.....	95
40	ร้านขายเครื่องดื่ม / เปียร์.....	96
41	ร้านขายเครื่องดื่ม / กาแฟ.....	96
42	บริการคอมพิวเตอร์.....	97
43	ร้านขายเครื่องดื่ม.....	97
44	ร้านขายอาหารฟาสต์ฟู้ด.....	98
45	บริการโทรสาร.....	98
46	ร้านขายของที่ระลึก.....	99
47	ที่พักแรม / บ้านพัก.....	99
48	ศูนย์บริการนักท่องเที่ยว / บริการข้อมูล.....	100
49	บริการอินเทอร์เน็ต.....	100
50	ไปรษณีย์.....	101
51	ปั้มน้ำมัน / แก๊ส.....	101
52	พื้นที่ชมวิว / อนุญาตให้ถ่ายรูป.....	102

ภาพที่		หน้า
53	บริการโทรศัพท์สาธารณะ.....	102
54	บริการน้ำดื่ม.....	103
55	สิ่งอำนวยความสะดวกสำหรับผู้พิการ.....	103
56	ห้องเปลี่ยนเสื้อผ้า.....	104
57	ร้านขายหนังสือ.....	104
58	บริการแลกเปลี่ยนเงินตรา.....	105
59	หน่วยพยาบาล / คลินิกสนาม.....	105
60	สถานีตำรวจ.....	106
61	ร้านขายอาหาร.....	106
62	ร้านขายอาหารอินเดีย.....	107
63	ร้านขายอาหารอิสลาม / อาหารฮาลาล.....	107
64	ที่หยุดรถประจำทาง / รถโดยสาร.....	108
65	ที่หยุดรถแท็กซี่.....	108
66	ทางจักรยาน.....	109
67	ท่าเรือ / ท่าเทียบเรือ / ที่จอดเรือ / เรือนำเที่ยว.....	109
68	สนามบิน / เครื่องบิน.....	110
69	รถไฟใต้ดิน.....	110
70	รถไฟ.....	111
71	สถานีรถไฟ.....	111
72	บริการฝากรถ.....	112
73	เปลี่ยนเครื่องบิน.....	112
74	ที่ขายตั๋วเครื่องบิน.....	113
75	ที่ขายตั๋วรถบัส.....	113
76	อนุญาตให้จอดรถ.....	114
77	บริการล้างรถ.....	114
78	ศูนย์บริการข้อมูลทางการบิน.....	115
79	ที่หยุดรถประจำทาง / รถโดยสาร / รถสาธารณะ.....	115
80	กระเป๋าดำเนินทาง.....	116

ภาพที่		หน้า
81	จุดบรรทัดโดยสาร.....	116
82	รถเข็นกระเป๋า.....	117
83	ลิฟท์.....	117
84	ความหมายของสัญลักษณ์.....	118
85	ประวัติ สถานที่ท่องเที่ยว.....	119
86	แผนที่ สถานที่ท่องเที่ยว.....	120
87	ภาพถ่าย ป้ายสถานที่ท่องเที่ยว.....	121
88	ภาพถ่าย ป้ายสถานที่ท่องเที่ยว.....	122
89	ภาพถ่าย ป้ายสถานที่ท่องเที่ยว.....	123
90	ภาพจำลองแสดงการติดตั้งป้ายสถานที่ท่องเที่ยว.....	124
91	Sign & Symbol (อนุสาวรีย์ประชาธิปไตย) เกาะรัตนโกสินทร์ กรุงเทพมหานคร..	142
92	Sign & Symbol (เสาชิงช้า) เกาะรัตนโกสินทร์ กรุงเทพมหานคร.....	143
93	Sign & Symbol ที่ใช้ในบริเวณเกาะรัตนโกสินทร์ กรุงเทพมหานคร.....	144
94	Sign & Symbol ที่ใช้ในบริเวณเกาะรัตนโกสินทร์ กรุงเทพมหานคร.....	144
95	Sign & Symbol ที่ใช้ในบริเวณเกาะรัตนโกสินทร์ กรุงเทพมหานคร.....	145
96	Sign & Symbol ที่ใช้ในบริเวณเกาะรัตนโกสินทร์ กรุงเทพมหานคร.....	145
97	Sign & Symbol ที่ใช้ในบริเวณเกาะรัตนโกสินทร์ กรุงเทพมหานคร.....	146
98	Sign & Symbol ที่ใช้ในบริเวณเกาะรัตนโกสินทร์ กรุงเทพมหานคร.....	146
99	Sign & Symbol ที่ใช้ในบริเวณเกาะรัตนโกสินทร์ กรุงเทพมหานคร.....	147
100	Sign & Symbol ที่ใช้ในบริเวณเกาะรัตนโกสินทร์ กรุงเทพมหานคร.....	147
101	Sign & Symbol ที่ใช้ในบริเวณเกาะรัตนโกสินทร์ กรุงเทพมหานคร.....	148
102	Sign & Symbol ที่ใช้ในบริเวณเกาะรัตนโกสินทร์ กรุงเทพมหานคร.....	148
103	Sign & Symbol ที่ใช้ในบริเวณเกาะรัตนโกสินทร์ กรุงเทพมหานคร.....	149
104	Sign & Symbol ที่ใช้ในบริเวณเกาะรัตนโกสินทร์ กรุงเทพมหานคร.....	149
105	Sign & Symbol ที่ใช้ในบริเวณเกาะรัตนโกสินทร์ กรุงเทพมหานคร.....	150
106	Sign & Symbol ที่ใช้ในบริเวณเกาะรัตนโกสินทร์ กรุงเทพมหานคร.....	150
107	Sign & Symbol ที่ใช้ในบริเวณเกาะรัตนโกสินทร์ กรุงเทพมหานคร.....	151
108	Sign & Symbol ที่ใช้ในบริเวณเกาะรัตนโกสินทร์ กรุงเทพมหานคร.....	151

บทที่ 1

บทนำ

ความเป็นมา และความสำคัญของปัญหา

ในปัจจุบันสภาวะการณ์ทั่วโลกกำลังประสบกับปัญหานานับประการ อาทิเช่น ปัญหาประชากรของโลกที่เพิ่มจำนวนมากยิ่งขึ้น ปัญหาการขาดแคลนทรัพยากร วัตถุดิบและพลังงานต่างๆ ฯลฯ ซึ่งส่งผลกระทบต่อประเทศไทยเองก็กำลังประสบปัญหาเหล่านี้อยู่ด้วยเช่นกัน ทั้งปัญหาการขาดดุลการค้าและดุลการชำระเงิน ด้านผลิตผลทางเกษตรก็เริ่มมีปัญหามากขึ้นทั้งขีดจำกัดด้านฤดูกาล พื้นที่เพาะปลูกและปัญหาการตลาดในการส่งออก เป็นต้น แต่ทว่าการท่องเที่ยวซึ่งเป็นอุตสาหกรรมบริการเกี่ยวกับนันทนาการกลับทวีบทบาทสูงมากยิ่งขึ้นนอกจากจะสามารถทำรายได้เป็นเงินตราต่างประเทศมาให้แก่ประเทศชาติเป็นจำนวนมากแล้ว ยังช่วยในการสร้างงาน และช่วยกระจายความเจริญออกไปสู่ส่วนภูมิภาคได้เป็นอย่างดีอีกด้วย ทั้งนี้เนื่องจากอุตสาหกรรมการท่องเที่ยว (TOURISM INDUSTRY) ประกอบด้วยธุรกิจมากมายหลายประเภท ทั้งธุรกิจที่เกี่ยวข้องโดยตรง ได้แก่ ธุรกิจด้านการขนส่ง ธุรกิจด้านที่พัก อาหาร และธุรกิจการนำเที่ยว ซึ่งผลผลิตหลักที่นักท่องเที่ยวซื้อโดยตรงคือบริการ กับธุรกิจที่เกี่ยวข้องทางอ้อมซึ่งได้แก่การผลิตสินค้า เกษตรกรรมและหัตถกรรม เป็นต้น

ที่กล่าวมาข้างต้นนี้ อุตสาหกรรมท่องเที่ยวยังมีส่วนช่วยสนับสนุนการฟื้นฟู อนุรักษ์ ศิลปวัฒนธรรม ประเพณีซึ่งเป็นสิ่งดึงดูดความสนใจของนักท่องเที่ยว อีกทั้งยังเปรียบเสมือนเป็นมาตรการที่ช่วยส่งเสริมความปลอดภัยและความมั่นคงให้แก่พื้นที่ที่ได้รับการพัฒนาเป็นแหล่งท่องเที่ยว เพราะนักท่องเที่ยวจะเลือกเดินทางไปในที่ใดจะต้องมั่นใจว่าจะมีความปลอดภัยทั้งชีวิตและทรัพย์สิน ฉะนั้นแหล่งใดที่นักท่องเที่ยวเข้าไปได้แหล่งนั้นจะต้องมีความปลอดภัยเพียงพอ รัฐก็ได้ตระหนักดีในเรื่องนี้ ดังจะเห็นว่าทางกระทรวงมหาดไทยเองก็ได้มีคำสั่งให้มีการจัดตั้งหน่วยตำรวจเฉพาะกิจให้ดูแลนักท่องเที่ยวโดยเฉพาะคือหน่วยตำรวจท่องเที่ยวเป็นกองกำกับการ 8 ในกองปราบปราม เพื่อให้ความปลอดภัยในแหล่งท่องเที่ยวที่สำคัญ ดังนั้นในการศึกษาภาพรวมทั้งหมดของอุตสาหกรรมท่องเที่ยวเวลานี้ มีส่วนช่วยเสริมสร้างสันติภาพ สัมพันธไมตรี และความเข้าใจอันดีด้วย เป็นหนทางที่

มนุษย์ต่างสังคมได้พบกระทำความรู้จักและเข้าใจกัน เมื่อประชากรในประเทศเดียวกันมีความเข้าใจซึ่งกันและกันโดยการเดินทางไปมาหาสู่กัน ผลก็คือความสามัคคีสมานฉันท์ของคนในชาติ ในทำนองเดียวกัน การท่องเที่ยวระหว่างประเทศก็จะช่วยเสริมสร้างความเข้าใจอันดีที่จะนำไปสู่ความเป็นเพื่อนร่วมโลกที่ช่วยกันรักษาไมตรีให้มั่นคง เป็นการจรรโลงสันติภาพแก่โลก

จากการศึกษาเกี่ยวกับอุตสาหกรรมการท่องเที่ยว จึงมีความเห็นว่า สิ่งที่น่าจะศึกษาเพื่อเป็นแนวทางในการเข้าไปมีส่วนร่วมในการส่งเสริมการท่องเที่ยว จึงได้ทำโครงการศึกษาการออกแบบสัญลักษณ์ เพื่อส่งเสริมการท่องเที่ยวในกรุงเทพมหานครขึ้น โดยเลือกกรุงเทพมหานครบริเวณเกาะรัตนโกสินทร์เป็นกลุ่มหลักในการศึกษา ด้วยเหตุผลที่ว่า กรุงเทพมหานครเป็นเมืองหลวงของประเทศ จึงมีความสำคัญต่อคนในประเทศ อีกทั้งยังมีหน่วยงานของราชการ รัฐวิสาหกิจ และเอกชนที่มีส่วนเกี่ยวข้องกับการท่องเที่ยว ด้านความเจริญของนวัตกรรม เทคโนโลยีที่มีการพัฒนาอย่างไม่มีการยุดติ สิ่งที่สำคัญคือกรุงเทพมหานครยังเป็นที่ที่มีวัด สถาปัตยกรรมที่สวยงาม และสถานที่ท่องเที่ยวที่สำคัญ ๆ มากมาย ในแต่ละวันมีนักท่องเที่ยวทั้งชาวต่างประเทศ คนไทยที่อาศัยอยู่ต่างแดน และคนไทยจากจังหวัดต่าง ๆ เดินทางเข้ามาชื่นชมความงดงามภายในกรุงเทพมหานคร (เกาะรัตนโกสินทร์) เป็นจำนวนมาก ในปัจจุบันพบว่าป้ายสัญลักษณ์ต่าง ๆ ไม่ว่าจะเป็นป้ายบอกทาง ป้ายสถานที่ท่องเที่ยว ป้ายสถานีรถ ป้ายของท่าเรือ หรือป้ายแสดงจุดสังเกตต่าง ๆ ในกรุงเทพมหานคร ยังมีลักษณะที่ไม่แน่นอน และไม่ไปในทิศทางเดียวกัน ทั้งนี้อาจเนื่องจากหน่วยงานที่รับผิดชอบแตกต่างกันไป จึงทำให้ป้ายสัญลักษณ์ต่าง ๆ ที่ออกมาไม่ไปในทิศทางเดียวกัน บางครั้งก็ซ้ำซ้อนกัน หรือสื่อสารได้ไม่ตรงตามสัญลักษณ์ที่เห็น ก่อให้เกิดความเข้าใจที่ผิดพลาด หรือเกิดความสับสนในการเดินทางของผู้ที่เดินทางสัญจรไปมาได้ โดยเฉพาะนักท่องเที่ยวซึ่งส่วนใหญ่เป็นชาวต่างประเทศ หลายชนชาติ หลากภาษา ซึ่งแต่ละประเทศก็มีการศึกษา และวัฒนธรรมที่แตกต่างกัน แต่ด้วยเหตุผลที่ว่าปัจจุบันโลกเรานั้นอยู่ในยุคของโลกาภิวัตน์ ความทันสมัยของเทคโนโลยีทำให้มนุษย์ได้รับรู้ข้อมูลข่าวสารอย่างรวดเร็วไม่ล่าสมัย ดังนั้นการที่เทคโนโลยีผลิตสื่อออกมาจนเป็นที่ติดตามของมนุษย์ จึงทำให้มีความเข้าใจตรงกันว่าหมายถึงอะไร เป็นต้นว่าการสื่อสารกันด้วยสัญลักษณ์ที่เข้าใจง่าย ชัดเจน เป็นไปในทิศทางเดียวกัน จึงเป็นส่วนที่ช่วยลดความเข้าใจผิดพลาด ด้านการสื่อสารได้มาก

ดังนั้นผู้วิจัยจึงเห็นว่าหากมีการศึกษาเก็บรวบรวมข้อมูลเรื่องป้ายสัญลักษณ์ในกรุงเทพมหานครและนำมาวิเคราะห์ปัญหาที่มีอยู่ในปัจจุบัน เพื่อนำมาปรับปรุงแก้ไขและพัฒนาให้ได้ผลที่ชัดเจนและสามารถนำไปเป็นมาตรฐานสากล ทั้งนี้จะได้นำข้อมูลที่ทำการศึกษาวិจัยไปนำเสนอกับหน่วยงานที่เกี่ยวข้องเพื่อนำข้อมูลที่ได้ออกไปวางแผน และจัดทำป้ายสัญลักษณ์ให้เป็นไปใน

ทิศทางเดียวกัน (Unity) สื่อสาร (Communicate) เข้าใจง่ายและชัดเจน และสามารถผลิตออกมาในรูปแบบ GUIDE BOOK เพื่อเป็นประโยชน์แก่นักท่องเที่ยวในอนาคตต่อไป

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1. เพื่อศึกษาเกี่ยวกับโครงการศึกษาการออกแบบสัญลักษณ์ เพื่อส่งเสริมการท่องเที่ยวใน กรุงเทพมหานคร
2. เพื่อศึกษาถึงปัจจัยสำคัญที่มีอิทธิพลต่อการออกแบบสัญลักษณ์ เพื่อส่งเสริมการท่องเที่ยวในกรุงเทพมหานคร
3. เพื่อศึกษาแนวโน้มหรือความต้องการของนักท่องเที่ยว
4. เพื่อปรับปรุงการป้ายสัญลักษณ์ให้ดีขึ้นจากของเดิม

ประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับ

ประโยชน์ของการจัดทำวิจัยครั้งนี้ คือ ทำให้ทราบถึงปัญหาที่แท้จริงในการสื่อสารโดยใช้สัญลักษณ์นั้นยังเป็นที่ผิดพลาดอยู่ เนื่องจากสื่อความหมายผิดหรือไม่ชัดเจน เกิดปัญหาทำให้นักท่องเที่ยวหรือผู้พบเห็นหรือใช้เป็นสื่อในการบอกเกิดการเข้าใจที่ผิด ผู้วิจัยจึงเห็นว่าควรได้รับการปรับปรุงหรือแก้ไข ซึ่งถ้าสามารถทำออกมาให้เป็นไปในทิศทางเดียวกันได้ ก็จะก่อให้เกิดประโยชน์ โดยจะเป็นแนวทางให้หน่วยงานหรือผู้ที่มีส่วนเกี่ยวข้อง ใช้ในการพัฒนา ปรับปรุงการทำงานให้มีประสิทธิภาพมากขึ้น และจะเป็นประโยชน์ต่ออุตสาหกรรมการท่องเที่ยว

ขอบเขตของการวิจัย

การวิจัยครั้งนี้เป็นการศึกษาการออกแบบสัญลักษณ์ เพื่อส่งเสริมการท่องเที่ยวใน กรุงเทพมหานคร กลุ่มเป้าหมายที่ผู้วิจัยมุ่งศึกษาในการวิจัยครั้งนี้ คือ นักท่องเที่ยวชาวต่างประเทศ และคนไทย เนื่องจากเป็นกลุ่มบุคคลที่มีบทบาทหลัก และมีความสำคัญในการออกแบบสัญลักษณ์ อีกทั้งเป็นองค์ประกอบที่จะช่วยให้การศึกษาค้นคว้าครั้งนี้ได้ผลที่สำเร็จมีประสิทธิภาพการวิจัยครั้งนี้มีขอบเขตการวิจัย ดังนี้

1. ผู้วิจัยศึกษาและนำเสนอแนวทางการออกแบบสัญลักษณ์ สำหรับส่งเสริมการท่องเที่ยวในกรุงเทพมหานคร กรณีศึกษาบริเวณเกาะรัตนโกสินทร์ ดังนี้

ตัวอย่างสัญลักษณ์สถานที่ท่องเที่ยว	30 แบบ
ตัวอย่างสัญลักษณ์สิ่งอำนวยความสะดวกและบริการ	30 แบบ
ตัวอย่างสัญลักษณ์การเดินทาง	20 แบบ

2. ผู้วิจัยเลือกเจาะจงศึกษาเฉพาะในเขตพื้นที่บริเวณเกาะรัตนโกสินทร์ เป็นพื้นที่ตัวอย่างในการวิจัย

3. กลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการวิจัยคือนักท่องเที่ยวชาวต่างประเทศและนักท่องเที่ยวชาวไทย โดยเลือกสุ่มแบบบังเอิญ (Accidental Random) จำนวน 100 คน

นิยามศัพท์เฉพาะ

นิยามศัพท์ที่ใช้ในการวิจัยในครั้งนี้คือ

การออกแบบ หมายถึง การปรับปรุงแก้ไขจากผลงานเดิมที่มีอยู่ให้มีคุณค่า ทางความงาม หรือ ประโยชน์มากขึ้น

สัญลักษณ์ หมายถึง เครื่องหมายสำหรับใช้บอกสถานที่ และเส้นทาง

ส่งเสริมการท่องเที่ยว หมายถึง การสนับสนุนการเดินทางไปยังสถานที่ต่างๆ เพื่อก่อให้เกิดความเพลิดเพลิน

กรุงเทพมหานคร หมายถึง เมืองหลวงของประเทศไทย

สัญลักษณ์สถานที่ท่องเที่ยว หมายถึง สัญลักษณ์รูปภาพที่กำหนดขึ้นมีรูปร่างเลียนแบบสิ่งที่เห็นตามจริงและใช้แสดงแทนสถานที่นั้น เช่น วัด สวนสาธารณะ พิพิธภัณฑ์ เป็นต้น

สัญลักษณ์สิ่งอำนวยความสะดวกและบริการ หมายถึง สัญลักษณ์รูปภาพที่กำหนดขึ้นมีรูปร่างเลียนแบบสิ่งที่เห็นตามจริงเพื่อใช้แสดงแทนการบริการ เช่น ร้านอาหาร ร้านหนังสือ เป็นต้น

สัญลักษณ์การเดินทาง หมายถึง สัญลักษณ์รูปภาพที่กำหนดขึ้นมีรูปร่างเลียนแบบสิ่งที่เห็นตามจริงเพื่อใช้แสดงแทนการเดินทาง เช่น รถ เรือ เป็นต้น

บทที่ 2

เอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

- ตอนที่ 1 ประวัติและความเป็นมา
- ตอนที่ 2 เครื่องหมายภาพและป้ายสัญลักษณ์
- ตอนที่ 3 แนวความคิดการออกแบบ
- ตอนที่ 4 ระบบป้ายสัญลักษณ์ตามลักษณะการใช้งาน
- ตอนที่ 5 งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

ประวัติและความเป็นมา

ประวัติป้ายสัญลักษณ์ (History of Signage)

พัฒนาการของป้ายสัญลักษณ์เรขาคณิตทางสาธารณประโยชน์ (Public Service Symbols)

ได้เริ่มมาจากการสัญจรทางถนนในสมัยโบราณรวมทั้งเครื่องมือเครื่องใช้ที่ควบคุมการเดินรถไฟ โดยเฉพาะอย่างยิ่งการพัฒนารถไฟทางรถไฟทำให้เกิดความจำเป็นต้องใช้สัญลักษณ์บนท้องถนนเพิ่มมากขึ้น ต้นแบบของระบบสัญลักษณ์จราจร (Road Sign System) ได้เริ่มมาจากสโมสรยานยนต์อิตาลี (Italian Touring Club) ค.ศ. 1895 และจากการประชุมใหญ่ที่ปารีสในปี ค.ศ. 1900 ขององค์การยานยนต์นานาชาติ (Congress of the International League of Touring Organization) จึงได้มีการพิจารณาให้ใช้ป้ายสัญลักษณ์จราจรมาตรฐาน และในเวลาต่อมา ปี ค.ศ. 1909 กลุ่มชาติยุโรปถึง 9 ประเทศได้ตกลงให้ใช้สัญลักษณ์รูปภาพ (Pictorial Symbols) เพื่อการจราจรจำนวน 4 ภาพร่วมกัน คือ ทางขรุขระ ทางโค้ง ทางสี่แยก และทางรถไฟต่างระดับ (Cassias, Virage, Croisement, Passage a Niveau) ดังนั้นในช่วง ค.ศ. 1929 - ค.ศ. 1949 จึงได้มีการทำสัญลักษณ์นานาชาติร่วมกันขึ้น ประกอบกับในปี ค.ศ. 1949 ได้เกิดระบบการใช้เส้นทางสำคัญขึ้น 3 สาย คือ เส้นทางถนนในยุโรป ทวีปอเมริกา และทวีปอาฟริกา ทำให้เกิดการพัฒนาระบบเครื่องหมายการจราจรในยุโรป (European Road Sign) ซึ่งประกอบด้วยหลายชาติหลายภาษา จึงนิยมใช้ป้ายสัญลักษณ์ที่เป็นรูปภาพ (Pictorial Symbol Sign) ในขณะที่ป้ายจราจรในสหรัฐฯ ได้ทำการพัฒนาขึ้นเองไม่มีการทำ

ร่วมกับชาติใด จึงนิยมใช้ตัวอักษรที่เป็นถ้อยคำ (Verbal Message) แต่ต่อมาได้นำสัญลักษณ์ภาพสากลไปใช้ร่วมด้วย ทำให้เกิดความจำเป็นในการใช้สัญลักษณ์ภาพชุด (Pictogram) ที่เป็นระบบมากขึ้นเพื่อใช้สื่อความหมายในลักษณะต่อเนื่องและมีมาตรฐานร่วมกัน ตัวอักษรที่ใช้เป็นส่วนประกอบในแผ่นป้ายจะมีลักษณะเรียบง่าย ไม่มีลวดลาย (San Serif) การเว้นระยะช่องไฟพอประมาณมากขึ้นเพื่อใช้สื่อความหมายในลักษณะต่อเนื่องและมีมาตรฐานร่วมกัน ตัวอักษรที่ใช้เป็นส่วนประกอบในแผ่นป้ายจะมีลักษณะเรียบง่าย ไม่มีลวดลาย (San Serif) การเว้นระยะช่องไฟพอประมาณเพื่อให้สังเกตได้ง่าย และต่อมาได้มีการพัฒนาให้เหมาะสำหรับการใช้รถยนต์รวมทั้งการเดินทางอย่างเร่งรีบจนกระทั่งปี ค.ศ. 1974 กระทรวงคมนาคมของสหรัฐฯ DOT (US Department of Transportation) ได้นำสัญลักษณ์ภาพจำนวน 34 รูปมาใช้งานอย่างเป็นระบบ จัดเป็นชุดที่มีความต่อเนื่องทำให้ใช้งานได้ดีขึ้น และในปี ค.ศ. 1979 มีการเพิ่มการใช้สัญลักษณ์ภาพอีก 15 รูป เป็นสัญลักษณ์ภาพในหมวดการให้บริการสาธารณะ (Public Service) และหมวดกฎระเบียบข้อห้าม (Regulation) โดยได้มีการพัฒนาจากสถาบันรับรองมาตรฐานสากล ISO ในการจัดหาแนวทางโดยพิจารณาจากความหมายในการสื่อสารของภาพ (Image Content) และในขณะเดียวกันระบบสัญลักษณ์มาตรฐานของ DOT ก็ได้ทำการพิจารณาจากมาตรฐานแบบสัญลักษณ์ภาพเรขาคณิต (Graphic Standard Symbol) ดังนั้นจึงเป็นลักษณะที่ขาดความร่วมมือ ไม่ได้ใช้เกณฑ์หรือแนวทางเดียวกัน

บุคคลสำคัญในวงการสัญลักษณ์ภาพ คือ Otto Neurath ชาวออสเตรียน ถือเสมือนเป็นบิดาของสัญลักษณ์รูปภาพ (Pictography) ได้ทำการพัฒนางานสัญลักษณ์ภาพเรขาคณิตเพื่อประโยชน์ทางการศึกษาและเศรษฐศาสตร์โดยได้ริเริ่มใช้สัญลักษณ์ภาพแสดงแผนผังเป็นผู้จัดสร้างพิพิธภัณฑ์ทางสังคมและเศรษฐศาสตร์ที่เวียนนา ปี ค.ศ. 1924 เป็นผู้ที่เขียนหนังสือ Gesellschaft und Wirtschaft (1930) และที่เกี่ยวกับภาษาภาพสากล International Picture Language (1934) ต่อมาได้สร้างระบบสำหรับใช้กับสัญลักษณ์ภาพสากล Isotype (1948) ซึ่งยังเป็นที่ยอมรับใช้กันจนปัจจุบัน นักออกแบบที่เป็นแรงผลักดันทำให้เกิดการพัฒนาสัญลักษณ์ภาพให้มีรูปแบบสากลและสัญลักษณ์ภาพเพื่อสาธารณประโยชน์คือ Katsumie Masaru ชาวญี่ปุ่น เป็นผู้ออกแบบสัญลักษณ์กีฬาโอลิมปิกปี ค.ศ. 1964 ร่วมกับทีมนักออกแบบ 30 คน และเขียนบทความเกี่ยวกับเรื่องของสัญลักษณ์ลงในนิตยสารออกแบบ (Graphic Design) ทำให้เกิดการเคลื่อนไหวในการออกแบบและยังให้อิทธิพลต่อการออกแบบสัญลักษณ์ภาพในเวลาต่อมา

แม้ว่าป้ายสัญลักษณ์จะได้ถูกใช้อย่างกว้างขวางในหมู่พ่อค้าและช่างฝีมือนับตั้งแต่เริ่มมีการค้าขายเกิดขึ้นก็ตามอย่างไรก็ดีป้ายสัญลักษณ์ส่วนใหญ่ยังไม่ได้รับการออกแบบโดยคำนึงถึงประสิทธิภาพของการใช้งานมากนัก การนำป้ายสัญลักษณ์มาใช้กันอย่างแพร่หลายเกิดขึ้นในช่วง

ค.ศ.1960 มีการออกแบบป้ายหลายหน้าที่ หลายประเภท และหลายรูปแบบ ได้แก่ กฎจราจร สัญญาณไฟจราจร แผ่นป้ายโฆษณา ป้ายบนท้องถนน ป้ายหน้าร้านค้า โปสเตอร์ ป้ายไฟ โฆษณา รวมทั้งผลิตด้วยกรรมวิธีและวัสดุที่หลากหลาย อาทิ ไม้ หิน เหล็กดัด กระฉก แผ่นโลหะ ป้ายไฟ นีออน ป้ายระบบดิจิทัล มีจำนวนของป้ายเกิดขึ้นมากทั้งชนิดถาวรและชนิดชั่วคราว การติดตั้งโดยมุ่งเน้นเฉพาะตำแหน่งที่เห็นได้ชัดเท่านั้น และมีการใช้ป้ายสัญลักษณ์ปะปนกันระหว่างป้าย คนเดินเท้ากับป้ายสำหรับยานพาหนะ ดังนั้นป้ายสัญลักษณ์จึงมีโอกาสที่จะทำลายสภาพแวดล้อม สร้างมลทัศน์ (Pictorial Noise, Visual Pollution) ภายในเมือง โดยเฉพาะในสังคมยุคปัจจุบันที่ประชากรมีความหนาแน่นและมีจำนวนเพิ่มขึ้นมาก ทำให้เกิดภาวะความตึงเครียด ถ้ามีการช่วยพัฒนาการสื่อสารให้สะดวกรวดเร็วโดยให้ความสำคัญและเอาใจใส่ต่อระบบป้ายสัญลักษณ์ ผลตอบแทนที่ได้รับจะเกิดขึ้นมหาศาลทั้งทางสุขภาพจิตและคุณภาพชีวิต

ดังนั้นป้ายสัญลักษณ์จึงเป็นสิ่งช่วยดึงดูดความสนใจของผู้คนเข้าสู่ตัวเมืองใหญ่ ให้ความรู้สึกและสร้างการรับรู้ว่ามีสิ่งใหม่ที่ดีเกิดขึ้น นับตั้งแต่การติดตั้งป้ายทางเข้าเมือง (Entrance Sign) เพื่อช่วยสร้างเอกลักษณ์ของเมือง ป้ายต้อนรับผู้มาเยือน (Welcome Sign) ทำให้เกิดความรู้สึกเป็นมิตร ป้ายจราจรบอก ทิศทางรถยนต์ (Vehicular Directional Signs) ทำให้พื้นที่กว้างของเมืองใหญ่ดูไม่น่าหวาดกลัวแต่กลับทำให้เกิดความรู้สึกที่อบอุ่นเหมือนบ้าน ป้ายสัญลักษณ์สามารถแสดงจุดเด่นของเมือง สถานที่ท่องเที่ยว สถานที่สำคัญ โบราณสถาน และยังทำให้เขตพื้นที่ของสถานที่สำคัญและที่พักอาศัยแตกต่างกัน ระบบป้ายสัญลักษณ์ที่ดีจึงทำให้เกิดความประทับใจต่อผู้มาเยือน ในขณะที่เดียวกันทำให้เกิดความภาคภูมิใจกับผู้เป็นเจ้าของบ้าน และที่สำคัญที่สุดคือ ระบบป้ายสัญลักษณ์เป็นสื่อที่ใช้แสดงออกต่อสาธารณชน ถึงความเป็นอยู่ที่ดี ความมีประสิทธิภาพ การจัดระเบียบและการดูแลเอาใจใส่ของคนที่พักอาศัยอยู่ในเมืองตลอดจนเป็นสิ่งที่สะท้อนถึงรสนิยม ระเบียบแบบแผนความเจริญรุ่งเรืองของสังคม ตลอดจนความนิยมของยุคสมัยและมีคุณค่าทางวัฒนธรรมรวมอยู่ด้วย

เครื่องหมายภาพและป้ายสัญลักษณ์

เครื่องหมายภาพ (Sign)

เครื่องหมาย สัญลักษณ์ที่เป็นภาพ มีบทบาทเกี่ยวข้องกับชีวิตประจำวันเป็นอย่างมาก นับตั้งแต่สมัยโบราณเป็นต้นมาจะเห็นได้ว่าเครื่องหมายสัญลักษณ์เป็นสื่อสำคัญทำให้เกิดความเข้าใจระหว่างมนุษย์ที่มีความแตกต่างกันทางเผ่าพันธุ์ภาษา การดำรงชีวิตตลอดจนขนบธรรมเนียม แต่

มนุษย์ก็ยังติดต่อสื่อสารกันโดยใช้วิธีการต่าง ๆ โดยเฉพาะอย่างยิ่งการใช้สัญลักษณ์ที่ช่วยให้มนุษย์ทุกชาติทุกภาษาสามารถเข้าใจกันได้ดี

ขอบเขตคำว่า เครื่องหมาย หรือ Sign อาจแยกออกได้เป็น 3 กลุ่ม คือ Symbol, Signal, Signage จะเห็นได้ว่าเครื่องหมายสัญลักษณ์ในรูปของ สัญลักษณ์ เครื่องหมายสัญญาณ และป้ายสัญญาณ และป้ายสัญลักษณ์ มีความสัมพันธ์เกี่ยวเนื่องกัน และเป็นสิ่งที่แยกออกจากกันได้ยาก ใช้สื่อสารในลักษณะที่เป็นสากล คือใช้แทนคำพูดยาวและยากได้ ปัญหาจึงอาจมาจากสัญลักษณ์ที่ไม่สอดคล้องกับวัฒนธรรมบางประเทศ และบางครั้งยังสร้างความสับสนโดยเข้าใจว่าป้ายสัญลักษณ์เป็นตราสัญลักษณ์ขององค์กร โครงการ หรือกลุ่มได้เหมือนกัน ป้ายสัญลักษณ์โดยรวมมีหน้าที่หลัก คือ เพื่อถ่ายทอดข้อมูลในลักษณะของการชี้ทาง แนะนำสถานที่ หรือบังคับควบคุมเพื่อใช้กับคนหมู่มาก ดังนั้น ป้ายสัญลักษณ์จึงควรต้องมีการใช้สัญลักษณ์ภาพในลักษณะของภาษาเพื่อสื่อความหมายกับสาธารณชน ซึ่งแตกต่างจากตราสัญลักษณ์ที่ใช้เพื่อการสร้างภาพลักษณ์แทนหน่วยงาน กิจการ หรือบุคคล

ประเภทของเครื่องหมายภาพ (Types of Sign)

จากแนวคิดเรื่องสัญลักษณ์ Semiotics Sign มีลักษณะที่สำคัญ 3 ประการ คือ

1. จะต้องมึลักษณะทางกายภาพ
2. จะต้องมีความหมายถึงบางสิ่งบางอย่างที่นอกเหนือจากตัวของมันเอง
3. จะต้องถูกนำมาใช้และรับรู้โดยผู้ที่เกี่ยวข้อง

เครื่องหมายสัญลักษณ์ อาจแบ่งตามที่มาได้เป็น 3 กลุ่ม ดังนี้

1. Symbol เครื่องหมายในลักษณะของสัญลักษณ์ภาพ
2. Signal เครื่องหมายในลักษณะของสัญญาณ
3. Signage เครื่องหมายในลักษณะของป้ายสัญลักษณ์

กลุ่มที่ 1 กลุ่มสัญลักษณ์ภาพ (Symbol)

เครื่องหมายเพื่อการสื่อสาร ใช้แทนสิ่งใดสิ่งหนึ่งที่ได้รูปแบบจากธรรมชาติหรือรูปแบบของสิ่งที่มนุษย์สร้างขึ้น โดยมนุษย์เลียนแบบหรือมีพัฒนาการนำมาดัดแปลงขึ้นใหม่ ถ่ายทอดโดยผ่านความคิดในรูปของสัญลักษณ์ภาพ ได้แก่

ธรรมชาติ (ดวงอาทิตย์ ดวงจันทร์ ภูเขาไฟฟูจิ)

สัตว์ พืช (นกพิราบ ดอกกุหลาบ)

จุดเด่นของสถานที่สาธารณประโยชน์ ภูมิสัญลักษณ์ (สวนสาธารณะ เสาชิงช้า ลานพระบรมรูปทรงม้า)

สถาปัตยกรรม (หอไอเฟล หอนาฬิกาบิกเบน พระปรางค์วัดอรุณฯ/วัดพระแก้ว)

เฟอร์นิเจอร์บนถนน ผลงานทางศิลปะ (ที่พักรถประจำทาง ถังเก็บแยกขยะ รูปปั้นเทพีสันติภาพ)

ป้าย (ธง ธงขาว)

ชุดภาพสัญลักษณ์ พระราชสัญลักษณ์ เครื่องหมายการค้า (ชุดสัญลักษณ์กีฬาโอลิมปิก ตราภ.ป.ร. โคคาโคลา)

ป้ายแบบดั้งเดิม สถานที่ศักดิ์สิทธิ์

กลุ่มที่ 2 กลุ่มเครื่องหมาย สัญญาณ (Signal)

เครื่องหมายเพื่อการสื่อสาร สื่อผ่านทางวัตถุสิ่งของการกระทำที่เห็นได้โดยตรงในรูปของเครื่องหมายและสัญญาณ ได้แก่

ธรรมชาติ (ดวงอาทิตย์ ดวงจันทร์ ภูเขาไฟฟูจิ)

ปรากฏการณ์ธรรมชาติ (ฝนตก พายุ)

การแสดงออก กิริยา สัญญาณท่าทาง (การชูนิ้วขึ้น 2 นิ้ว การพยักหน้า)

สิ่งอำนวยความสะดวกสาธารณะ (สะพาน ถนน)

แสง เสียง (รถตำรวจ รถพยาบาล)

เครื่องหมายเตือน (ป้ายทางรถไฟ ทางม้าลายข้ามถนน)

สัญญาณไฟจราจร อักษรเบรลล์

เครื่องหมายจราจร หลักรบอกระยะทาง

กลุ่มที่ 3 กลุ่มป้ายสัญลักษณ์ (Signage)

เครื่องหมายเพื่อการสื่อสาร ใช้บอกทิศทาง คำสั่ง คำเตือน ที่มีลักษณะเป็นแผ่นป้าย เกิดจากการผลิตขึ้นจริงหรืออาจมีจุดมุ่งหมายให้ผลิตป้ายสัญลักษณ์ในเชิงอุตสาหกรรม ได้แก่

เครื่องหมายเตือน

สัญญาณไฟจราจร

เครื่องหมายป้ายจราจร

แผ่นป้ายโฆษณา ป้ายไฟนีออน

ป้ายโบราณสถาน

ป้ายแบบดั้งเดิม สถานที่ศักดิ์สิทธิ์

ป้ายธงราวต่าง ๆ

ป้ายสัญลักษณ์ (Signage)

เป็นส่วนหนึ่งของ ระบบนำทาง (Wayfinding System) หรือระบบภาพชี้ทาง (Graphic Directional System) เพื่อให้มวลชนสามารถเดินทางไปสู่สถานที่ต่าง ๆ ตามต้องการ ในการจัดทำเครื่องมือเพื่อไปสู่จุดหมายได้นั้น นักออกแบบกราฟิกเพื่อสภาพแวดล้อมได้จำกัดความหมายได้แคบลง โดยสร้างเครื่องมือเพื่อบอกทิศทาง ระบุสถานที่ และบอกคำสั่ง เป็นการให้ข้อมูลอย่างมีระเบียบและเป็นรูปธรรมและคำนึงถึงการใช้งานอย่างมีมาตรฐาน เรียกว่า ระบบ ป้ายสัญลักษณ์ (Signage System) ระบบป้ายสัญลักษณ์ที่ดีจะต้องคำนึงถึงสภาพแวดล้อมเพื่อทำให้เกิดประสิทธิภาพในการใช้งาน

จุดมุ่งหมายของป้ายสัญลักษณ์

จุดมุ่งหมายของป้ายสัญลักษณ์ ควรพิจารณาจากประสิทธิภาพของส่วนที่เป็นสัญลักษณ์-ภาพที่ใช้เป็นส่วนประกอบสำคัญในการออกแบบป้ายสัญลักษณ์ คือ

1. เพื่อการสื่อสารที่ดูแล้วเกิดความเข้าใจได้ง่ายและชัดเจน โดยไม่ต้องอาศัยถ้อยคำ
2. เพื่อช่วยในการเรียนรู้ความหมายของสัญลักษณ์ ทำให้เกิดการจดจำ
3. เพื่อการใช้งาน โดยให้ตัดแปลงแก้ไขได้ง่ายเมื่อมีปัญหาทางการ ออกแบบ วัสดุ และกรรมวิธีการผลิต
4. เพื่อให้ได้รูปแบบที่สวยงาม โดยคำนึงถึงสภาพแวดล้อม สถาปัตยกรรม และวัฒนธรรม

วัตถุประสงค์ของป้ายสัญลักษณ์

การใช้เครื่องหมายภาพในลักษณะของป้ายสัญลักษณ์ มีวัตถุประสงค์คือ เพื่อถ่ายทอดข้อมูลข่าวสาร (Sign Transmit Information) ต้องสามารถเข้ากันได้ดีตามลักษณะหน้าที่และการใช้งาน และควรช่วยส่งเสริมสภาพแวดล้อม จัดเป็นกลุ่มไว้ดังนี้

1. แจ้งข่าวสารบริเวณพื้นที่ว่าง (Information on Space Area)
 - 1.1 แนะนำเส้นทาง Guidances การแจ้งข่าวสารในบริเวณพื้นที่ใดพื้นที่หนึ่ง ซึ่งแสดงการจัดตำแหน่งของพื้นที่นั้นไว้ในที่เดียวกัน เพื่ออำนวยความสะดวก เช่น ป้ายแผนที่ ป้ายแผนผัง
 - 1.2 บอกทิศทาง Directional การแจ้งข่าวสารโดยใช้ลักษณะของเส้นเพื่อแสดงทิศทางและบอกจุดหมายปลายทาง เช่น ป้ายลูกศรบอกทิศทาง ป้ายบอกสถานีรถไฟ

1.3 ระบุสถานที่ด้วยเครื่องหมาย Identifying การแจ้งข่าวสารโดยแสดงเครื่องหมายหรือสัญลักษณ์ เป็นการระบุรายละเอียดที่สำคัญเฉพาะจุดเพื่อใช้เป็นจุดสังเกตไปสู่จุดหมายปลายทาง เช่น ป้ายบอกชื่อเมือง ตัวเลขถนน ป้ายแบ่งเขตสำหรับสถานที่ ป้ายหน้าประตูป้ายโบราณสถาน

2. แจ้งข่าวสารให้ปฏิบัติตาม (Operational Information)

2.1 ควบคุม บังคับ Control การควบคุมบังคับและเตือนภัยในที่สาธารณะ เพื่อให้เกิดระเบียบและความปลอดภัย เช่น ป้ายห้าม ป้ายเตือน ป้ายควบคุมทิศทาง

2.2 อธิบายความ Explanations การชี้แจงความหมายและประชาสัมพันธ์เพื่อส่งเสริมให้เกิดความเข้าใจ เช่น ป้ายแนะนำวิธีการใช้ ป้ายอธิบายวิธีใช้ ป้ายตัวอย่างการใช้

2.3 การเตือน ประกาศ Notices การแจ้งข่าวล่วงหน้าเกี่ยวกับเหตุการณ์ชั่วคราวที่ไม่ใช่ป้ายถาวร เพื่อเตรียมการ และเพื่อรับข่าวสารทันต่อเหตุการณ์ เช่น ป้ายประชาสัมพันธ์ ป้ายประกาศ ธง

3. โฆษณา (Advertisement) การแจ้งข้อมูลข่าวสารที่มุ่งให้เกิดการดึงดูดใจ และจดจำได้ง่าย เพื่อประโยชน์ทางธุรกิจการค้า เช่น ป้ายโฆษณาบนหลังคาตึก ป้ายโฆษณาติดตั้งริมถนน

หน้าที่หลักของป้ายสัญลักษณ์

แบ่งตามประโยชน์ใช้สอยออกเป็น 4 ชนิด ดังนี้

1. บอกทิศทาง Directional คือ ป้ายประเภทพื้นฐาน ได้แก่ ป้ายแผนที่ไปจนถึงป้ายชี้ทาง
2. ระบุชื่อ สถานที่ หรือสิ่งของ Identifying คือ ป้ายบอกชื่อและตำแหน่งของสถานที่หรือสิ่งของ ได้แก่ ป้ายชื่อเมือง ป้ายชื่อห้อง จนถึงป้ายเครื่องดับเพลิง
3. ให้ข้อมูลข่าวสาร Informational คือ ป้ายเพื่อบอกข้อมูลข่าวสารจนถึงการให้รายละเอียดถือเป็นส่วนตกแต่งของสถานที่ ได้แก่ ป้ายบอกข้อมูลของนิทรรศการ ป้ายประกาศ
4. ควบคุม หรือบังคับ Restrictive or Prohibitive คือ ป้ายเพื่อบอกข้อจำกัด ข้อห้าม ได้แก่ กฎข้อบังคับ ป้ายห้ามสูบบุหรี่ จนถึงป้ายเขตหวงห้าม

กลุ่มเป้าหมาย

การแจ้งข่าวสารของป้ายสัญลักษณ์ (Objects of Information) เป็นการแจ้งข้อมูลข่าวสารที่มุ่งตามวัตถุประสงค์ มีจุดมุ่งหมายเพื่อประโยชน์ใช้สอย และยังคงคำนึงถึงข้อจำกัดของผู้ใช้ เพื่อความสะดวกปลอดภัยและทำให้เกิดความมีระเบียบเรียบร้อย แบ่งออกได้เป็น

1. คนเดินถนน (Pedestrian) ป้ายบนถนน บนทางเท้า มุ่งให้คนสัญจรไปมาสามารถเดินหรือยืนอ่านได้
2. ผู้ขับขี่จักรยาน (Bycyclists) ป้ายจราจรบนทางเท้า บนถนนหรือในสวนสาธารณะ มุ่งให้ผู้ขับขี่จักรยานสามารถเห็นได้ชัดเจน
3. ผู้ขับขี่รถยนต์ (Automobile Drivers) ป้ายบนถนน ถนนหลวง ที่ออกแบบใช้งาน โดยเฉพาะเพื่อมุ่งให้คนขับรถสามารถเห็น อ่านได้ชัดเจน และปฏิบัติตามได้ทันทีขณะขับขี่รถยนต์
4. คนพิการ ทูพพลภาพ (Physically Handicapped Person) ป้ายข้อมูลที่ออกแบบพิเศษเพื่อคนพิการโดยเฉพาะ

การศึกษาเรื่องป้ายสัญลักษณ์ที่เป็นสากลนั้น ต้องมีจุดมุ่งหมาย วัตถุประสงค์ การจัดระเบียบการใช้ป้ายสัญลักษณ์ตามหน้าที่ ชนิดของกลุ่มเป้าหมาย และยังต้องมีระเบียบในการแบ่งข้อมูลเพื่อให้ได้ประเภทของป้ายสัญลักษณ์ที่เป็นระบบด้วย

ประเภทของป้ายสัญลักษณ์

เครื่องหมายป้ายสัญลักษณ์ได้จัดแบ่งตามข้อมูล (Classification of Information) โดยคำนึงถึงสถานที่ใช้งานดังนี้

1. ป้ายสัญลักษณ์ในเมือง (Sign in Towns) เป็นป้ายชี้ทางภายในเมือง
2. ป้ายสัญลักษณ์แสดงตำแหน่งของเหล่าที่พักอาศัย (Housing Connected Sign) เป็นป้ายแสดงตำแหน่งที่พักอาศัย เขตชุมชนต่าง ๆ
3. ป้ายสัญลักษณ์ภายในสวนสาธารณะ (Signs in Parks) เป็นป้ายที่รวมถึงการดูแลรักษา การควบคุมและการจัดการในลักษณะที่เป็นแหล่งสาธารณะ
4. ป้ายสัญลักษณ์แสดงข้อมูลจราจร (Information on Traffic) เป็นป้ายสำหรับผู้ขับขี่ใช้ถนน ป้ายสำหรับการคมนาคมขนส่งสาธารณะ
5. ป้ายสัญลักษณ์แสดงธุรกิจการค้า (Commercial 2 Business Signs) เป็นป้ายในเขตการค้าเพื่อแจ้งข่าว กิจกรรม ความเคลื่อนไหวทางธุรกิจ
6. ป้ายสัญลักษณ์การบริการชุมชน (Signs for Public Facilities) เป็นป้ายจัดทำในเขตชุมชนเพื่ออำนวยความสะดวกทางสาธารณะให้แก่ส่วนรวม
7. ป้ายสัญลักษณ์แสดงลักษณะเด่นของสถานที่ ภูมิสัญลักษณ์ (Landmarks) เป็นป้ายสัญลักษณ์ เครื่องหมาย หรืออนุสาวรีย์ ภูมิภาครูปสลัก แกะสลักในบริเวณพื้นที่หนึ่ง

ชนิดของป้ายสัญลักษณ์

ป้ายสัญลักษณ์ ควรคำนึงถึงการจำกัดความหมายของข้อมูล (Terminology) และการแบ่งขอบเขตของการให้บริการ (Message Area) โดยแบ่งออกเป็น 4 กลุ่ม ดังนี้

1. Public Service การให้บริการสาธารณะ เกี่ยวกับการให้บริการ สิ่งอำนวยความสะดวกทางการคมนาคมขนส่ง
2. Concession การให้บริการธุรกิจ เกี่ยวกับกิจกรรมทางธุรกิจ
3. Processing Activities กิจกรรมที่มีขั้นตอนเกี่ยวกับกิจกรรมสำคัญที่มีผู้โดยสารเข้ามาเกี่ยวข้อง
4. Regulations กฎระเบียบเกี่ยวกับกิจกรรมต้องห้าม

1. Public Service การให้บริการสาธารณะ

โทรศัพท์

ไปรษณีย์

แลกเปลี่ยนเงินตรา

แคชเชียร์

ปฐมพยาบาล

แจ้งและรับคืนของหาย

รับฝากของ

ลิฟต์เคอร์

บันไดเลื่อน ทางขึ้น / ทางลง

บันได ทางขึ้น / ทางลง

2. Concession การให้บริการธุรกิจ

รถเช่า

ภัตตาคาร

คอฟฟี่ช็อป

บาร์

ร้านค้า

ร้านทำผม

ร้านตัดผมและเสริมสวย

สถานเสริมสวย

ลิฟต์

ห้องน้ำชาย / ห้องน้ำหญิง

ห้องน้ำรวม

ห้องน้ำ

รับดูแลเด็ก

ตู้ดื่มน้ำ

ห้องพักผ่อน / ห้องนัดพบ

ติดต่อสอบถาม / ประชาสัมพันธ์

ประชาสัมพันธ์โรงแรม

ขนส่งทางอากาศ

ลานจอดเฮลิคอปเตอร์

แท็กซี่

รถประจำทาง

ขนส่งทางพื้นดิน

ขนส่งทางรถไฟ

ขนส่งทางน้ำ

3. Processing Activities กิจกรรมที่มีขั้นตอน

จำหน่ายตั๋ว

จุดตรวจสัมภาระ

จุดรับคืนสัมภาระ

ด่านตรวจคนเข้าเมือง

ศุลกากร

เที่ยวบินขาออก

เที่ยวบินขาเข้า

4. Regulations กฎระเบียบ ข้อบังคับ

สูบบุหรี่

ห้ามสูบบุหรี่

จอดรถ

ห้ามจอดรถ

ห้ามสูบบุหรี่

ห้ามเข้า

ทางออก

ที่ดับเพลิง

ที่ทิ้งขยะ

การใช้งานของป้ายสัญลักษณ์

ป้ายสัญลักษณ์เป็นส่วนหนึ่งของระบบนำทาง (Wayfinding System) เพื่อให้กลุ่มเป้าหมายและคนสัญจรไปมาได้ไปถึงที่หมายอย่างสะดวกและปลอดภัย แบ่งเป็น 3 แนวทางดังนี้ คือ

1. คำนึงถึงสภาพแวดล้อมในเขตตัวเมือง (Urban Area) ป้ายสัญลักษณ์ที่ดีภายในเขตตัวเมืองจะต้องคำนึงถึงความโดดเด่นเมื่ออยู่ร่วมกับสภาพแวดล้อมของบริเวณนั้น รวมทั้งต้องแยกจากป้ายสัญลักษณ์อื่น ๆ ที่แวดล้อมด้วย เช่น กำหนดการติดตั้งใช้งานโดยให้มีระยะห่างจากพื้นดินเท่ากันทุกฝ่าย กำหนดตำแหน่งที่สม่ำเสมอและติดตั้งด้านเดียวกันกับขอบถนน

2. มีรูปทรงที่โดดเด่น และมีเอกลักษณ์แตกต่างจากป้ายอื่น เช่น มีการใช้สีเพื่อให้เกิดการจดจำ

3. อ่านได้ง่าย เช่น มีตำแหน่งป้ายที่ไม่สูงเกินไป ทำให้ผู้ขับขี่รถยนต์สามารถอ่านได้และไม่ถูกบดบังเมื่อมีรถบรรทุกจอดอยู่

ตัวอักษรที่มีขนาดได้สัดส่วนกับระยะทาง และขนาดไม่ใหญ่จนผิดสัดส่วนเมื่อเทียบกับถนน

รูปแบบของตัวอักษรที่ใช้เรียบง่าย ช่วยให้อ่านได้ง่าย

ข้อมูลไม่มากไปกว่า 3 ข้อมูล และใช้ถ้อยคำที่สั้นกระชับได้ใจความที่สุด

ระยะห่างของตัวอักษร หรือการเว้นช่องไฟ เว้นวรรคคำ และระยะห่างระหว่างบรรทัดอย่างเหมาะสม

แนวความคิดการออกแบบ

เกณฑ์การออกแบบป้ายสัญลักษณ์ (Design Criteria for Signage)

คุณสมบัติของป้ายสัญลักษณ์ที่ดี จะต้องมองเห็นได้ง่าย อ่านและเข้าใจได้ง่าย คือป้ายจะต้องมีความโดดเด่น แยกจากสภาพแวดล้อม และป้ายจะต้องสามารถทำให้ผู้มองเห็นสามารถอ่านเนื้อหาที่บรรจุอยู่ในป้ายได้อย่างครบถ้วน ตีความหมายได้อย่างถูกต้อง ไม่ทำให้เกิด

ความสับสนหลังจากการมองเห็นและการอ่านป้าย ดังนั้นองค์ประกอบสำคัญที่ทำให้ป้ายสัญลักษณ์มีประสิทธิภาพ แบ่งออกเป็น รูปร่างของป้าย วัสดุสำหรับป้าย สีของป้าย อักษรบนป้าย เครื่องหมาย สัญลักษณ์ภาพ และการจัดวางบนแผ่นป้ายสัญลักษณ์

องค์ประกอบหลักของป้ายสัญลักษณ์

1. รูปร่างมีผลต่อความรู้สึกในการตีความหมาย ดังเช่น ป้ายที่เป็นรูปร่างสี่เหลี่ยมจะให้ความรู้สึกมั่นคงแน่นอนหนา ทำให้เกิดความรู้สึกเชื่อมั่นผู้มอง เหมาะจะใช้เป็น ป้ายชื่อหรือให้ข่าวสาร ป้ายที่เป็นรูปร่างกลม จะให้ความรู้สึกมั่นคงแต่สามารถลื่นไหลไปได้ เหมาะสำหรับป้ายที่เป็นข้อควรปฏิบัติตามต่างๆ ป้ายสามเหลี่ยมหรือขนมเปียกปูน ให้ความรู้สึกที่ไม่แน่นอน เหมาะสำหรับป้ายข้อห้าม ข้อควรระวัง ข้อฉุกเฉิน ส่วนป้ายที่มีรูปร่างอื่นๆ เหมาะสำหรับเป็นป้ายเฉพาะใช้สถานที่นั้น ซึ่งขึ้นอยู่กับกรออกแบบ ให้ความรู้สึกที่แตกต่างกันออกไปตามข้อจำกัดที่อาจเกิดจากงบประมาณหรือเทคนิคการสร้าง เช่น ป้ายสี่เหลี่ยมจะมีราคาถูกกว่าป้ายชนิดอื่น หรือข้อจำกัดจากการใช้งาน เช่น ป้ายอิเล็กทรอนิกส์ อาจถูกจำกัดจากรูปร่างของหลอดไฟและอุปกรณ์ไฟฟ้า เป็นต้น

2. วัสดุในการสร้างป้ายมีการใช้วัสดุพื้นฐาน 3 อย่าง คือ ไม้ โลหะ และพลาสติก แต่ละอย่างมีความแตกต่างกันดังนี้

2.1 ไม้ ป้ายไม้เป็นที่นิยมใช้มาเป็นระยะเวลานานเนื่องจากป้ายไม้เหมาะที่จะใช้งานกลางแจ้งให้ความรู้สึกที่เป็นธรรมชาติ หรือใช้กับสภาพภายนอกที่มีแสงสว่างมากพอ และป้ายไม้ยังใช้ได้ดีภายในอาคาร แต่ไม้จะมีความแข็งแรงทนทานน้อยกว่าโลหะและพลาสติก

2.2 โลหะ ป้ายโลหะมีความแข็งแรงทนทาน ให้ความรู้สึกแน่นหนามั่นคงและมีความทันสมัย แต่โลหะมีปัญหาในการใช้งานอีกหลายประการ คือ เรื่องน้ำหนัก และปัญหาในเรื่องการสะท้อนแสง

2.3 พลาสติกป้ายพลาสติกเป็นวัสดุที่เหมาะสมจะใช้กับหลอดไฟและระบบไฟฟ้า สามารถติดตั้งไฟไว้ด้านหลังหรือภายในกล่องพลาสติก สามารถเลือกได้หลายสีและมีน้ำหนักเบา ป้ายพลาสติกสามารถปรับใช้งานได้กว้างกว่าวัสดุอื่นทั้งยังไม่มีปัญหาในเรื่องการมอง

3. สี สีมีผลในเชิงจิตวิทยา มีผลต่ออารมณ์และการรับรู้ของมนุษย์ ซึ่งมีความเคยชินกับการตีความหมายของสีอยู่แล้ว เช่น สีแดง มักใช้กับป้ายคำเตือน การใช้สีจึงมีประโยชน์มากกับการสร้างป้ายสัญลักษณ์ การใช้สีที่ต่าง ๆ มีผลต่อการรับรู้ทางสายตา จากการศึกษาเรื่องการอ่านป้ายบนสีต่าง ๆ สรุปได้ว่าสิ่งสำคัญที่สุด คือ การตัดกันระหว่างสีพื้นและสีของตัวอักษร

รายชื่อของคู่มือที่มีประสิทธิภาพในการใช้งาน จัดลำดับจากคู่มือที่เห็นและอ่านได้ง่ายที่สุดไปตามลำดับที่อ่านยากขึ้น ดังนี้

1. ดำบนเหลือง
2. ดำบนขาว
3. เหลืองบนดำ
4. ขาวบนน้ำเงิน
5. เหลืองบนน้ำเงิน
6. เขียวบนขาว
7. น้ำเงินบนเหลือง
8. ขาวบนเขียว
9. ขาวบนน้ำตาล
10. น้ำตาลบนเหลือง
11. น้ำตาลบนขาว
12. เหลืองบนน้ำตาล
13. แดงบนขาว
14. เหลืองบนแดง
15. แดงบนเหลือง
16. ขาวบนแดง

มหาวิทยาลัยศิลปากร สงวนลิขสิทธิ์

คู่สีที่ไม่แนะนำให้ใช้กับป้ายสัญลักษณ์ คือ ส้มบนขาว แดงบนเขียว และดำบนม่วง ความชัดเจนของสีจึงมีความสำคัญต่อการใช้กับรูป ภาพถ่าย หรืออื่น ๆ ที่จะอยู่บนป้ายที่ต้องมองจากระยะไกล การตัดกันของสีช่วยเพิ่มความชัดเจนและเป็นสิ่งสำคัญที่มีผลต่อการสื่อสารของป้าย นอกจากนั้นการแปลความหมายมีผลในทางจิตวิทยา ดังนี้

สีแดง	ทำให้เกิดความรู้สึก ชัดเจน รวดเร็ว แข็งแกร่งมีพลัง และมีประสิทธิภาพ
ผลกระทบทางจิตวิทยา เป็นสีกระตุ้นประสาทตาและดึงดูดความสนใจ
จากผู้ที่พบเห็นได้มากที่สุดแต่จะทำให้เมื่อยตาได้ง่าย
สีเหลือง	ทำให้เกิดความรู้สึก แน่นนอนชัดเจน สว่างสดใส ไม่เกิดความสงสัย
ไม่ต้องตัดสินใจ
ผลกระทบทางจิตวิทยา เป็นสีไวต่อการมองของมนุษย์ และเมื่ออยู่ใกล้กับ
สีอื่น จะเปล่งพลังข่มสีเหล่านั้น
สีเขียว	ทำให้เกิดความรู้สึก สงบ ร่มเย็น มีชีวิตชีวา สดชื่น อุดมสมบูรณ์

	ผลกระทบทางจิตวิทยา เป็นสีที่ทำให้ประสาทตาและกล้ามเนื้อ ผ่อนคลายจากความตึงเครียดเป็นสีที่ให้ความรู้สึกพักผ่อนได้มากที่สุด
สีน้ำเงิน	ทำให้เกิดความรู้สึก สงบ เรียบร้อย มั่นคง เจียบ ผลกระทบทางจิตวิทยา เป็นสีที่ทำให้เกิดความรู้สึกเป็นระเบียบ
สีม่วง	ทำให้เกิดความรู้สึก เร้นลับ สูงส่ง หรรษา มีอำนาจ ผลกระทบทางจิตวิทยา เป็นสีที่ทำให้เกิดความรู้สึกถึงความสำคัญ
สีขาว	ทำให้เกิดความรู้สึก บริสุทธิ์ เบา ใสสะอาด ไร้เดียงสา ผลกระทบทางจิตวิทยา เป็นสีที่ไม่ก่อให้เกิดความรำคาญหรือเกิดข้อโต้แย้งใด ๆ ถ้าใช้กับป้ายสัญลักษณ์ทำให้เกิดความสะอาดเรียบร้อย
สีดำ	ทำให้เกิดความรู้สึก แข็งแกร่ง หนักแน่น สุขุม ผลกระทบทางจิตวิทยา เป็นสีที่เป็นตัวแทนของความเคร่งเครียด มีพิธีรีตอง เมื่อใช้คู่กับสีอื่นจะช่วยส่งเสริมให้สีอื่นเด่นชัดขึ้น

มหาวิทยาลัยศิลปากร ส่วนวิทยศาสตร์

ทั้งนี้การใช้สีที่แตกต่างในเรื่องค่าน้ำหนัก (Value) วรรณะ (Tone) และพื้นที่การใช้สีจะก่อให้เกิดการรับรู้ที่เปลี่ยนไปรวมถึงอายุและเพศอาจมีผลต่อการรับรู้ที่เปลี่ยนไป คนมีอายุชอบสีน้ำเงิน ผู้ชายชอบโทนสีเข้ม และผู้หญิงชอบโทนสีสว่างสดใสซึ่งในทางจิตวิทยาสีมีความสามารถในการสื่อความหมาย เพราะแต่ละสีมีความหมายอยู่ในตัว สีจึงใช้เป็นสัญลักษณ์แทนเรื่องต่าง ๆ ได้

สีกับการสื่อความรู้สึกในแง่มุมต่าง ๆ

1. สีกับความรู้สึกเกี่ยวกับขนาด

สีอ่อนจะให้ความรู้สึกกว้างใหญ่กว่าสีเข้มหรือสีมืด ที่จะทำให้รู้สึกแคบหรือเล็กลง และทำให้ดูมีน้ำหนักกว่าสีอ่อน

2. สีกับความรู้สึกเกี่ยวกับความสะอาด

สีที่ผสมขาวหรือสีนวลให้ความรู้สึกสะอาดตา น่าใช้ น่าจับต้องมากกว่าสีแท้หรือสีเข้ม การใช้สีเดียวจะดูสะอาดตากว่าการใช้หลายสี

3. สีกับความรู้สึกเกี่ยวกับพลัง

สีแท้หรือสีที่ยังไม่ได้ผสมกับสีอื่น จะให้พลังสดใสแข็งแกร่งมากกว่าสีผสม เช่น สีแดง จะดูมีพลังมากกว่าสีชมพู และสีในวรรณะร้อนจะให้พลังมากกว่าสีในวรรณะเย็น

4. สีกับความรู้สึกเคลื่อนไหว

สีที่อยู่ในวรรณะร้อน จะแสดงถึงความเคลื่อนไหวได้ดีกว่าสีวรรณะเย็น

5. สีกับความรู้สึกเกี่ยวกับระยะใกล้ไกล

สีแต่ละสีให้ความรู้สึกเกี่ยวกับระยะต่างกัน เมื่อนำสีเหล่านี้มาเปรียบเทียบในระนาบเดียวกันสามารถให้ความรู้สึกในด้านระยะแตกต่างกันแบ่งเป็น 3 ระยะ คือ

ระยะหน้า (Foreground) เหลือง ส้ม แดง

ระยะกลาง (Middleground) ส้ม แดง เขียว น้ำเงิน

ระยะหลัง (Background) ม่วง ม่วงน้ำเงิน

การใช้สีตามหลักการออกแบบ

การออกแบบสัญลักษณ์ นอกจากการใช้สีให้เกิดเอกลักษณ์ของสินค้าและบริการนั้นๆ แล้ว การใช้สียังต้องคำนึงถึงความประหยัดในการจัดพิมพ์สิ่งพิมพ์ของหน่วยงาน จึงควรออกแบบสีของสัญลักษณ์ 1 – 2 สีแต่ในปัจจุบันพบว่า มีการใช้สีของสัญลักษณ์เกิน 3 สีกันมาก เนื่องจากสามารถพิมพ์เอกสารสีได้โดยเครื่องคอมพิวเตอร์ตั้งโต๊ะทั่วไป แต่พึงระลึกไว้เสมอว่าการใช้สีมากเกินไปยังก่อให้เกิดความสวยงามได้ยาก และยังทำให้สัญลักษณ์ขาดความเป็นเอกลักษณ์จดจำได้ยาก

1. การใช้สีกลมกลืน (Harmony) เป็นการที่ใช้สีที่คล้ายๆกันมีความสัมพันธ์กันไม่มีสีใดโดดเด่น ใช้ได้หลายวิธีคือ

1.1 ใช้สีเดียวเพิ่มน้ำหนักอ่อนแก่ เช่น น้ำเงิน ฟ้ำเข้ม และฟ้ำอ่อน

1.2 ใช้สีเดียวผสมในทุกสีที่มาพร้อมใช้เฉพาะสีร้อนหรือสีเย็น และใช้สีที่อยู่ลำดับ

ติดกันในวงจรสี เช่น แสด ส้ม เหลือง

สัญลักษณ์ที่ใช้สีลักษณะกลมกลืนกันที่ไม่มากนักทั้งนี้เนื่องจากสีกลมกลืนจะมีน้ำหนักใกล้เคียงกัน แต่สัญลักษณ์ส่วนใหญ่ต้องการความชัดเจนจึงต้องใช้สีที่มีน้ำหนักแตกต่างกัน เพื่อแก้ปัญหาถ้าใช้สีกลมกลืนมักพิมพ์บนพื้นขาวซึ่งเป็นสีกระดาศ สัญลักษณ์ที่ใช้สีกลมกลืนมักเป็นสัญลักษณ์ที่ต้องการให้เกิดภาพลักษณ์ ที่มีความสุขุม ความนุ่มนวล และความมีรสนิยมสูง เช่น สัญลักษณ์สถานีบริการน้ำมันบางจากใช้เขียวกับน้ำเงิน โรงแรมเพชรงามใช้สีม่วง เขียว ฟ้ำ บริษัทแมกซีแคร์ คอยท์ จำกัด ใช้แสด ส้ม เหลือง โรงแรมวิสต้า ใช้สีน้ำตาล เหลืองทอง องค์การเภสัชกรรมใช้สีเขียวอ่อน เขียวแก่ น้ำตาล

2. การใช้สีตัดกัน (Contrast) เป็นการใช้สีที่มีน้ำหนักแตกต่างกัน นิยมใช้ในการออกแบบสัญลักษณ์มาก มีการใช้ 2 ลักษณะคือ

2.1 ใช้สีตัดกันอย่างแท้จริง คือสีตรงข้ามในวงจรัส คือ เขียว – แดง ส้ม – น้ำเงิน ม่วง – เหลือง การใช้ไม่ควรให้เด่นพอๆ กัน ควรให้ปริมาณสีใกล้เคียงหรือเบรกสีใดสีหนึ่งหรือทั้งสองสีลง

2.2 ใช้สีตัดกันไม่แท้จริง เป็นสีที่มีน้ำหนักแตกต่างกันแต่ไม่ 100% หรืออยู่ในวรรณะต่างกัน เช่น เขียว – ส้ม น้ำเงิน – แดง ขาว - ดำ เป็นต้น

ภาพลักษณ์ของสัญลักษณ์ที่ใช้สีในลักษณะตัดกันจะให้ความรู้สึกตื่นเต้น น่าสนใจ ถ้าเป็นอาหารก็น่ารับประทาน ถ้าเป็นเสื้อผ้า รองเท้า ก็ร้อนแรงสะใจวัยรุ่น ตัวอย่างสัญลักษณ์ที่ใช้สีลักษณะตัดกัน คือ การบินไทย ใช้สีม่วงและชมพูอมม่วงกับสีเหลืองแดง รองเท้ารีบอกใช้สีน้ำเงิน ขาว แดง ธนาकार กสิกรไทยใช้สีเขียว แดง เหลือง ดำ เป็นต้น

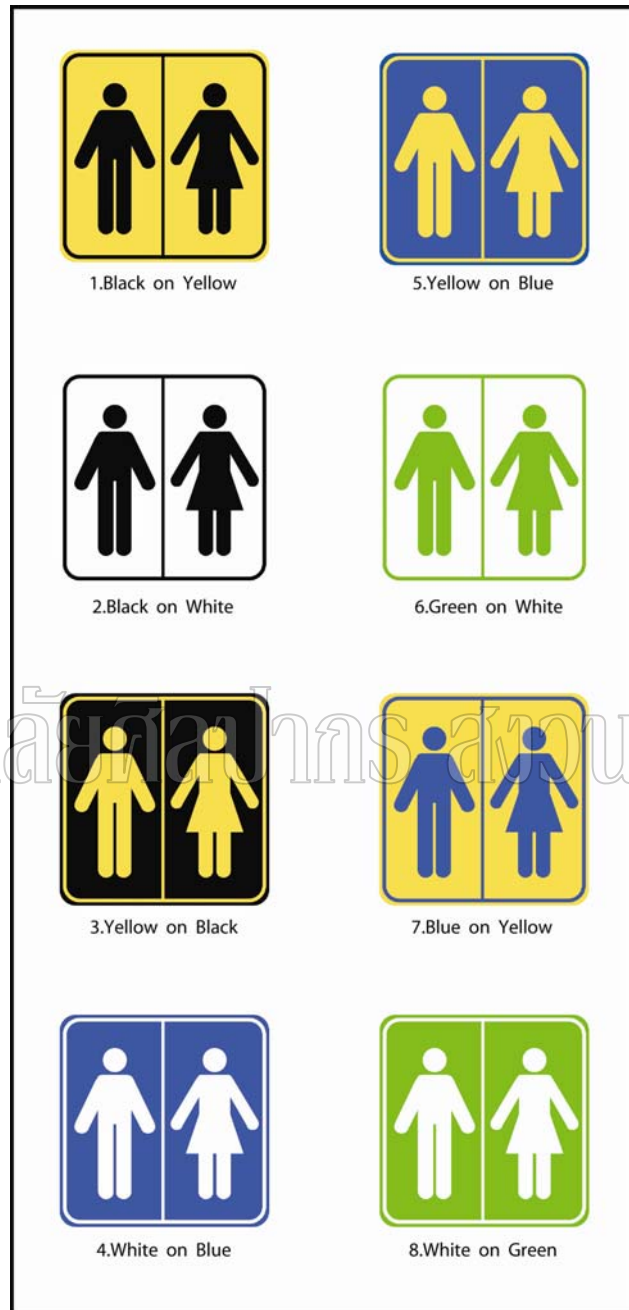
การกำหนดสีของสัญลักษณ์ตามหลักการออกแบบหรือทฤษฎีสีคงไม่แตกต่างจากการใช้สีในงานศิลปะอื่นๆ หลักที่สำคัญที่จะเสนอแนะอีกประการคือ หลักการใช้สี 80% ต่อ 20% ไม่ว่าจะใช้สีกลมกลืนหรือสีตัดกันควรกำหนดสีที่มีบทบาทมากกว่าอีกสีหนึ่งในลักษณะปริมาณพื้นที่มากกว่า จุดมุ่งหมายของการใช้สีในการออกแบบสัญลักษณ์ก็คือ สะดุดความสนใจ มองเห็นชัดเจน จดจำได้นาน มีความสวยงาม และสัมพันธ์กับสัญลักษณ์

การใช้สีของสัญลักษณ์บางครั้งมีคู่สีที่ใช้ร่วมกัน อาจทำให้ความหมายเปลี่ยนไป ดังตัวอย่างที่ Dreyfuss (1972) เสนอตัวอย่างคู่สีในศิลปะจีน มีความหมายดังนี้

ดำบนแดง	หมายถึง	ความสุข
ทองบนแดง	หมายถึง	ความสุขยิ่งๆ
แดงบนเขียว	หมายถึง	ความสุข
แดงบนเหลือง	หมายถึง	โชคดี เกี่ยวกับกษัตริย์
ฟ้าบนเหลือง	หมายถึง	ความโศกเศร้า
ทองบนเหลือง	หมายถึง	ความสุขยิ่งๆ
ขาวบนเหลือง	หมายถึง	เกี่ยวกับศาสนา
เหลืองบนดำ	หมายถึง	การตายของผู้สูงอายุ
เหลืองบนเขียว	หมายถึง	ชั้นสูง ชั้นหนึ่ง

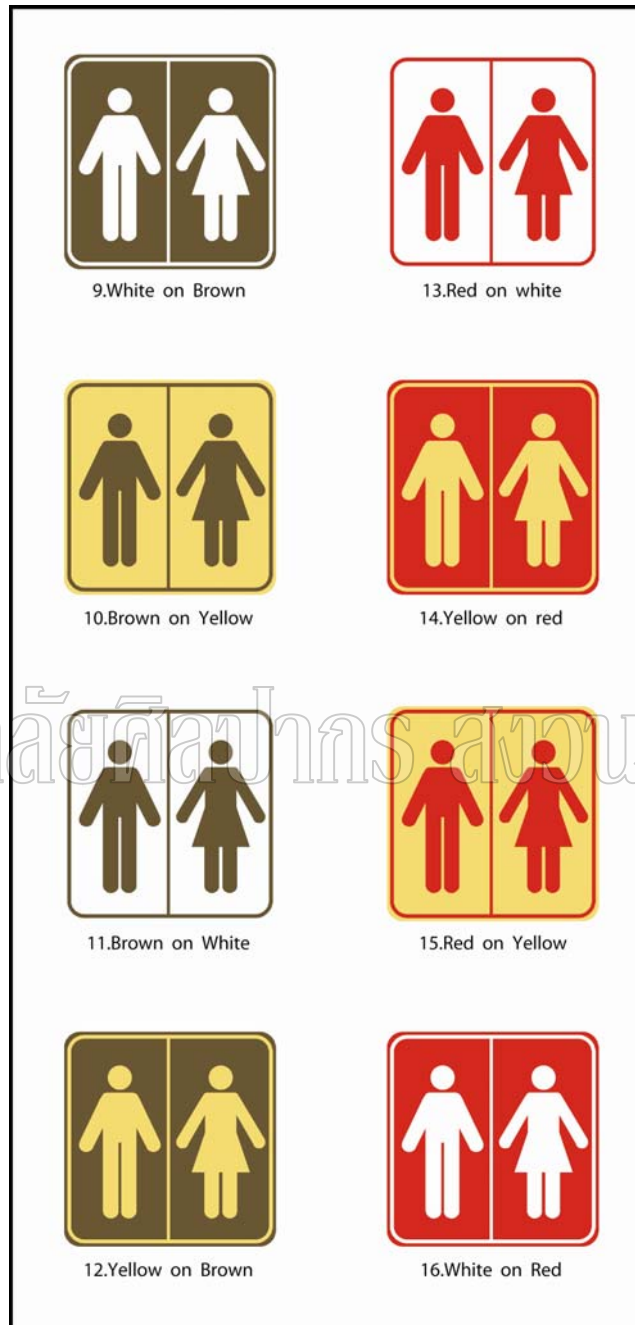
การใช้สีที่คำนึงถึงความเชื่อนั้น มีความสำคัญต่อผู้บริโภคบ้างแต่จะเน้นหนักไปทางเจ้าของเครื่องหมายการค้า อย่างไรก็ตามนักออกแบบต้องนำมาประยุกต์ใช้ให้เหมาะสม

คู่มือที่เห็นและอ่านได้ง่ายที่สุดตามไปตามลำดับถึงอ่านยากที่สุด

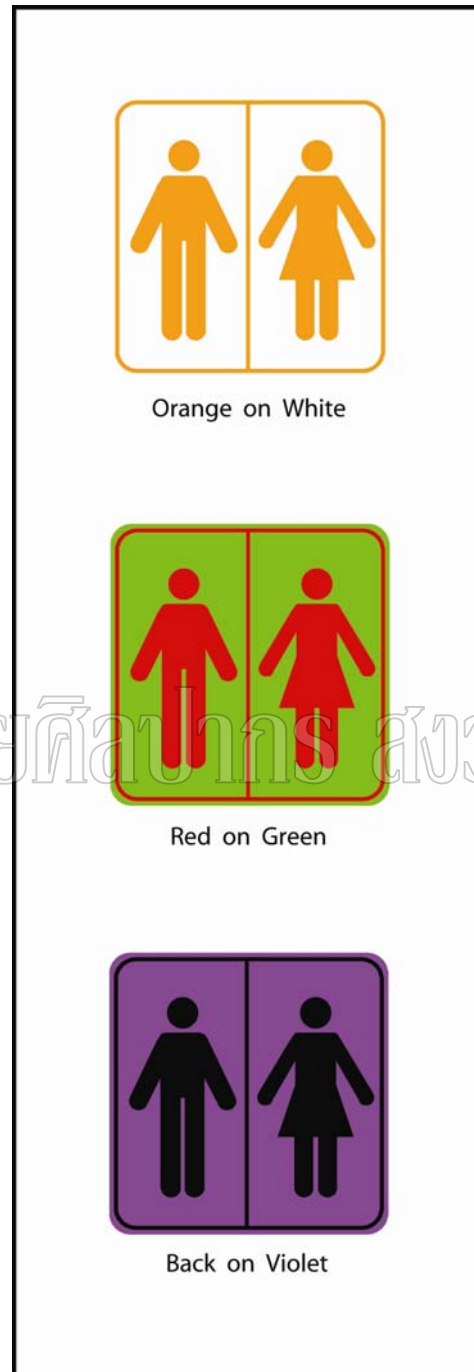
ภาพที่ 1 สัญลักษณ์ห้องสุขารวม รูปจากการทดลองการจัดลำดับคู่มือที่อ่านง่ายที่สุดไปลำดับที่อ่านยากที่สุด

คู่มือที่เห็นและอ่านได้ง่ายที่สุดตามไปตามลำดับถึงอ่านยากที่สุด

ภาพที่ 2 สัญลักษณ์ห้องสุขารวม รูปจากการทดลองการจัดลำดับคู่มือที่อ่านง่ายที่สุดไปลำดับที่อ่านยากที่สุด

คู่มือที่ไม่แนะนำให้ใช้กับป้ายสัญลักษณ์

ภาพที่ 3 สัญลักษณ์ห้องสุขารวม รูปจากการทดลองการจัดลำดับคู่มือที่ไม่แนะนำให้ใช้กับป้ายสัญลักษณ์

4. ตัวอักษร ตัวอักษรรวมถึงรายละเอียดของตัวอักษรบนป้ายสัญลักษณ์มีความสำคัญในการถ่ายทอดข้อความไปสู่ผู้อ่าน มีหลักการดังนี้

4.1 รูปแบบของตัวอักษรควรมีหลายรูปแบบให้เลือกและแต่ละแบบก็ให้ความรู้สึกที่แตกต่างกันออกไป และอ่านได้ยากง่ายต่างกัน ตัวอักษรแบบเรียบง่ายที่ดูธรรมดาจะอ่านได้ง่ายที่สุด

4.2 ความหนาบางของตัวอักษร ความหนาของตัวอักษรจะช่วยเน้นย้ำข้อความที่มีความสำคัญมากกว่าตัวอักษรที่บางกว่า

4.3 การใช้ตัวอักษรที่เป็นตัวพิมพ์ใหญ่ในภาษาอังกฤษ เหมือนกับการใช้ความหนาบางของตัวอักษร เพื่อเน้นความสำคัญกว่าตัวพิมพ์เล็ก และการใช้ตัวพิมพ์ใหญ่ร่วมกับตัวพิมพ์เล็กจะทำให้อ่านได้ง่ายขึ้น

4.4 ระยะความห่าง ของช่องไฟระหว่างตัวอักษร ทำให้เกิดความยากง่ายที่แตกต่างกัน และยังให้ความรู้สึกที่ต่างกันด้วย การใช้ช่องไฟห่างจะให้ความรู้สึกสบายผ่อนคลายกว่าการใช้ช่องไฟแคบที่จะทำให้รู้สึกทึบและแน่น

4.5 รูปร่างของตัวอักษร ทำให้เกิดความรู้สึกที่แตกต่างกัน รูปร่างสามเหลี่ยม ความแหลมจะให้ความรู้สึกถึงพลังและความรวดเร็ว ตัวกลมให้ความรู้สึกนุ่มนวล ตัวแหลมให้ความรู้สึกรุนแรงก้าวร้าว ตัวกลมมากให้ความรู้สึกเชิงซ้ำ ดังนั้นการเลือกใช้ตัวอักษรก็ต้องดูให้เหมาะสมกับอารมณ์ของสถานที่นั้นเป็นสำคัญ เพื่อให้เกิดความกลมกลืนเป็นหนึ่งเดียวกับสภาพแวดล้อมหรือยังอาจส่งเสริมบรรยากาศให้ดีขึ้น

แนวทางการออกแบบสัญลักษณ์

ไม่มีนักออกแบบคนใดที่สามารถออกแบบโดยอาศัยเพียงประสบการณ์ของคน และคงไม่มีนักออกแบบคนใดออกแบบโดยการลอกเลียนแบบ นักออกแบบที่ดีควรตัดทวงประสบการณ์ของตนและศึกษาผลงานการออกแบบของผู้อื่นที่หลากหลายไว้เป็นแนวทาง สัญลักษณ์ที่พบเห็นกันอยู่ผ่านกระบวนการคิดจากหลายคน ที่มีแนวทางและวิธีการออกแบบต่างกันไป จึงควรศึกษาไว้เป็นอาหารสมองเพื่อการถ่วงดุลเป็นผลงานของตนเองที่แปลกแตกต่างออกไปดังนี้

1. แนวทางการออกแบบสัญลักษณ์โดยใช้เส้น (Line)

เส้นเป็นองค์ประกอบที่สำคัญในการออกแบบ เพราะเส้นสามารถถ่ายทอดอารมณ์ ความรู้สึกและความหมายที่ต้องการของนักออกแบบลงในสัญลักษณ์ และในทางเดียวกันเส้นสามารถทำให้ผู้ดูเข้าใจถึงความหมายที่แตกต่างของสัญลักษณ์ต่างๆได้ เพราะเส้นต่างกันจะก่อให้เกิดความรู้สึกที่ต่างกัน วิธีการนำเส้นมาใช้ออกแบบจะแบ่งเป็นกลุ่มโดยอาศัยหลักการของ

นอกจากนี้ Kuwayma (1989) ที่แยกแยะการนำเส้นมาใช้ในการออกแบบสัญลักษณ์ที่ใช้ตัวอักษร (Logotypes) ซึ่งจะอนุโลมมาใช้ในการออกแบบสัญลักษณ์ดังนี้

2.1 เส้นภายใน (In Line) หมายถึงการเติมเส้นเข้าตรงกลางในรูปหรือตัวอักษร แต่ส่วนมากมักจะใช้เป็นเส้นสีขาวเล็ก ๆ

2.2 เส้นรอบนอก (Out Line) การใช้เส้นรอบนอก (Contour) เส้นรอบนอกจะก่อให้เกิดรูปร่าง เพราะเป็นธรรมชาติของคนอยู่แล้ว

วิธีการที่ไม่ยากถ้าเริ่มจากภาพเหมือนจริง ไล่ลายเส้นทั้งภายในและภายนอก ตัดเส้นที่ไม่จำเป็นทิ้งไป ตัดเส้นให้ลงตัวเรียงง่ายจะได้สัญลักษณ์ที่ให้ความรู้สึกเบาว่าที่ใช้รูปทรงที่

เปรียบเทียบสัญลักษณ์ที่ใช้หลายเส้นกับรูปร่างขาว ดำ สัญลักษณ์ก็ฟ้า

2. การออกแบบโดยใช้รูปร่างและรูปทรงเรขาคณิต

รูปเรขาคณิต ซึ่งเป็นรูปพื้นฐานทำให้สัญลักษณ์ดูเรียบง่าย ดังนั้นเราจะใช้รูปภาพใดมาออกแบบ ถ้าตัดทอนให้เข้ามาอยู่ในรูปเรขาคณิตรูปใดรูปหนึ่งจะทำให้งานนั้นลงตัวง่ายยิ่งขึ้น และถ้าต้องการให้สัญลักษณ์นั้นมีความเป็นนามธรรมสูงมักจะใช้รูปเรขาคณิตแทนความหมายต่าง ๆ ได้ดี ดังที่กล่าวไว้บทความเรื่องโลโก้ดีไซน์¹ (Logo Design) จากนิตยสารเฟอร์นิเจอร์ (2529) เสนอไว้ดังนี้

2.1 รูปทรงกลม (Circle) พบว่าสัญลักษณ์อยู่ในรูปวงกลมมากกว่ารูปอื่น ๆ แม้วงกลมจะกลิ้งหมุนได้รอบตัวแต่ก็ได้บางแบบเท่านั้น บางแบบจะมีจุดติดยึดเฉพาะแบบไม่สามารถหมุนได้

2.2 วงรีรูปไข่ (Ellipse) หรือจะเรียกว่าวงกลมในทัศนียภาพวงรี วงรีรูปไข่ยาว (Oval) ได้รับความรู้สึกนุ่มนวลคล้ายวงกลมแต่ไม่นิ่งเท่าวงกลมและใช้ทั้งแนวตั้งและแนวนอน

2.3 รูปสามเหลี่ยม (Triangle) ให้ความรู้สึกมั่นคงแข็งแรงเพราะมีฐานกว้างในการออกแบบสัญลักษณ์ที่ต้องการแสดงความน่าเชื่อถือจึงนิยมใช้สามเหลี่ยม บางครั้งวางในลักษณะฐานอยู่ด้านบน

2.4 สี่เหลี่ยมจัตุรัส (Square) ใช้ได้ทั้งแนวตั้งและใช้มุม 45 องศาและถ้าต้องการความนุ่มนวลขึ้นก็จะใช้แบบมุมมน

¹ “โลโก้ดีไซน์,” นิตยสารเฟอร์นิเจอร์ (มีนาคม – เมษายน 2527) : 15 -16.

2.5 สี่เหลี่ยมผืนผ้า (quadrangle) ใช้เป็นกรอบของสัญลักษณ์ได้ทั้งแนวตั้งและแนวนอน การใช้ควรกำหนดสัดส่วนให้เหมาะสม เช่น 1 : 2, 3 : 4 ถ้าต้องการความแปลกใหม่อาจให้สัดส่วนต่างกันไป

2.6 สี่เหลี่ยมขนมเปียกปูน (Rhombus) ให้ความรู้สึกไม่มั่นคง มีความเคลื่อนไหวมากกว่าสี่เหลี่ยมผืนผ้า การออกแบบควรใช้กับเส้นเฉียงจะกลมกลืนดีกว่า นอกจากนี้ลักษณะการกลิ้งไปมาของฟอร์มยังสามารถสร้างได้หลายรูปแบบดังตัวอย่าง

2.7 หกเหลี่ยม (Hexagon) มีลักษณะรูปทรงคล้ายรังผึ้ง ซึ่งสามารถสร้างสัญลักษณ์ได้ดังเช่น ตัวอย่าง

2.8 แปดเหลี่ยม (Octagon) รูปร่างรูปทรงแปดเหลี่ยมมีบทบาทน้อยกว่าแบบอื่นเนื่องจากทำได้ยากกว่าแบบอื่นๆ ในการออกแบบให้ลงตัวเข้ากัน และลักษณะการกลิ้งไปมาของฟอร์มก็ไม่สามารถสร้างรูปแบบใหม่ได้ดีเท่าแบบอื่นๆ ดังนั้นในรูปร่างรูปทรงแปดเหลี่ยมในการออกแบบสัญลักษณ์ จะต้องอาศัยผู้มีประสบการณ์ในการออกแบบร่วมกับแนวความคิด (Idea) ที่ดีจะได้รูปแบบสัญลักษณ์ที่ลงตัว

2.9 รูปหลายเหลี่ยม (Polygon) ทั้งห้าเหลี่ยม หกเหลี่ยม แปดเหลี่ยมการจัดวางอาจใช้ได้ทั้งด้านแนวนอนหรือใช้มุมวางลงล่าง เช่น เป็นตราเครือซีเมนต์ไทยเป็นรูปหกเหลี่ยมแล้วใช้มุมตั้งกับพื้น

วิธีการออกแบบโดยใช้รูปเรขาคณิต นอกจากใช้รูปเรขาคณิต นอกจากใช้รูปเรขาคณิตมาล้อมกรอบตัวอักษรหรือรูปภาพที่มีอยู่แล้วก็ได้

รูปเรขาคณิตที่ใช้ ถ้าเราออกแบบให้เกิดความนุ่มนวลไม่แข็งกระด้าง ควรมีการตัดบางส่วนของรูปร่างรูปทรงนั้นทรงนั้นออกให้ผสมผสานกับพื้นที่เรียกว่า "Open Form"

3. แนวทางการออกแบบสัญลักษณ์โดยใช้เงา มีดังนี้

3.1 แนวทางการออกแบบโดยใช้รูปเงาดำ (Silhouette)

ภาพเงาดำหรือบางที่จะใช้ว่าภาพขาวดำ (Black and White) ภาพเงาดำ (Silhouette) จะเรียกว่าภาพ Profile ซึ่งมีลักษณะเป็น 2 มิติ หรือภาพสีเดียว หรือภาพที่เขียนเฉพาะเส้นรอบนอก (Out Line) คล้าย ๆ กันภาพเขียน รูปสัตว์สมัยก่อนประวัติศาสตร์บนผนังถ้ำ (Gikow 1991 : 88) เทคนิคนี้สามารถนำมาประยุกต์ใช้ในการออกแบบสัญลักษณ์และเครื่องหมายการค้าได้มากมายและเป็นวิธีการที่ง่ายและนิยมกันมาก เพราะเพียงแค่เขียนเส้นรอบนอกแล้วติดตั้งภายในจะได้ผลงานที่สามารถจะไปใช้เป็นสัญลักษณ์

ลักษณะขาวและดำนำมาใช้ในการออกแบบมีลักษณะคล้ายกันแต่เราสามารถแยกความแตกต่างได้บ้าง

3.1.1 ภาพเงาดำ (Silhouette) จะมีลักษณะเป็น 2 มิติ ภาพจะเป็นสีดำ พื้นจะเป็นสีขาวมองดูเรียบแบน เป็นภาพปกติ (Positive)

3.1.2 ภาพกลับ (Negative) ลักษณะพื้นจะเป็นสีดำ สัญลักษณ์จะเป็นสีขาวแทน

3.1.3 ภาพที่มีลักษณะขาวจัดดำจัด (High Contrast) เป็นภาพที่มีแสงเงาเล็กน้อยเฉพาะส่วนที่มีแสงสว่างมากกับส่วนที่เป็นเงามืดจะขาดระยะกลาง

3.2 การออกแบบสัญลักษณ์โดยอาศัยเงาตกทอด (Shadow)

ผลงานที่ออกแบบโดยใช้หลักนี้ จะทำให้เกิดความรู้สึกเข้มแข็งยิ่งขึ้น เงา หรือ เงาตกทอด ซึ่งจะไปคนละทิศกับ การเข้ามาของแสงเราอาจกำหนดให้แสงเข้าด้านหน้า ด้านข้าง หลัง ด้านบน เงาของตัวอักษรหรือรูปภาพที่ปรากฏจะต่างกัน เมื่อใส่เงาตกทอดที่ลงไปภาพจะเด่นขึ้น บางครั้งเราอาจตัดเส้นรูปทิ้งไป สัญลักษณ์นั้นจะเกิดความไม่ธรรมดาขึ้นมาทันที เราอาจแบ่งเงาที่ใช้ได้ 2 ลักษณะคือเงาตกทอดซ้อนกันธรรมดา กับเงาตกทอดที่ใช้ลักษณะทัศนียภาพ (Perspective) ทำให้งานมีความเป็น 3 มิติ ยิ่งขึ้น

4. แนวทางการออกแบบสัญลักษณ์โดยใช้หลักภาพและพื้น (Figure and Ground)

Figure คือ ส่วน Ground คือพื้น ทั้งสองอย่างมีความสัมพันธ์กัน และมีความสำคัญไม่ยิ่งหย่อนไปกว่ากัน ในบางครั้งอาจจะลวงตามองภาพสลับกับพื้นไปมาได้เช่นกัน ทิพย์สุดา ปทุมานนท์ (2535 : 74) กล่าวว่า “สภาวะบวก และลบ (Positive – Negative) ในการเรียนรู้การมองเห็นภาพเป็นสิ่งที่เกิดขึ้นคล้ายกับการเรียนรู้ ในหลักภาษาโดยทั่วไป คือต้องมีส่วนสำคัญและมีส่วนขยาย”

รูปประเภท Reversible Patterns แสดงให้เห็นความกำกวมของการรับรู้ด้วยสายตา ในการมองหาความสัมพันธ์ระหว่างพื้นหลังกับรูปภาพ รูปวาดดังตัวอย่างทั้งสองนี้เรียกว่า รูปบินไดอะแกรม ตามชื่อของ เอ็ดการ์ รูบิน นักจิตวิทยาชาวเดนมาร์คเขียนโดย เอสเซอร์ รูปทางซ้ายสามารถมองได้ 2 ทางเป็นแจกันขาวหรือเงาดำของคน 2 คนหันหน้าชนกันก็ได้ แต่รูปทางขวามองส่วนขาวหรือดำก็อาจจะได้รูป abstract เช่นกัน รูบินอธิบายว่าในการมองเฉพาะบางแห่งของภาพเป็นไปได้ที่เราจะมองเห็นทั้งบริเวณขาวและบริเวณดำเป็นภาพพร้อมกัน

จะเห็นว่าภาพมีความหมาย ทั้งด้านนอกและด้านในของเส้นนั้นพร้อม ๆ กัน แต่สายตาไม่สามารถมองภาพทั้งสองนั้นพร้อม ๆ กัน

สัญลักษณ์ที่เป็นอมตะตามทฤษฎีนี้ คือ Yin และ Yang บางทีเรียก Yin หยาง หมายถึง ทุกสิ่งทุกอย่างในจักรวาลขึ้นอยู่กับความสมดุล ของโลก ส่วนหยางแทนแสงสว่าง ความเข้มแข็ง บุรุษ กลางวัน ดวงอาทิตย์ และสวรรค์ซึ่งสอดคล้องกับ ทิพย์สุดา ปทุมานนท์ (2535 : 78) อธิบายถึงสัญลักษณ์นี้ว่า Yin และ Yang (โค้งไม่เคยหลับ) เป็นการออกแบบความแตกต่างและการ ส่งเสริมซึ่งกันและกันซึ่งเกิดขึ้นพร้อมกัน เป็นภาพที่เคลื่อนไหวที่ (Dynamic) ทั้งความเรียบง่ายและ ความซับซ้อนของสัญลักษณ์หมุนไปไม่มีวันหยุด

5. สัญลักษณ์และเครื่องหมาย

เครื่องหมาย และสัญลักษณ์ภาพ เป็นการติดต่อสื่อสารเพื่อตอบสนองความต้องการ ของคน เป็นการให้ข่าวสาร การให้บริการ การแลกเปลี่ยนสินค้า เพื่อเป็นการถ่ายทอดข้อความจาก ผู้ส่งไปถึงผู้รับภายในสภาวะแวดล้อม โดยใช้การมองเห็น สามารถสร้างอารมณ์และความรู้สึก ให้กับบรรยากาศภายในสภาพแวดล้อมนั้น สัญลักษณ์ภาพ จึงเป็นสิ่งจำเป็นในชีวิตประจำวัน เพื่อ สนองความต้องการของคนในสังคม ดังนั้นการเลือกข้อความเพื่อใช้กับสัญลักษณ์ต้องทำการศึกษา เพื่อให้แน่ใจว่าสามารถสื่อความหมายข้อความนั้นได้ สัญลักษณ์ที่ดีต้องมองเห็นได้ง่าย สามารถ เข้าใจได้ไม่ก่อให้เกิดความสงสัย ความหมายไม่คลุมเครือ ควรใช้สัญลักษณ์เดียวแทนข้อความหนึ่ง ข้อความ เพื่อสามารถเรียนรู้และจดจำได้ง่ายในเวลาอันรวดเร็ว

แนวความคิดในการออกแบบตัวอักษร

ไม่ควรเน้นตัวอักษรหรือนำตัวอักษรมาใช้บนป้ายสัญลักษณ์โดยไม่จำเป็น การตัดสินใจ นำมาใช้ควรพิจารณาให้เหมาะสมโดยมีรายละเอียดการใช้ตัวอักษรบนแผ่นป้ายสัญลักษณ์ดังนี้

1. การเลือกตัวอักษร ควรพิจารณาถึงภาพลักษณ์ที่ต้องการ การใช้ตัวอักษรที่มากกว่า 2 แบบในงานเดียวกันเป็นสิ่งที่กระทำได้แต่ต้องอาศัยประสบการณ์และความชำนาญจากการออกแบบ
2. ตัวอักษร คำ และช่องไฟ ตัวอักษรแต่ละแบบมีเอกลักษณ์เฉพาะตัว ส่งผลในการมอง แตกต่างกัน ดังนั้นการนำตัวอักษรแต่ละแบบมาใช้ไม่ว่าจะใช้เป็นตัวอักษรหรือเป็นคำ การเว้น ช่องไฟต้องกระทำอย่างระมัดระวัง เพื่อให้ได้จังหวะและความกลมกลืนที่สวยงามสบายตา
3. การเลือกแบบลูกศร การใช้ลูกศรเพื่อบอกทิศทางควรเลือกรูปแบบหรือออกแบบให้เข้ากับ ลักษณะของตัวอักษรความหนาของเส้นและขนาดลูกศรเป็นสิ่งสำคัญที่ต้องพิจารณาร่วมกันกับ ตัวอักษร
4. การใช้คำ ข้อความบนแผ่นป้าย เพื่อใช้ประกอบกับเครื่องสัญลักษณ์ ต้องสื่อความหมายได้ ครบถ้วน โดยใช้คำที่สั้น กระชับได้ใจความ เพราะมีช่วงเวลาสำหรับการมองเห็นสั้น

5. การจัดวางตัวอักษรบนแผ่นป้าย ควรเลือกรูปแบบการจัดวางตัวอักษรที่มีตำแหน่ง บน กลาง ล่าง ซิดขวา ซิดซ้าย กึ่งกลางของป้ายสัญลักษณ์

6. ขนาดของตัวอักษรบนแผ่นป้ายสัญลักษณ์ ควรกำหนดความสูงของตัวอักษร ให้เหมาะสมกับสัญลักษณ์ภาพควรมีความชัดเจนอย่างง่าย มีการใช้สัดส่วนมาตรฐานที่สัมพันธ์กับกรอบป้าย เพื่ออำนวยความสะดวกการปรับเปลี่ยนและคำนึงถึงการย่อขยายที่มีผลต่อความชัดเจนของตัวอักษรด้วย

7. การเลือกสี สำหรับข้อความและสีพื้นของป้าย ควรมีความแตกต่างที่ดี และให้เข้ากันได้กับสภาพแวดล้อมการเลือกสีระบบป้ายสัญลักษณ์ควรเป็นสีชุดเดียวกันทั้งหมด

ระบบป้ายสัญลักษณ์ตามลักษณะการใช้งาน

แนวทางการใช้สัญลักษณ์

1. การใช้สัญลักษณ์แบบเส้น ในการบอกเส้นทางใช้ในพื้นที่ที่มีอาคารสิ่งปลูกสร้างมากกว่าหนึ่งแห่ง และมีที่ตั้งซึ่งอยู่ในแนวเดียวกัน การใช้สัญลักษณ์แบบเส้น แสดงให้เห็นถึงทิศทางที่ตั้งของสถานที่สิ่งก่อสร้าง ส่วนข้อจำกัด คือเหมาะสำหรับบอกเส้นทางเท่านั้น เช่น ป้ายเส้นทางเดินรถไฟฟ้า BTS ป้ายข้อมูลจุดเดินทางไปห้องน้ำ ห้องพยาบาล

2. การใช้สัญลักษณ์แบบภาพ บอกอาณาเขตที่แน่นอน แสดงให้เห็นถึงทิศทาง โดยมุ่งเน้นไปยังรูปเหมือน ที่สามารถดึงดูดความสนใจของผู้คนได้ ส่วนมากใช้กับนิทรรศการห้องพักผู้โดยสาร เป็นวิธีที่ง่ายแก่การเข้าใจและมีประสิทธิภาพ ใช้ในงานหรือสถานที่ที่มีคนหนาแน่น และคนมีความต้องการรับรู้ข้อมูลจากสัญลักษณ์

3. การใช้สัญลักษณ์แบบแผนที่ในการบอกทิศทาง ใช้สำหรับหาทิศทางหรือแหล่งที่ตั้ง โดยศึกษาข้อมูลจากแผนที่ มักใช้ในชุมชน เมือง แหล่งที่อยู่อาศัย และสถานที่ต่าง ๆ ผู้ที่ต้องการหาข้อมูลสามารถตรวจสอบเส้นทางและระยะทางได้จากแผนที่ ช่วยให้ความรวดเร็วในการหาข้อมูล

การแสดงความหมายในการสื่อสาร

การสื่อสารความหมายสามารถทำได้หลายทาง ได้แก่ จากลักษณะท่าทาง การพูดคุย จดหมาย โทรศัพท์ คอมพิวเตอร์ วีดีโอ ตัวอักษร สัญลักษณ์ภาพ สัญลักษณ์ที่จินตนาการมาจากธรรมชาติ การใช้สัญลักษณ์เหล่านี้จึงสามารถพบเห็นได้โดยทั่วไป ได้แก่

1. การสื่อสารด้วยคำ Word Messages ตัวอักษรสื่อถึงความหมายของความคิดและข้อมูลได้ เช่น บอกชื่อ อธิบายขนาด คำเตือน ซึ่งเมื่อออกจากสถานที่ที่มีป้ายสัญลักษณ์เหล่านี้ไป

แล้ว จะไม่สามารถอ่านและเข้าใจความหมายของสัญลักษณ์ที่เป็นตัวอักษรได้เพราะสายตาของคนและความจดจำมีขีดจำกัด

ตัวอักษรที่ทันสมัยหลายชนิดที่ใช้กันอยู่ในปัจจุบัน เช่น ตัวพิมพ์หนาและตัวอักษรที่เกิดจากการผสมผสานกัน การเขียนด้วยแปรง การเขียนด้วยลายมือเป็นลักษณะการเขียนที่มีเอกลักษณ์ ดังนั้นป้ายสัญลักษณ์ เครื่องหมายควรเป็นตัวอักษรที่อ่านง่าย และใช้เป็นตัวอักษรสากล คือใช้ภาษาอังกฤษ

2. สัญลักษณ์ภาพ Symbols เป็นสัญลักษณ์ให้ข้อมูลที่ง่ายแก่การเข้าใจ และเป็นรูปแบบที่กะทัดรัด สามารถมองเห็นได้ในระยะไกล เป็นรูปภาพที่กลุ่มเป้าหมายสามารถเข้าใจได้ เนื่องจากสัญลักษณ์รูปภาพมีความเป็นสากลอยู่ในตัว เช่น การใช้สัญลักษณ์ภาพขององค์การขนส่งของสหรัฐฯ (DOT) เป็นที่รู้จัก และรับไปใช้กันอย่างแพร่หลายในสนามบินนานาชาติ องค์การขนส่งและการจราจรทุกประเภท

สัญลักษณ์ภาพส่วนใหญ่ที่นำมาใช้เป็นภาพมาตรฐาน จึงเป็นรูปภาพที่ทุกคนสามารถมองเห็น และเข้าใจได้เพราะการสร้างสัญลักษณ์ภาพต้องอาศัยมาตรฐานความคิดของคนทั่วไปเป็นหลัก มีความชัดเจน และควรหลีกเลี่ยงการใช้รหัสต่าง ๆ ที่คนทั่วไปไม่สามารถเข้าใจได้

3. ภาพถ่าย Photo Images ภาพที่มองเห็นสามารถอธิบายข้อมูลได้ เช่น ภาพถ่ายรูปภาพ กราฟ และแผนที่ เป็นสิ่งที่ทำให้เข้าใจความหมายได้โดยตรง เพราะการอธิบายความหมายด้วยภาพสามารถใช้อธิบายข้อมูลระดับพื้นฐานที่พบเห็นได้โดยทั่วไป ได้แก่

กราฟ เหมาะสำหรับการแสดงข้อมูลที่เป็นสถิติ เช่นการเปลี่ยนแปลงจำนวนประชากรในชนบท
แผนที่ แสดงข้อมูลทางด้านพื้นที่ มีหลายแบบและในแต่ละแบบใช้แตกต่างกันไป

4. ภาพบนจอ Screen เป็นการสื่อข้อมูลที่ดึงดูดคนได้ง่าย ช่วยให้นักเดินทาง นักท่องเที่ยวสามารถหาข้อมูลต่าง ๆ ที่ต้องการได้ง่ายขึ้น เช่น การแสดงภาพแบบ Slide Multivision และการให้ข้อมูลทางสถิติ (Data Bases) เป็นการพัฒนาของระบบสื่อสาร โดยเฉพาะระบบการสร้างภาพจากคอมพิวเตอร์โดยการใช้เทคนิคต่าง ๆ ในการแสดงข้อมูล

5. สัญลักษณ์ รหัสสี Color Coding เป็นการใช้สีเพื่อช่วยส่งเสริมระบบการนำทาง ได้แก่ รหัส แถบสีนำทางบนพื้น แถบสีบนป้ายสัญลักษณ์ รหัสสีที่ใช้ในการแบ่งแยกเขตพื้นที่หรือการจัด Zoning เพื่อแสดงออกถึงบุคลิกลักษณะเฉพาะของบริเวณพื้นที่หรือสถานที่สาธารณะ

การสร้างป้ายสัญลักษณ์ ถือเป็นจุดสำคัญในการสื่อความหมายต่อสาธารณชน ดังนั้นการจัดเตรียมการสื่อข้อมูลหรือการสร้างสัญลักษณ์ จะต้องมีการวางแผนปฏิบัติงานซึ่งต้องจัดทำอย่างเป็นระบบ ต้องเป็นการศึกษาที่ตั้งอยู่บนเหตุผลและมีพื้นฐานที่มาจากความเป็นจริง

ข้อควรพิจารณาก่อนจัดทำระบบป้ายสัญลักษณ์

ความจำเป็นในการจัดทำป้ายสัญลักษณ์ ควรพิจารณาดังนี้

1. จำนวน เปอร์เซนต์ของผู้มาเยือนในครั้งแรกที่ไม่มีข้อมูลเกี่ยวกับสถานที่นั้นเลย
2. ความเร่งด่วนในการใช้บริการ
3. จำนวนของจุดหมายที่ให้เลือก
4. อารมณ์และสภาวะทางจิตใจของผู้มาเยือน
5. ความซับซ้อนของเส้นทาง
6. ระดับของสภาวะแวดล้อมที่รบกวน

ข้อจำกัดของระบบป้ายสัญลักษณ์

แผนที่บอกทาง (Map Direction) เป็นเครื่องมือสำคัญในระบบการนำทางด้วยตนเอง แต่นักออกแบบมักให้ความสำคัญกับการออกแบบที่มากเกินไปจนกว่าการใช้งานเพราะแผนที่ต้องใช้ความสามารถในการอ่านและปฏิบัติตาม และแผนที่มักจะติดตั้งอยู่ประจำตำแหน่งซึ่งต้องอาศัยการนึกทบทวน และการจดจำทาง ดังนั้นจึงควรเพิ่มประสิทธิภาพในการออกแบบ ดังนี้

1. แสดงข้อมูลด้วยภาพหรือคำอธิบายที่เข้าใจได้ง่าย
2. วาดภาพแบบมีมิติ
3. ควรจัดวางแผนที่ในแนวราบและแสดงถึงทิศ
4. ให้ผู้ดูแผนที่สามารถเชื่อมโยงสถานที่เด่นชัด (Landmark) ที่ระบุในแผนที่กับของจริง
5. ไม่แสดงสถานที่ด้วยความสำคัญให้เด่นชัด

เกณฑ์การออกแบบระบบป้ายสัญลักษณ์ (Design Criteria for Signage System)

1. ระบบป้ายสัญลักษณ์ที่ดีต้องมีความสามารถนำมาประยุกต์ปรับเปลี่ยนใช้งานเพื่อรองรับโครงการแผนงานที่เปลี่ยนไป แต่ต้องมีบางส่วนที่ยังคงไว้ไม่เปลี่ยนแปลง และมีลักษณะเป็นถาวร ซึ่งสามารถควบคุมลักษณะที่เป็นส่วนร่วมสำคัญ เพื่อคงระบบให้ดำเนินอยู่ได้อย่างมีประสิทธิภาพ

2. ระบบป้ายสัญลักษณ์ ต้องมีความเป็นเอกภาพ มีความสัมพันธ์ที่เชื่อมโยงและต่อเนื่องถึงกันโดยใช้รูปแบบใดรูปแบบหนึ่งไม่ว่าจะเป็น รูปร่าง ขนาด สี ตัวหนังสือ ดังนั้นป้ายที่ย่อยเล็กลงมา จะต้องใช้รูปแบบที่คงเดิม เช่นเดียวกับป้ายหลัก

3. ระบบป้ายสัญลักษณ์ จะต้องสามารถส่งเสริม และสร้างเอกลักษณ์ของสถานที่นั้นให้เด่นชัด และมีความสัมพันธ์กับสภาพแวดล้อมของสถานที่ทั้งภายนอกและภายใน

4. ระบบป้ายสัญลักษณ์ จะต้องมีความสัมพันธ์ที่เกี่ยวข้องกับเนื้อหาของข้อมูล คือ จากป้ายขนาดใหญ่ที่เป็นป้ายหลักแล้วจึงเกิดการแยกย่อยเป็นป้ายขนาดเล็ก และจะต้องมีการกำหนดจำนวนป้ายให้เหมาะสมกับเนื้อหา

5. ระบบป้ายสัญลักษณ์ จะต้องมีความชัดเจน ใหญ่ สะดุดตา สามารถดูแลรักษาได้ง่าย เพื่อให้ป้ายคงไว้ซึ่งประสิทธิภาพในการใช้งานได้ตลอดเวลา เพราะป้ายที่เสียหายจากการขาดการบำรุงรักษา เช่น สีของป้ายตก ป้ายฉีกขาด ป้ายเก่าตัวหนังสือไม่ชัด จะทำให้การสื่อความหมายและการตีความหมายผิดได้ นอกจากนี้ความสำคัญของป้ายถือเป็นการแสดงออกถึงบรรยากาศในสภาพแวดล้อมของสถานที่นั้น

6. ระบบป้ายสัญลักษณ์ จะต้องมีความชัดเจนในเรื่องเนื้อหา ถ้าเป็นข้อความเดียวกันก็ให้จัดทำเป็นสัญลักษณ์เดียวกันเพื่อไม่ก่อให้เกิดความสับสน

7. ระบบป้ายสัญลักษณ์ที่ดี จะต้องมีความสามารถนำมาประยุกต์ใช้ให้เข้ากับสภาพแวดล้อมที่เป็นอยู่ และใช้ร่วมกันกับสื่ออื่นได้อย่างดี คือ การประยุกต์ใช้กับ พื้น เพดาน เสา กำแพงของสถานที่นั้น และยังใช้ร่วมกับสิ่งอื่นเพื่อเสริมให้มีประสิทธิภาพมากขึ้น การนำไปใช้ร่วมกับหนังสือคู่มือท่องเที่ยว แผนที่ หรือ เสียงพูดอัดเทปนำทาง ในการท่องเที่ยว เป็นต้น

8. ระบบป้ายสัญลักษณ์ที่ดีจะต้องมีความเป็นสากล อยู่เหนือภาษาและวัฒนธรรม สามารถเข้าใจได้ในวงกว้าง

ขั้นตอนของการออกแบบระบบป้ายสัญลักษณ์ (Signage Program)

1. พิจารณาจากหลักเกณฑ์การออกแบบระบบป้าย ได้แก่
 - ข้อกำหนดขั้นพื้นฐานของระบบป้ายสัญลักษณ์
 - ลักษณะการใช้งาน
 - ความแข็งแรงทนทาน
 - ภัยจากการบ่อนทำลาย และการเสื่อมสภาพ
 - ความสามารถในการปรับเปลี่ยน เพิ่มเติม ป้ายสัญลักษณ์ได้ในภายหลัง
 - ตัวแปร ที่ทำให้เกิดความยากง่ายกับการอ่าน
 - การสื่อสารข้ามชาติ
 - ระเบียบ กฎ ข้อบังคับเกี่ยวกับป้ายสัญลักษณ์
 - แสงสว่าง
 - คู่มือการใช้ระบบป้าย

2. ศึกษาลักษณะการสัญจร (Traffic Flow) เพื่อวางแผนกำหนดที่ตั้งของป้ายที่เป็นระบบทั้งหมดโดยแสดงในแปลนผังพื้น

3. วิเคราะห์เพื่อสื่อชนิดและประเภทของป้ายสัญลักษณ์ตามหน้าที่และความต้องการ โดยเลือกกลุ่มป้ายที่ถูกจัดเรียงตามลำดับความสำคัญดังนี้

กลุ่มป้ายสัญลักษณ์ภายนอก ได้แก่

- ป้ายระบุชื่อขั้นที่หนึ่ง (Primary Identification)
- ป้ายระบุชื่อที่สอง (Secondary Identification)
- ป้ายแจ้งล่วงหน้าสำหรับยานพาหนะ (Vehicular Advance Notice)
- ป้ายบอกทิศทางสำหรับยานพาหนะ (Vehicular Directional)
- ป้ายจราจร (Traffic regulatory & Control)
- ป้ายแนะนำ (Instructional)
- ป้ายบอกแจ้งข้อมูลข่าวสาร (Informational)
- ส่วนประกอบตกแต่ง (Decorative)

กลุ่มป้ายสัญลักษณ์ภายใน ได้แก่

- ป้ายระบุชื่อ (Identification)
- ป้ายแสดงพื้นที่ขั้นที่หนึ่ง (Primary Directory)
- ป้ายแสดงพื้นที่ขั้นที่สอง (Secondary Directory)
- ป้ายแสดงพื้นที่จากจุดที่มอง (You are Here Indicator)
- ป้ายบอกทิศทางขั้นที่ 1 (Primary Directional)
- ป้ายบอกทิศทางขั้นที่ 2 (Secondary Directional)
- ป้ายระบุพื้นที่เฉพาะ (Area Identification)
- ป้ายระบุห้อง (Room Identification)
- ป้ายระบุพื้นที่ทำงาน (Desk Identification)
- ป้ายระบุตัวบุคคล (Personnel Identification)
- ป้ายระบุห้อง (Room Identification)
- ป้ายระบุพื้นที่ทำงาน (Desk Identification)
- ป้ายระบุตัวบุคคล (Personnel Identification)

- ป้ายกฎระเบียบควบคุม (Regulatory & Control sign)
- ตู้แสดงข่าวสาร (Information Exhibition Cases)
- ส่วนประกอบประดับตกแต่ง (Decorative Features)
- ป้ายอนุสรณ์ดีก (Dedicatory Plaques)
- ป้ายอนุสรณ์ผู้บริจาค (Doner Recognition)
- ป้ายเครื่องมือเครื่องจักร และระบบควบคุม (Mechanical, Instrumentation & Control System)

4. คัดเลือกป้ายที่กล่าวมาข้างต้น ให้สอดคล้องกับชนิดของป้ายตามลักษณะการใช้งาน ชนิดและระบบที่สำคัญ ได้แก่

- ป้ายชื่อบริเวณทางเข้าที่มีลักษณะสูงใหญ่ (Elevated Pylons)
- ป้ายลักษณะโครงสร้างแบบเสาเดี่ยว (Monolithic Sign Structures)
- ป้ายที่ประกอบด้วยตัวป้าย และเสาขาตั้ง (Panel & Post Systems)
- ป้ายตู้ไฟ (Illuminated Sign Cabinets)
- ป้ายบอกทิศทาง และการให้ข้อมูล (Directional & Informational Systems)
- แผ่นป้าย (Plaque Signage)

5. ออกแบบจากแนวความคิด สำหรับป้ายสัญลักษณ์ในแต่ละชนิดที่เลือก โดย

- คัดเลือกจากภาษา
- ตัวอักษร คำ และการเว้นระหว่างบรรทัด
- ลุกศร
- กำหนดข้อความ
- รูปแบบการจัดข้อความ
- ขนาดของข้อความและกรอบ
- สี

6. ตำแหน่งติดตั้ง (Location Plans) โดยเรียงลำดับตามหมายเลขของป้าย ลงบนแผ่น ผังพื้น เพื่อกำหนดจำนวนของป้ายที่จะใช้ในระบบป้ายสัญลักษณ์

7. วาดแปลนลายเส้นที่ได้รับเข้าสัดส่วน เพื่อแสดงชนิดและประเภทของป้ายไว้เป็นตัวอย่าง

8. จัดเตรียมแผนการดำเนินงานอย่างละเอียด

9. เตรียมแบบก่อสร้าง ได้แก่ วิธีการติดตั้งแบบโครงสร้างจากวิศวกร ฐานราก และอุปกรณ์ไฟฟ้า

10. เตรียมกำหนดวัสดุ เทคนิค และส่วนประกอบที่จำเป็นของระบบป้าย

จากหนังสือพฤติกรรมมนุษย์กับสภาพแวดล้อมของศาสตราจารย์² วิมลสิทธิ์ หรยางกูร บทที่ 1 - 2 มีข้อมูลด้านสภาพแวดล้อมทางกายภาพที่มีความเกี่ยวข้องกับมนุษย์ ซึ่งมีส่วนในการกำหนดทางพฤติกรรมอาจสนับสนุนหรือเป็นอุปสรรคต่อพฤติกรรม จึงเป็นสิ่งสำคัญที่นักออกแบบต้องคำนึงถึงเพราะคุณสมบัติเหล่านี้เป็นเรื่องทางกายภาพโดยตรงที่มีประโยชน์ต่อการออกแบบ ทำให้สามารถแก้ปัญหาและวางแผนงานออกแบบจากกระบวนการทางพฤติกรรมได้อย่างมีประสิทธิภาพ แบ่งออกเป็น กระบวนการภายนอกและกระบวนการภายใน

กระบวนการภายนอกประกอบด้วยเรื่องต่าง ๆ ดังนี้

- อิทธิพลที่เกิดจากสภาพแวดล้อมกายภาพ
- กระบวนการทางพฤติกรรม
- ขั้นตอนในกระบวนการของความสัมพันธ์ระหว่างมนุษย์กับสภาพแวดล้อมกายภาพ
- ประเภทของความสัมพันธ์ระหว่างมนุษย์กับสภาพแวดล้อมกายภาพ
- เป้าหมายของการออกแบบและวางแผนกับกระบวนการหลักทางพฤติกรรม
- ข้อพิจารณาตามประเภทของความสัมพันธ์ระหว่างมนุษย์กับสภาพแวดล้อมกายภาพ

อิทธิพลที่เกิดจากสภาพแวดล้อม

พิจารณาตัวกำหนดทางด้านสภาพแวดล้อมกายภาพ 3 ประการ ดังนี้

1. **โอกาส** ของสภาพแวดล้อมกายภาพ ที่มีส่วนต่อความสัมพันธ์ พฤติกรรมจะเกิดขึ้นหรือไม่ แล้วแต่โอกาสที่สภาพแวดล้อมกายภาพส่งเสริมหรือขัดขวางพฤติกรรมนั้น ๆ เพราะโอกาสเป็นเริ่มแรกทำให้เกิดการเปลี่ยนแปลงพฤติกรรมขึ้นได้ ก่อให้เกิดการตอบสนองของกลุ่มเป้าหมายเกิดความพึงพอใจหรืออาจก่อให้เกิดอุปสรรคต่อกลุ่มเป้าหมาย เกิดความไม่พอใจทั้งนี้ย่อมแล้วแต่สภาพแวดล้อม เช่น ผู้ขับรถจำเป็นต้องหยุดรถเมื่อเห็นสัญญาณไฟแดงตรงสี่แยก

2. **คุณสมบัติต่าง ๆ** ของสภาพแวดล้อมกายภาพ ในฐานะที่เป็นสิ่งเร้า เป็นตัวกำหนดพฤติกรรมที่ควบคู่กับโอกาส สิ่งที่ปรากฏในสภาพแวดล้อมมีสภาพ หรือคุณสมบัติแตกต่างกันไป

² วิมลสิทธิ์ หรยางกูร, พฤติกรรมมนุษย์กับสิ่งแวดล้อม (กรุงเทพฯ : สำนักพิมพ์แห่งจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2541), 128.

และมีผลกระทบต่อลักษณะทางพฤติกรรม ซึ่งเป็นคุณสมบัติของสภาพแวดล้อมกายภาพที่สำคัญที่อาจนำมาใช้ในงานออกแบบ สิ่งที่กำลังจะสามารถดึงดูดความสนใจได้นานกว่าในทำนองเดียวกัน ความแตกต่างในสิ่งเร้าและความสามารถในการสื่อความหมายของสิ่งเร้าเป็นคุณสมบัติที่มีความหมายต่อพฤติกรรม สิ่งเร้าที่ดีควรมีความแปรผันและเต็มไปด้วยความหมาย มีผลกระทบต่อความรู้สึก การรับรู้ การจำ การคิด ความรู้สึก และต่อพฤติกรรมในสภาพแวดล้อม ตลอดจนการพัฒนาทางบุคลิกภาพและทางสังคม

3. ตำแหน่ง ของสภาพแวดล้อมกายภาพ สิ่งต่าง ๆ ในสภาพแวดล้อมกายภาพปรากฏในปริภูมิ ในตำแหน่งแตกต่างกัน มีความสัมพันธ์กันในระยะห่างและทิศทาง ตำแหน่งของสภาพแวดล้อมที่มนุษย์จะสัมพันธ์ด้วยนั้น มีอิทธิพลต่อพฤติกรรมที่จะเกิดขึ้น เช่น บุคคลที่อาศัยอยู่ชานเมือง จะมีพฤติกรรมการเดินทางที่ต่างจากบุคคลที่อยู่ใจกลางเมือง

ความสัมพันธ์กับสภาพแวดล้อม มีการนำประสบการณ์ใหม่มาสัมพันธ์กับประสบการณ์เดิมที่มีอยู่ก่อน แม้ว่าแต่ละบุคคลจะมีประสบการณ์เฉพาะคน แต่ก็ได้รับอิทธิพลทางวัฒนธรรม โดยเฉพาะอย่างยิ่งระบบคุณค่าที่ยึดถือตั้งนั้นในการประเมินผลของการกระทำ ย่อมจะต้องคำนึงถึงความหมาย และคุณค่าที่มีต่อสังคมส่วนรวม ตามแบบแผนของวัฒนธรรมด้วย นอกเหนือจากความหมายและคุณค่าต่อบุคคลเอง ไม่ว่าการกระทำนั้น ๆ จะเป็นการสนองตอบทางดำเนินชีวิตให้สอย ทางด้านสังคม หรือวัฒนธรรม

กระบวนการทางพฤติกรรม

ในความสัมพันธ์ระหว่างมนุษย์กับสภาพแวดล้อมกายภาพนั้น เกิดกระบวนการทางพฤติกรรมที่แสดงถึงลักษณะเฉพาะทางพฤติกรรม อาจจำแนกขั้นตอนของกระบวนการตามลักษณะทางพฤติกรรมที่เด่นชัด และมีความเฉพาะต่อการจัดจำแนกออกเป็น 3 กระบวนการย่อย ดังนี้

1. กระบวนการรับรู้ (Perception)

กระบวนการรับรู้ คือ กระบวนการที่รับข่าวสารจากสภาพแวดล้อม โดยผ่านทางระบบประสาทสัมผัส กระบวนการนี้จึงรวมถึงการรู้สึก (Sensation) ด้วย การรับรู้ขึ้นอยู่กับสภาพความพร้อมทางสรีรวิทยา เช่น คนสายตาสั้น คนตาบอด หรือหูหนวกย่อมมีผลต่อการรับรู้ ทั้งนี้ขึ้นอยู่กับประสบการณ์เฉพาะของแต่ละบุคคล โดยเฉพาะอย่างยิ่งจากการฝึกฝน ทั้งยังได้รับอิทธิพลทางวัฒนธรรมของสังคม เช่น การรับรู้ว่าลูกศร เป็นสัญลักษณ์ที่บอกทิศทาง

2. กระบวนการรู้ (Cognition)

กระบวนการรู้ คือ กระบวนการที่เกี่ยวข้องกับทางจิต ที่รวมการ เรียนรู้ การจำ การคิด ซึ่งย่อรวมถึงการพัฒนาด้วย กระบวนการรู้จึงเป็นกระบวนการทางปัญญา ดังนั้นกระบวนการรับรู้ และกระบวนการรู้ เกิดการตอบสนองทางด้านอารมณ์ ซึ่งเป็นพฤติกรรมภายใน ตัวอย่างเช่น การรู้ ทิศทางจากหัวลูกศร

3. กระบวนการเกิดพฤติกรรมในสภาพแวดล้อม (Spatial Behavior)

กระบวนการเกิดพฤติกรรมในสภาพแวดล้อม คือ กระบวนการที่บุคคลมีพฤติกรรม เกิดขึ้นในสภาพแวดล้อม จึงมีความสัมพันธ์กับสภาพแวดล้อม ผ่านทางการกระทำ เป็นที่สังเกตได้จากภายนอก เป็นพฤติกรรมภายนอก ตัวอย่างเช่น การเดินเคลื่อนไหวตามทิศทางที่ลูกศรชี้ และ จะเกิดจากการสะสมเป็นระบบโนทัศน์ (Conceptual System) ถือเป็นพฤติกรรมภายใน เช่น การเกิดจินตภาพและการเข้าใจความหมายของป้ายสัญลักษณ์ไฟฟ้าแรงสูง

ขั้นตอนในกระบวนการของความสัมพันธ์ ระหว่างมนุษย์กับสภาพแวดล้อมกายภาพ

สามารถแบ่งออกเป็น 5 ขั้นตอน โดยอาศัยแบบอย่างของขั้นตอนจากกระบวนการ ตัดสินใจ ดังนี้

1. ขั้นกำหนดจุดมุ่งหมาย เป็นขั้นแรกสุดเป็นจุดมุ่งหมายที่ชี้เน้นไปสู่การกระทำแต่ละบุคคลและกลุ่มสังคมมีความต้องการแตกต่างกัน ตามความต้องการในปัจจุบัน ตามประสบการณ์ ที่มีมาก่อน และตามระบบคุณค่าที่ยึดถือ
2. ขั้นค้นหาข่าวสาร เมื่อกำหนดจุดมุ่งหมายของการกระทำแล้วบุคคลเริ่มค้นหา ข่าวสารต่าง ๆ ที่สอดคล้องกับความต้องการ สภาพแวดล้อมนั้นมีข่าวสารมากมาย แต่บุคคลจะ เลือกรับรู้เฉพาะข่าวสารที่คิดว่าเกี่ยวข้อง มีประโยชน์และไม่สนใจข่าวสารอื่น ๆ มิฉะนั้น บุคคลจะ ตกอยู่ในสภาพที่รับข่าวสารไว้เกินกว่าที่จะรับได้ (Information Overload) บุคคลมีแนวโน้มจะจัด ระเบียบให้กับสภาพแวดล้อม สิ่งที่ย่างและชัดเจนย่อมมีโอกาสเกิดความเข้าใจและพิจารณาก่อน แต่สภาพแวดล้อมปัจจุบัน โดยเฉพาะพื้นที่ในเมืองใหญ่ มักให้ข่าวสารที่ขัดแย้งกัน เช่น กรณีรับ ข่าวสารขณะอยู่บนรถโดยสาร เป็นข้อจำกัดที่ทำให้บุคคลไม่อาจรับข่าวสารถูกต้องสมบูรณ์ได้ ดังนั้น สิ่งที่มนุษย์ค้นหาในสภาพแวดล้อมจึงขึ้นอยู่กับจุดมุ่งหมาย หรือความจำเป็นในขณะนั้น ข่าวสารที่ได้รับเข้ามาและปรากฏในความจำจะเป็นประโยชน์ต่อการวางแผนการกระทำต่อไป

3. **ขั้นวางแผนการ** ในขั้นนี้ ชาวสารที่รับเข้ามาและที่สะสมอยู่ในความจำ จะถูกนำมาใช้ในการวางแผนการสำหรับการกระทำ โดยเลือกแนวทางที่เหมาะสมที่สุด การวางแผนการอาจขึ้นอยู่กับความถูกต้องและความสมบูรณ์ของข้อมูล ซึ่งมาจากลักษณะของสภาพแวดล้อมอีกทอดหนึ่ง ในสภาพแวดล้อมที่ซับซ้อน เช่น ในบริเวณใจกลางเมืองที่มีเส้นทางคมนาคมและกิจกรรมต่าง ๆ เกิดขึ้นอย่างซับซ้อน หากไม่มีความคุ้นเคยกับสภาพแวดล้อมนั้น ย่อมเป็นการยากที่จะวางแผนสำหรับการกระทำที่จะเกิดขึ้น เช่น อาจไปไม่ถึงจุดหมายหรือหลงทาง

4. **ขั้นกระทำการ** สภาพแวดล้อมนั้นกำหนดความเป็นไปได้ต่าง ๆ สำหรับการกระทำที่เกิดขึ้นแต่ทั้งนี้ย่อมมีข้อจำกัดทางพฤติกรรม เช่น ความหนาแน่น ฯลฯ ได้กำหนดแนวทางหรือโปรแกรมทางพฤติกรรมเอาไว้ ตัวอย่างเช่น เราจำเป็นต้องหยุดรถเมื่อถึงสี่แยกที่มีสัญญาณไฟแดง หรือเราต้องเดินช้าลงเมื่อถึงย่านตลาดที่มีผู้คนมาก สภาพแวดล้อมกายภาพต่าง ๆ มีความสำคัญทางกายภาพ หน้าที่ใช้สอย ทางสังคมและทางสัญลักษณ์ต่าง ๆ พร้อมทั้งมิติทางเวลาที่คอยกำกับกิจกรรมที่จะเกิดขึ้น

5. **ขั้นปฏิทัศน์** เป็นขั้นสุดท้ายที่ประเมินประสิทธิภาพของการกระทำที่ได้ดำเนินไปเพื่อใช้เป็นข้อมูลในการปรับปรุงแก้ไขสำหรับการกระทำในช่วงต่อไป โดยกำหนดความหมายและคุณค่าแล้วสะสมไว้เป็นส่วนหนึ่งของประสบการณ์ในการประเมินผลการกระทำย่อมต้องคำนึงถึงความหมายและคุณค่าที่มีต่อสังคมส่วนร่วมตามแบบแผนของวัฒนธรรมด้วย ตัวอย่างเช่น การเข้าแถวตามลำดับเพื่อซื้อบัตร การไม่จอดรถกีดขวางทางจราจร

ทางการกระทำระหว่างกันทางสังคม สภาพแวดล้อมทางกายภาพ มีคุณสมบัติในการส่งเสริมให้มนุษย์มีความสัมพันธ์หรือการกระทำระหว่างกันมากหรือน้อยนอกเหนือจากลักษณะทางสังคม โดยขึ้นอยู่กับลักษณะของสภาพแวดล้อมทางกายภาพด้วย และสภาพแวดล้อมทางกายภาพที่เกิดจากการออกแบบหรือวางแผน มีผลกระทบต่อความสัมพันธ์หรือการกระทำระหว่างกันทางสังคม จะต้องสามารถให้ประโยชน์ทางการใช้สอยและการสังคม

ทางการผสมรวมกันทางวัฒนธรรม คุณสมบัติอีกประการหนึ่งของสภาพแวดล้อมทางกายภาพคือการก่อให้เกิดความเป็นอันหนึ่งอันเดียวกันทางสังคมเป็นคุณสมบัติที่ร่วมกันในสภาพแวดล้อม ที่สะท้อนมาจากระบบคุณค่าของวัฒนธรรมโดยมีความสัมพันธ์อย่างลึกซึ้งระหว่างระบบกายภาพกับระบบวัฒนธรรม ที่ส่งเสริมการรวมกันมากหรือน้อย จึงเป็นหน้าที่ของนักออกแบบที่จะวางแผนและพยายามก่อให้เกิดการรวมตัวกันทางสังคมและวัฒนธรรมให้มากยิ่งขึ้น

หลักการที่กล่าวมานั้น มีส่วนช่วยในการออกแบบระบบสัญลักษณ์ ก่อให้เกิดความหมาย และการใช้งาน ทางประโยชน์ใช้สอย ความสัมพันธ์ทั้ง 7 อย่าง คือ ความสัมพันธ์ระหว่างมนุษย์กับสภาพแวดล้อมที่มีผลต่อร่างกาย ทางความรู้สึกที่มีผลต่อประสาทสัมผัสทางมิติที่มีผลต่อความสะดวกสบายทางทิศทางที่จะเป็นตัวกำหนดพฤติกรรมเคลื่อนที่ทางสัญลักษณ์ที่มีความสำคัญต่อการสื่อความหมาย ทางการกระทำระหว่างกันทางสังคม และทางการผสมรวมกันทางวัฒนธรรม

การออกแบบวางแผนกับกระบวนการทางพฤติกรรม

สภาพแวดล้อมมีผลต่อพฤติกรรมมนุษย์ เพราะพฤติกรรมมนุษย์ย่อมเกิดขึ้นภายในสภาพแวดล้อมกายภาพและสภาพแวดล้อมทางจิต มีส่วนส่งเสริมหรือเป็นอุปสรรคต่อพฤติกรรมที่เกิดขึ้น ก่อนที่จะลงมือออกแบบระบบสัญลักษณ์ ซึ่งถือเป็นส่วนประกอบของสภาพแวดล้อม จึงต้องมีการจัดระเบียบของสภาพแวดล้อมกายภาพให้เหมาะสมกับการดำรงชีวิตของมนุษย์ขึ้น

เป้าหมายของงานออกแบบและวางแผนกับหลักทางพฤติกรรม

พิจารณากระบวนการของหลักทางพฤติกรรม 3 ประการ ได้แก่ กระบวนการรับรู้ กระบวนการรู้รวมทั้งกระบวนการทางอารมณ์ และกระบวนการเกิดพฤติกรรมในสภาวะแวดล้อม พบว่ามีความสอดคล้องกับเป้าหมายของงานออกแบบและงานวางแผน คือ

1. การก่อให้เกิดสุนทรียภาพของรูปทรง นักออกแบบเป็นผู้ที่ได้รับการฝึกฝนมา โดยเฉพาะ ในการจัดระเบียบของรูปทรงให้เกิดสุนทรียภาพทางกายภาพ ที่จะส่งเสริมให้รูปทรงมีความเด่นชัด ขณะเดียวกันก็มีความกลมกลืนกับสภาพแวดล้อมข้างเคียงตามหลักของการออกแบบเพื่อสุนทรียภาพด้วย

2. การก่อให้เกิดการสื่อความหมายทางสัญลักษณ์ งานออกแบบจะต้องสื่อความหมายต่างๆ ให้สอดคล้องกับความเข้าใจของผู้ใช้หรือผู้พบเห็น หรืออย่างน้อยควรให้สภาพแวดล้อมทางกายภาพที่จัดให้มีขึ้นจากการออกแบบ และสามารถสื่อความหมายถึงหน้าที่ใช้สอยของสภาพแวดล้อมนั้นเป็นการบอกข่าวสารแก่ผู้ใช้งาน หน้าที่ของนักออกแบบคือ จัดให้มีสภาพแวดล้อมกายภาพที่ส่งเสริมการเรียนรู้ การเข้าใจ การจำ ตลอดจนการก่อให้เกิดความรู้สึกต่อสภาพแวดล้อมตามความคาดหมาย เช่น ความรู้สึกสงบเงียบ ความรู้สึกตื่นเต้นแปลกตา ความรู้สึกภายในอาณาเขต และมีความสอดคล้องกับประสบการณ์ในอดีตของผู้ใช้หรือผู้เกี่ยวข้อง

3. การก่อให้เกิดการตอบสนองของความต้องการทางหน้าที่ใช้สอย ประการสำคัญที่สุดของงานออกแบบและวางแผน คือ การจัดสภาพแวดล้อมทางกายภาพ ให้สามารถตอบสนองของความต้องการทางหน้าที่ใช้สอยที่แตกต่างกันของผู้ใช้กลุ่มต่าง ๆ คือ ควรตอบสนองต่อคลังและสนับสนุนกิจกรรมต่าง ๆ ที่เกิดขึ้นเพราะบุคคลและกลุ่มบุคคลต่าง ๆ นอกจากนี้จะมีพฤติกรรมในสภาวะแวดล้อมกายภาพแตกต่างกัน ยังมีมีโนทัศน์เกี่ยวกับสภาพแวดล้อมกายภาพที่แตกต่างกันด้วย

ข้อพิจารณาความสัมพันธ์ระหว่างมนุษย์กับสภาพแวดล้อมกายภาพ

จากหลักการและทฤษฎีในเรื่องความสัมพันธ์ระหว่างมนุษย์กับสภาพแวดล้อมกายภาพ จึงเป็นเรื่องของพฤติกรรมมนุษย์มีความเกี่ยวพันปัญหาในการสร้างความเข้าใจให้กับกลุ่มเป้าหมาย ซึ่งระบบป้ายสัญลักษณ์เป็นงานที่มีความสำคัญในด้านการสื่อสารกับมนุษย์โดยตรง จึงจำเป็นต้องทำความเข้าใจ เพื่อให้ทราบถึงหลักการในการสร้างความสัมพันธ์ระหว่างกลุ่มเป้าหมายกับระบบสัญลักษณ์รวมทั้งการรับรู้ของมนุษย์

1. อิทธิพลที่เกิดจากสภาพแวดล้อมกายภาพ เป็นการศึกษาปัจจัยต่าง ๆ ของสภาพแวดล้อมกายภาพที่จะมีอิทธิพลต่อพฤติกรรมมนุษย์ เป็นหลักการนำมาใช้ประกอบการออกแบบป้ายสัญลักษณ์ ช่วยดึงดูดความสนใจของกลุ่มเป้าหมายให้เกิดการรับรู้ต่อป้ายสัญลักษณ์
2. ประเภทความสัมพันธ์มนุษย์กับสภาพแวดล้อม เพื่อให้ทราบถึงความสัมพันธ์ต่าง ๆ ที่กลุ่มเป้าหมายจะมีต่อป้ายสัญลักษณ์ซึ่งเป็นประเภทของการรับรู้ต่าง ๆ ตามธรรมชาติของมนุษย์ที่ควรคำนึงถึงเมื่อกลุ่มเป้าหมายได้เห็นป้ายแล้ว
3. กระบวนการทางพฤติกรรม เป็นขั้นตอนของพฤติกรรม ที่จะมีประโยชน์ต่อการออกแบบป้ายสัญลักษณ์ คือ ด้านความเข้าใจในการสื่อสารกับกลุ่มเป้าหมายหลังจากที่กลุ่มเป้าหมายได้อ่านดูป้ายสัญลักษณ์แล้ว ซึ่งได้กล่าวอย่างละเอียดในเรื่องเป้าหมายของการออกแบบและการวางแผนกับกระบวนการหลักทางพฤติกรรม

ทฤษฎีการรับรู้ทางทัศนการ

การรับรู้เป็นกระบวนการที่บุคคลมีประสบการณ์กับวัตถุหรือเหตุการณ์ต่าง ๆ โดยอาศัยอวัยวะรับสัมผัส ตา หู จมูก ลิ้น ผิวหนัง เป็นเครื่องมือในการรับรู้ เป็นหลักทางจิตวิทยาที่มีความสำคัญ และบทบาทมากที่สุดต่อการเกิดพฤติกรรมในสภาพแวดล้อม ใช้อ้างอิงเป็นหลักฐานช่วยในการออกแบบที่เกี่ยวข้องกับการจัดระเบียบขององค์ประกอบทางกายภาพให้เกิดสุนทรียภาพของรูปทรง ได้แก่

1. การจัดระเบียบในการรับรู้ (Organization in Perception)
2. การรับรู้ความลึก (Depth Perception)
3. ความคงที่ของการรับรู้ (Perception constancy)
4. มายาทางทัศนการ (Visual Illusion)

ระบบป้ายสัญลักษณ์มีจุดมุ่งหมายเพื่อจัดระเบียบแบบแผน เพื่อสร้างระบบการใช้งานให้กับป้ายสัญลักษณ์ที่มีลักษณะหน้าที่ต่าง ๆ ให้เกิดประสิทธิภาพได้มากที่สุด โดยการจัดใช้มาตรฐานที่เป็นแนวทางเดียวกัน และให้สามารถใช้งานป้ายในหลายหน้าที่ร่วมกันได้ โดยไม่ทำให้เกิดความซับซ้อนและสับสน แบ่งตามองค์ประกอบและตามหน้าที่การใช้งานออกเป็น 2 ประเภทคือ

1. ระบบป้ายสัญลักษณ์ภายนอก (Exterior Signage System) คือ การนำทางภายนอกพื้นที่ บอกชื่ออาคารสถานที่แสดงทิศทาง ให้ข้อมูลควบคุมหรือบังคับ และอาจใช้เป็นส่วนประกอบตกแต่งบริเวณพื้นที่นั้น ๆ ดังนั้นในการใช้งานจะต้องคำนึงถึงการมองเห็นได้จากในยานพาหนะและการเดินเท้าแบ่งออกเป็น

- 1.1 Primary Identification คือ การระบุ บ่งชี้ เพื่อบอกชื่อสถานที่ สิ่งของในขั้นแรก ความสำคัญคือถือได้ว่าเป็นการแสดงตัวขั้นแรกของสถานที่เป็นความประทับใจในจุดแรกสำหรับผู้มาเยือน ดังนั้นสัญลักษณ์ที่จัดสร้างขึ้นจึงควรแสดงออกถึงเอกลักษณ์ และมีความสัมพันธ์กับสภาพแวดล้อมสามารถอ่านและจดจำได้ง่าย

- 1.2 Secondary Identification คือ การระบุ บ่งชี้ ในขั้นที่สอง ใช้กับสถานที่ซึ่งมีความซับซ้อนมากขึ้น และต้องการบ่งชี้ทิศทางมากกว่าหนึ่งจุด เช่น มีทางเข้าหลายด้าน ซึ่งต้องใช้รูปแบบที่ต่อเนื่องจากขั้นแรก

- 1.3 Vehicular Advance Notice คือ ป้ายแจ้งล่วงหน้าสำหรับยานพาหนะ เป็นป้ายเตือนขั้นแรก จะต้องแสดงตัวอยู่ในจุดที่สามารถมองเห็นเพื่อช่วยการตัดสินใจในระยะอันจำกัด ทำให้เกิดความปลอดภัยมากขึ้น

- 1.4 Vehicular Directional คือ ป้ายบอกทิศทางสำหรับยานพาหนะตรงจุดสำคัญ เช่น ตามทางแยก ทางที่จะไปสู่ที่จอดรถ เพื่อช่วยการตัดสินใจในทันที

- 1.5 Traffic Regulatory and Control คือ ป้ายควบคุมทิศทางการจราจร ใช้สำหรับบังคับ ควบคุมยานพาหนะ ป้ายเหล่านี้มีการใช้สี ขนาด รูปร่างที่เป็นระบบมาตรฐานของป้ายจราจร

1.6 Instructional คือ ป้ายให้คำแนะนำมักใช้กับการสัญจรโดยทางยานพาหนะและการเดินเท้า ป้ายเหล่านี้ต้องจัดตั้งโดยคำนึงถึงตำแหน่งที่เหมาะสม เพื่อให้ได้ประสิทธิภาพอย่างเต็มที่

1.7 Informational คือ ป้ายที่ให้ข้อมูลข่าวสาร ป้ายส่วนมากต้องมีความสัมพันธ์กับสถานที่และให้ข้อมูลที่สำคัญของสถานที่กับผู้พบเห็น เช่น ป้ายแสดงอัตราค่าที่จอดรถ เวลาเปิดปิด

1.8 Decorative คือ ส่วนประกอบตกแต่งที่ใช้ลักษณะทางกราฟิก จัดทำขึ้นเพื่อความสวยงามหรือเพื่อตกแต่งบริเวณสถานที่ที่ต้องการสร้างความสำคัญ โดยใช้รูปร่าง สี รูปแบบและการออกแบบตกแต่งที่จะช่วยสร้างจุดสนใจเพื่อทำให้เกิดความโดดเด่นของสถานที่

2. ระบบป้ายสัญลักษณ์ภายใน (Interior Signage System) คือ การนำทาง การจัดกิจกรรมสาธารณะและธุรกิจแก่ผู้มาเยือนใช้ภายในพื้นที่ที่มีความซับซ้อน แบ่งออกเป็น

2.1 Identification คือ การระบุแนะนำตัวพื้นที่ เพื่อให้ผู้มาเยือนทราบถึงพื้นที่มาเยือนจะต้องคำนึงถึงการมองและความกลมกลืนกับสถานที่ ไม่ก่อให้เกิดความสับสน

2.2 Primary Directory คือ การแสดงด้วยป้ายให้เห็นถึงพื้นที่เป็นครั้งแรกโดยแสดงจุดที่สำคัญและแสดงการแบ่งพื้นที่โดยรวม ในลักษณะของป้ายชื่อรวม เป็นการแนะนำพื้นที่ขั้นแรกจึงต้องอยู่ในตำแหน่งที่เห็นได้ง่ายและมีข้อมูลที่ชัดเจน ป้ายจะเป็นชนิดและรูปแบบใดก็ได้ แต่ที่สำคัญคือ ต้องมีความสัมพันธ์ที่ดีกับสภาพแวดล้อม

2.3 Secondary Directory คือ การแสดงด้วยป้ายให้เห็นถึงพื้นที่เป็นขั้นที่สอง โดยแสดงสิ่งที่ต้องการจะบอกให้ละเอียดกว่าขั้นแรก จึงต้องอยู่ในตำแหน่งเฉพาะของพื้นที่นั้น เป็นพื้นที่ย่อยลงมา หรือป้ายชื่อประจำชั้นในอาคารสูง

2.4 Pictorial "You are Here" Indicators คือ การแสดงด้วยป้ายสัญลักษณ์ให้เห็นถึงพื้นที่โดยรวม ที่ต้องการแนะนำจากจุดที่มอง ด้วยป้าย "You are here" ที่แปลว่า คุณอยู่ที่นี้ เพื่อช่วยให้ผู้มาเยือนรู้ตำแหน่งว่าอยู่ในจุดใดของบริเวณพื้นที่ จะช่วยให้บุคคลไม่หลงทางและเกิดความรู้สึกใกล้ชิด มักใช้กับสถานที่ท่องเที่ยว เพื่อสร้างความสัมพันธ์ระหว่างผู้มาเยือนกับสถานที่

2.5 Primary Directional คือ การบอกทิศทางขั้นแรก ใช้ภายในพื้นที่ซับซ้อนมีการสัญจรที่แออัด เพื่อช่วยนำทางให้กับผู้มาเยือน ป้ายจะเป็นชนิดและรูปแบบใดก็ได้ เช่น การเลือกป้ายชนิดติดเพดาน มักใช้ได้ดีในการช่วยนำสายตา

2.6 Secondary Directional คือ การบอกทิศทางชั้นที่สองเป็นป้ายนำทางที่ใช้ งานต่อเนื่องจากการบอกทิศทางชั้นแรก ใช้ภายในพื้นที่โล่งเพื่อช่วยชี้แนะและควบคุมทิศทาง การเดิน เป็นเครื่องมือที่จะช่วยในการตัดสินใจบริเวณทางแยก หรือเมื่อมีหลายทิศทางให้เลือก

2.7 Area Identification คือ การระบุพื้นที่สำหรับบริเวณพื้นที่เฉพาะ เพื่อให้ผู้มา เยือนรับรู้เมื่อมาถึง ถ้าพื้นที่อยู่ในบริเวณทางเดิน ป้ายจะใช้เป็นชนิดและรูปแบบใดก็ได้ การเลือก ป้ายชนิดแขวนเพดาน มักจะให้ได้ผลดีกับบริเวณพื้นที่ที่เปิดโดยรอบ เพราะสามารถมองเห็นได้จาก ทิศต่าง ๆ

2.8 Room Identification คือ การระบุพื้นที่ส่วนที่เป็นห้องในอาคาร ป้ายสำหรับ ติดผนังและประตูเพื่อระบุการใช้งานของห้อง การออกแบบป้ายสัญลักษณ์จึงควรคำนึงถึงบริการและ หน้าที่ของห้องนั้น เช่น ห้องประธาน ห้องธุรการ ห้องน้ำ

2.9 Desk Identification คือ การระบุพื้นที่ส่วนที่เป็นจุดทำงาน เพื่อบ่งบอกถึง ตัวบริการ สร้างความเข้าใจแก่ผู้มาเยือน ป้ายสัญลักษณ์อาจเป็นแบบติดตั้งถาวรหรือเป็นแบบ เคลื่อนย้ายได้ เพื่อง่ายต่อการเปลี่ยนแปลงข้อความ เช่น จุดประชาสัมพันธ์อาจใช้ป้ายสัญลักษณ์ ติดหรือตั้งด้านหน้าเคาน์เตอร์

2.10 Personnel Identification คือ การระบุชี้ตัวบุคคล ป้ายชื่อบุคคลที่มี หน้าที่ให้บริการทางสาธารณะ เช่น ยามรักษาการณ์

2.11 Regulatory and Control Sign คือ ป้ายกฎระเบียบ และควบคุม ใช้บ่ง บอกฎเกณฑ์รวมทั้งรหัส เพื่อเป็นการสื่อข้อมูลการให้บริการในส่วนต่าง ๆ แก่ผู้มาเยือน มักจะติด ไว้ตามเสาและกำแพง ได้แก่ ป้ายคนพิการ ห้ามผ่าน ห้ามสูบบุหรี่ บุคคลที่ไม่เกี่ยวข้องห้ามเข้า และใช้ สีมาตรฐานที่เป็นที่นิยมใช้กันอยู่ เช่น สีแดงและขาวสำหรับป้ายฉุกเฉิน หรือข้อควรระวัง

2.12 Exit คือ ป้ายทางออก เป็นป้ายบังคับใช้ตามกฎหมายในกรณีฉุกเฉิน ส่วน ใหญ่ใช้เป็นป้ายกล่องไฟ และมักนิยมใช้ป้ายมาตรฐานสำเร็จรูป

2.13 Information Exhibit Cases เป็นตู้สำหรับใช้แจ้งข่าวสาร ข้อมูลมักติด แสดงไว้ภายในตู้กระจกที่สามรถมองเห็นและปิดกั้นแสงเพื่อป้องกันความเสียหาย ทำให้สามารถ ควบคุมการจัดแสดงสื่อประชาสัมพันธ์ข้อมูลข่าวสารได้

2.14 Decorative Features ส่วนประดับตกแต่ง ประเภทรูปภาพ ตราสัญลักษณ์ หรือ เราชิลิปเพื่อสภาพแวดล้อมที่ใช้ประดับตามส่วนต่าง ๆ เพื่อสร้างบรรยากาศที่ดีให้กับสถานที่

2.15 Dedicatory Plaques คือ แผ่นป้ายที่เป็นอนุสรณ์ที่ระลึกเกี่ยวกับตึก สามารถแสดงภาพพจน์ และความน่าเชื่อถือของหน่วยงาน โดยมักใช้การกำหนดวัสดุช่วย เช่น แผ่นป้ายทองแดง ป้ายหล่อด้วยไฟเบอร์หรือใช้วัสดุใหม่ ๆ ที่เกิดขึ้น

2.16 Donor Recognition คือ ป้ายอนุสรณ์สำหรับผู้บริจาค จัดทำเพื่อประกาศเกียรติคุณให้เกิดความภาคภูมิใจและเพื่อระลึกถึงความดีของผู้บริจาค ต้องคำนึงถึงตำแหน่งที่ตั้งของป้ายที่เห็นได้เด่นชัด

2.17 Mechanical, Instrumentation and Control System คือ ป้ายสำหรับเครื่องจักรกล เครื่องมือและระบบควบคุม ใช้สำหรับพนักงานหรือผู้ใช้งานในสถานที่เฉพาะ จึงมักไม่ค่อยปรากฏการใช้งานในที่สาธารณะ เช่น เครื่องจักรกำลังปฏิบัติงาน ป้ายรถขนของ ระบบควบคุมภายในโรงงาน ซึ่งต้องคำนึงถึงการออกแบบเพื่อครอบคลุมในเนื้อหาของระบบสัญลักษณ์ให้ครบถ้วนสมบูรณ์

ชนิด และระบบป้ายสัญลักษณ์ที่สำคัญ (Type and Systems Significant to Signage)

การออกแบบจัดทำป้ายสัญลักษณ์ นักออกแบบจะต้องประกอบด้วยความรู้ในเรื่องของการผลิต และการจัดทำป้ายรวมทั้งความรู้ในเรื่องวิธีการเลือกใช้ชนิดของป้ายสัญลักษณ์ เพื่อให้สอดคล้องกับความต้องการในระบบป้ายสัญลักษณ์

1. Elevated Pylons เป็นป้ายสัญลักษณ์ประตูทางเข้า (Gateway) เพื่อระบุหรือแนะนำองค์กรหรือตัวสินค้า หรือเป็นป้ายโฆษณาส่งเสริมการขายที่ใช้เป็นเครื่องมือทางการพาณิชย์ เป็นป้ายสัญลักษณ์ที่ใช้กับภายนอก ป้ายที่พบเห็นได้มากมักมีลักษณะเป็นกล่องไฟ ประกอบด้วยแผ่นป้ายทำด้วยแผ่นโวนิล อะคริลิก หรือวัสดุที่มีความทนทานต่อสภาวะอากาศ ความร้อนและลมได้ดี ติดตั้งบนโครงสร้างลักษณะแบบเสา มีขาตั้งจำนวน หนึ่ง สอง หรือสี่เสาส่วนมากทำด้วยโลหะซึ่งสามารถรับน้ำหนักตัวป้ายได้ดี ติดตั้งโดยการยึดปลายเสาด้านบนติดกับตัวกล่องป้าย ส่วนปลายเสาด้านล่างยึดติดกับพื้นดิน ดังนั้นจึงต้องผ่านการรับรองจากวิศวกร มักมีปัญหาในเรื่องการทำให้เกิดมลพิษตามบริเวณพื้นที่ติดตั้ง ได้แก่ ถนน ถนนหลวงในเมืองใหญ่ เพราะขาดการควบคุมในการออกแบบที่ดี และส่วนใหญ่มักเป็นป้ายที่ไม่ได้ผ่านการออกแบบจากนักออกแบบกราฟิกหรือสถาปนิก ไม่ปฏิบัติตามข้อกำหนดกฎหมาย มักมีขนาดใหญ่ สีสับสนตา และขาดรสนิยมที่ดี

2. Monolithic Sign Structures เป็นป้ายสัญลักษณ์โครงสร้างเดี่ยวคล้ายเสาป้ายชื่อ ลักษณะเป็นตู้ Kiosk เพื่อสร้างความโดดเด่นและให้ข้อมูล ถือเป็นป้ายบอกทิศทางขั้นแรก ต้องอาศัยวิศวกรรมทั้งวิธีการผลิตที่ทันสมัยในการจัดทำป้ายและโครงสร้างของป้าย เช่น ป้ายทำด้วยแผ่นโลหะหรือแผ่นอลูมิเนียมขัดผิวเรียบทำให้ไม่เห็นรอยต่อ ป้ายมีทั้งชนิดเป็นกล่องไฟและชนิดไม่ใช้แสงไฟ ข้อดีของป้ายชนิดนี้คือทำให้นักออกแบบสามารถเลือกรูปร่าง ขนาด สี และกราฟิกบนป้ายได้ตามต้องการ Monolithic ที่ใช้ภายนอกอาคารมักผลิตด้วยแผ่นพลาสติกแข็งซึ่งทำให้สามารถออกแบบเป็นรูปร่างต่าง ๆ ได้ สามารถผลิตทำซ้ำแบบโดยใช้แม่พิมพ์ไฟเบอร์กลาส และสามารถจัดทำส่วนที่เป็นกราฟิกไปพร้อมกับโครงสร้างที่เคลือบสีประเภทยูริเทนให้ความทนทาน และมีจำนวนสีให้เลือก Monolithic ที่ใช้ภายในอาคาร มักผลิตจากไม้อัด แผ่นพลาสติกอะคริลิก มีการเลือกใช้กรรมวิธีและเทคนิคในการผลิตโครงสร้างและส่วนที่เป็นกราฟิกให้เหมาะสมกับข้อจำกัดของแต่ละระบบ

3. Panel and Post System เป็นระบบป้ายสัญลักษณ์ที่ประกอบด้วยป้ายลักษณะแบน และส่วนเสาที่ใช้เป็นป้ายสัญลักษณ์ที่ใช้กับภายนอก เพื่อระบุชื่อเส้นทาง และควบคุม ขนาดของพื้นที่ใช้งานตั้งแต่ 1 ตารางฟุตจนถึง 40 ตารางฟุต จึงต้องสามารถรับน้ำหนักได้ดีต่อตารางฟุต เช่น ป้ายการจราจร มักจะติดบนเสาโครงสร้างที่เป็นแบบขาตั้งที่มีจำนวนหนึ่ง หรือสองเสาซึ่งต้องขึ้นอยู่กับขนาดของป้าย ป้ายที่ใช้ภายนอกอาคาร มักผลิตด้วยแผ่นพลาสติก ไม้อัดที่ผลิตใช้กับภายนอก อะคริลิก และอลูมิเนียม ซึ่งเป็นวัสดุที่มีความแข็งแรงทนทาน

4. Illuminated Sign Cabinets เป็นป้ายสัญลักษณ์ชนิดตู้ไฟ มีทั้งที่เป็นป้ายสำเร็จรูป และป้ายสั่งทำ โครงสร้างของตู้ไฟมักทำด้วยอลูมิเนียมหล่อขึ้นรูป มักมีการออกแบบให้เข้ากับตัวสถาปัตยกรรม ตู้ไฟจะประกอบด้วยส่วนต่าง ๆ คือ ตัวแผ่นป้ายหน้า-หลัง ความหนาด้านข้างสองด้าน และโครงสำหรับยึดเกาะที่ยื่นจากผนังหรือฝ้าเพื่อเชื่อมต่อกับระบบไฟภายในตัวกล่อง ปัจจุบันมีวิธีการสร้างภาพสัญลักษณ์โดยการปั๊ม (Emboss) ปั๊มจม (Deboss) ซิลค์สกรีน และติดฟิล์ม

5. Directional and Information Systems เป็นระบบป้ายสัญลักษณ์ที่บอกทิศทางและให้ข้อมูล การกำหนดและแสดงข้อความบนป้ายขึ้นอยู่กับข้อกำหนดรูปแบบของป้าย ประกอบด้วย Inserts คือส่วนประกอบแยกชิ้นที่เป็นมาตรฐานทั่วไป ได้แก่ Changeable Strip แถบพร้อมตัวอักษร ชนิดปรับเปลี่ยนได้ เช่น

5.1 แถบพลาสติกอะคริลิกพร้อมตัวอักษร ที่ใช้วิธีการ สลัก พิมพ์ ซิลค์สกรีน ตัวอักษรลงบนแถบ และมีการจัดวางแถบเรียงซ้อนกันเป็นชั้นตามแนวตั้ง สะดวกในการดึงออก เปลี่ยนข้อความ

5.2 แถบโลหะพร้อมตัวอักษรที่ใช้วิธีการพิมพ์ ซิลค์สกรีน ตัวอักษรชุด ลงบน แถบ ใช้แถบแหม่มเหล็กติดกับพื้นด้านหลัง ทำให้สะดวกในการดึงออกเปลี่ยนข้อความ

5.3 แบบฟิล์มทึบ เป็นแผ่นเนกาตีฟถอดเข้าออกได้ โดยการเสียบแผ่นฟิล์มที่มีตัว เลื่อนยึดติดกับกรอบที่เป็นแถบพลาสติก แถบฟิล์มทึบแสงนี้สามารถให้แสงไฟลอดผ่านจุดที่ต้องการได้

5.3.1 Changeable Letter ตัวอักษรชนิดเปลี่ยนได้ตัวอักษรแต่ละตัวสามารถดึงออกเปลี่ยนได้ ตัวอักษรมักทำด้วยพลาสติกหล่อ ตัวพื้นของแผ่นป้ายทำด้วยไม้อัด แผ่นยาง สะดวกในการปรับเปลี่ยนและการจัดเรียงข้อความได้ตามต้องการ

5.3.2 Cork Bulletin Panel แผ่นป้ายประกาศแบบกระดานไม้ก๊อก แผ่นกระดานของป้ายอาจหุ้มด้วยพลาสติก ยาง ซึ่งคำนึงถึงความคงทน ใช้สำหรับติดประกาศ ข้อความการติดแผ่นประกาศโดยวิธีการยึดติดด้วยหมุด

5.3.3 Pictorial Map รูปแผนที่แผ่นป้ายรูปแผนที่ ใช้วิธีการซิลค์สกรีนลง บนแผ่นฟิล์มทึบแสงและบอกจากจุดที่ยืนดู “You are here” หรืออาจแสดงโดยใช้ภาพไดอะแกรม

5.3.4 Combination Inserts การใช้หลายวิธีรวมกันในการผลิตป้ายขนาดใหญ่ อาจใช้วิธีการหลายวิธีจากที่กล่าวข้างต้นมาผสมกัน Directory Housing ส่วนที่เป็นพื้น ป้าย อาจทำด้วยอลูมิเนียมหล่อขึ้นรูป พลาสติกอะคริลิก บรอนซ์ ไม้เนื้อแข็ง เช่น ไม้สัก

6. Plaque Sign Edge ป้ายสัญลักษณ์ ลักษณะเป็นแผ่นป้ายแบบพร้อมกรอบ ส่วนที่เป็นป้ายทำด้วยพลาสติก อะคริลิก อลูมิเนียม บรอนซ์ ทองเหลือง ทองแดง สเตนเลส ไม้ ไวนิล มี ขนาดและรูปร่างที่ไม่จำกัด แสดงสัญลักษณ์และข้อความโดยวิธีการ สลักพิมพ์ ซิลค์สกรีน พิมพ์ โลหะร่องลึก Etching สามารถสร้างมิติได้ ส่วนที่เป็นกรอบทำด้วยอลูมิเนียม ไม้ โพลีเอสเตอร์ มีทั้ง ป้ายชนิดสำเร็จรูปและชนิดสั่งทำ

การสร้างระบบป้ายสัญลักษณ์ภายนอก (Creation of Exterior signage System)

มีหลักการที่ควรคำนึงถึงดังนี้

1. ขนาดและรูปร่างป้ายสัญลักษณ์ (Size and Shape)
2. ตำแหน่งติดตั้งป้ายสัญลักษณ์ (Location)
3. พื้นที่ใช้งานของป้ายและโครงป้ายสัญลักษณ์ (Enclosures and Supports)
4. วัสดุ (Materials)
5. การดูแลรักษา (Maintenance)
6. การป้องกันการบ่อนทำลาย (Vandal Resistant Signs)

ขนาดและรูปร่างของป้ายสัญลักษณ์ (Size and Shape)

ขนาดของป้ายสัญลักษณ์ พิจารณาได้จากหลักพื้นฐานการใช้งาน คือ

1. ความยาวของข้อความที่จะต้องจัดแสดง
2. ระบบทางในการอ่านข้อความ

รูปร่าง ของป้ายสัญลักษณ์ขึ้นอยู่กับความยาวของข้อความรวมทั้งการตัดแบ่งข้อความ ออกเป็นบรรทัด และต้องคำนึงถึงความสัมพันธ์ที่ดีกับรูปร่างของป้ายชนิดอื่น ๆ ในระบบป้ายสัญลักษณ์เดียวกัน

เกณฑ์ในการสร้างคำ และข้อความในระบบป้ายสัญลักษณ์ คือ

1. ความสม่ำเสมอของคำและข้อความในระบบป้ายสัญลักษณ์
2. คำและข้อความที่สั้นกระชับรัดอ่านได้รวดเร็ว
3. คำที่มีความหมายเป็นที่เข้าใจกับคนหมู่มาก
4. คำและข้อความที่ให้ความยากในเชิงบวก

ตำแหน่งติดตั้งป้ายสัญลักษณ์ (Location)

นักออกแบบควรมีขั้นตอนการวางแผนงาน โดยเริ่มจากการสำรวจและบันทึกภาพบริเวณรอบ ๆ สถานที่ การวิเคราะห์ผังพื้นที่ การพิจารณาแบบร่างบริเวณจอดรถ เพื่อหาข้อจำกัดในการมอง เช่น บริเวณหัวมุม หรือขอบตึกที่แยกหลัก ทางเข้าด้านหน้าตึก ต้นไม้ สิ่งกีดขวาง สถาปัตยกรรมที่อาจไม่ได้แสดงไว้ในผังพื้นที่ (Site Plan) จากนั้นออกแบบโดยใช้ผังพื้นที่ช่วยกำหนดตำแหน่งของป้าย โดยจะต้องคำนึงถึงการจัดวางตำแหน่งของป้ายที่ใช้เตือนล่วงหน้าก่อนการจัดวางป้ายจริงไว้ในผังพื้นที่นั้น ที่สำคัญต้องพิจารณาการใช้งานป้ายตามหน้าที่ รวมทั้งกฎข้อบังคับ

ควบคุมในแต่ละห้องที่ด้วย ป้ายสัญลักษณ์ภายนอก ควรพิจารณาวางแผนงานติดตั้งเพื่อการใช้งาน โดยคำนึงถึง

1. ลักษณะของงานที่เป็นธุรกิจของตึกหรือโครงการที่ตั้ง
2. สภาพคล่องในการสัญจรทางรถยนต์และทางเท้าของเขตพื้นที่ ป้ายต้องอำนวยความสะดวกได้มากที่สุด
3. ลักษณะกายภาพของสถาปัตยกรรมตึก เช่น เสา กันสาด และสิ่งบดบังการติดตั้งป้าย
4. อุปสรรค สิ่งบดบังสายตาชั่วคราวต่อ ผู้ขับขี่ยานพาหนะและเดินถนน เช่น ต้นไม้ สิ่งก่อสร้าง การติดตั้งป้ายความต้องอยู่เหนืออุปสรรคเหล่านี้
5. ความสัมพันธ์ระหว่างป้ายที่มีอยู่เดิมและป้ายที่จะจัดทำขึ้นใหม่ ต้องไม่เป็นปัญหาต่อการมอง
6. จำนวนทิศทางที่ต้องมองเห็นป้าย เช่น ป้ายบอกทิศทางบนถนน หรือตามสี่แยก ต้องแจ้งข้อมูลให้เห็นได้จากหลายด้าน
7. มุมมองมาตรฐานจากระดับสายตาถึงป้ายสัญลักษณ์ ต้องไม่น้อยกว่า 60 องศา จะทำให้มองเห็นได้ชัดเจน
8. ข้อกำหนด ข้อบังคับที่ควบคุมเกี่ยวกับตำแหน่งติดตั้งและความสูงของป้าย เช่น ข้อห้ามป้ายยื่นกีดขวางทางเดินสาธารณะซึ่งจะมีระยะขึ้นกับเขตท้องที่กำหนด
9. การกำหนดตำแหน่งติดตั้งป้าย เช่น ป้ายจราจร ป้ายหยุดรถ ป้ายลดความเร็ว ป้ายเลี้ยว ควรติดตั้งในตำแหน่งที่แจ้งผู้ขับขี่ล่วงหน้าก่อนทำการตัดสินใจ

พื้นที่ใช้งานของป้ายและโครงป้ายสัญลักษณ์ (Enclosures and Supports)

ป้ายสัญลักษณ์ที่ใช้ภายนอกส่วนใหญ่แล้วจะเป็นลักษณะป้ายชนิดขาตั้ง ที่ติดตั้งอย่างเป็นอิสระ (Freestanding) และมักใช้เป็นป้ายที่ให้แสงได้ มีทิศทางในการมองได้หลายทิศทาง ดังนั้นป้ายจะต้องมีการใช้พื้นที่ด้านหน้า-หลัง หรือพื้นที่หลายด้านซึ่งต้องมีการออกแบบในการสร้างโครงสร้างเสริมป้ายให้เป็นทางสถาปัตยกรรมที่มีลักษณะไม่แบน หรืออาจเป็นป้ายหน้าเดียวที่ใช้การติดตั้งบนเสาขนาดเล็กก็ได้

Monolithic ป้ายลักษณะแบบเสาที่ใช้โครงสร้างเดียว มีพื้นที่ในการจัดเรียงข้อความเป็นแถวทางแนวตั้ง จึงทำให้ใช้ได้ดีภายในพื้นที่จำกัด

Illuminated Sign ป้ายสัญลักษณ์ที่ให้แสงสว่าง ประกอบด้วยอุปกรณ์กล่องไฟ จึงต้องใช้พื้นที่โครงสร้างแบบสามมิติที่มีความหนาทำให้ตัวป้ายแลดูทื่อทะมื่อใช้ร่วมกับขาตั้งของป้าย การออกแบบขาตั้งป้ายที่ดีช่วยทำให้เกิดความสัมพันธ์ที่ดีกับตัวแผ่นป้าย

ป้ายสัญลักษณ์ส่วนใหญ่แล้ว มักสร้างโดยใช้รูปร่างสี่เหลี่ยมผืนผ้า และมักทำด้วยแผ่นโลหะเพราะผลิต จัดสร้าง และติดตั้งได้ง่ายกว่าป้ายที่มีรูปร่างลักษณะอื่น

วัสดุสำหรับป้ายสัญลักษณ์ภายนอก (Exterior Materials)

วัสดุ	เทคนิค	การใช้งาน
Metal		
Bronze brass	Cast Letters	ตัวหล่อ
บรอนซ์ / ทองเหลือง	Cutout Letters	ติดเป็นตัว
	Supports	ตัวเสริมโครงป้าย
	Plaques	แผ่นป้ายโลหะ
Aluminium	Cast Letters	ตัวหล่อ
อลูมิเนียม	Cutout Letters	ติดเป็นตัว
	Supports	ตัวเสริมโครงป้าย
	Plaques	แผ่นป้ายโลหะ
Stainless Steel	Cutout Letters	ติดเป็นตัว
สแตนเลส	Panels	พื้นป้ายโลหะ
	Supports	ตัวเสริมโครงป้าย
Steel / Zinc	Cutout Letters	ติดเป็นตัว
เหล็ก / สังกะสี	Panels	พื้นป้ายโลหะ
	Supports	ตัวเสริมโครงป้าย
Wood		
Solid Wood	Plaques	แผ่นป้ายไม้
ไม้เนื้อแข็ง	Supports	ตัวเสริมโครงป้าย
Exterior Plywood	Plaques	แผ่นป้ายไม้
ไม้ดัดภายนอก		

วัสดุ	เทคนิค	การใช้งาน
Stone		
Marble	Carved Letters	ตัวอักษรสลัก
หินอ่อน	(Cut in / Projecting)	แบบนูนต่ำ นูนสูง
Granite	Sand-Blasted Letter	ขัดทราย
แกรนิต		
Limestone	Panels	พื้นป้าย
หินปูน		
Concrete	Sign / Sign Bases	ป้าย / ฐานป้าย
คอนกรีต	Cast Letters	ตัวหล่อ
Glass		
Glass	Chip	ตัดเป็นชิ้น
กระจก	Ground	บด
Transparent	Silk Screen Letter	ตัวซิลค์สกรีน
กระจกใส	Sand - Blasted	ขัดทราย
Opaque	Acid Etched	กัดกรด
กระจกทึบ		
Glare / Non Glare	Panels	พื้นป้าย
สะท้อน / ไม่สะท้อนแสง		
Plastic		
Acrylic / Plexiglass	Illuminated Panels	พื้นป้ายให้แสง
อะคริลิก		
Biberglass	Hand Lay - up	แต่งด้วยมือ
ไฟเบอร์กลาส	Production Molds	หล่อแม่พิมพ์

เกณฑ์การเลือกวัสดุที่ใช้ภายนอกอาคาร

1. ไม่ติดไฟ หรือติดไฟยาก
2. กรรมวิธีการผลิตง่าย
3. ไม่เป็นวัสดุมีพิษ
4. กรรมวิธีติดตั้งง่าย และราคาถูก
5. ไม่เป็นตัวนำความร้อนที่ดี
6. ป้องกันการดูดซึมของน้ำ
7. น้ำหนักเบา
8. ทำความสะอาดได้ง่าย
9. ทำสีได้หลายสี
10. เป็นวัสดุที่หาได้ง่ายในท้องตลาด และเป็นที่ยอมรับใช้
11. มีความคงทน มีอายุการใช้งานได้นานพอสมควร

การดูแลรักษา (Maintenance)

การเลือกใช้วัสดุควรคำนึงถึงความแข็งแรง ทนทาน ดูแลรักษาง่าย จัดสร้าง และผลิตด้วยกรรมวิธีที่ไม่ซับซ้อน เพื่อช่วยในการลดค่าใช้จ่าย เช่น

ไม้ หิน วัสดุธรรมชาติ จะดูแลรักษาง่าย และควรมีช่วงเวลาทำความสะอาดตามที่กำหนด

โลหะ ควรต้องทำความสะอาดและขัดมันพื้นผิวอย่างสม่ำเสมอ

การเลือกใช้กรรมวิธีการผลิตที่ช่วยลดขั้นตอนการดูแลรักษา เช่น วิธีปิดทับบนผิวหน้าแผ่นป้ายโดยการซ้อนทับด้วยแผ่นพลาสติก จะทำความสะอาดได้ง่าย

ป้ายโลหะกัดกรวดที่ใช้วิธีปิดทับบนผิวหน้าป้ายด้วยแผ่นพลาสติก (Plexiglass) จะทำความสะอาดได้ง่าย

กรุงรัตนโกสินทร์

ราชธานีสยามนาม “กรุงรัตนโกสินทร์อินทอโยธยา” ในยุคแรกแห่งการสถาปนาพระนครในรัชสมัยพระบาทสมเด็จพระพุทธยอดฟ้าจุฬาโลกมหาราช เมื่อปี พ.ศ. 2325 นั้น กล่าวได้ว่า ได้ชะลดความมั่งคั่งอลังการ แบบแผนทางสถาปัตยกรรม ศิลปกรรม จนถึงชัยภูมิและผังเมืองให้คล้ายคลึงกับ “เกาะเมือง” กรุงศรีอยุธยา โดยนามแห่งนครนั้นต้องตามพระพุทธรูปรัตนปฏิมากรพระคู่บ้าน

พระบรมมหาราชวัง เป็นทั้งศูนย์กลางการปกครอง และที่ประทับของพระมหากษัตริย์ พระราชวังบวรสถานมงคล มีความสำคัญรองจากวังหลวง เป็นที่ประทับของพระมหาอุปราช คือ กรมพระราชวังบวรมหาสุรสิงหนาท พระอนุชาของพระบาทสมเด็จพระพุทธยอดฟ้าจุฬาโลกมหาราช ตั้งอยู่ทางทิศเหนือของพระบรมมหาราชวัง พระราชวังบวรสถานพิมุขเป็นที่ประทับของกรมพระราชวังบวรสถานพิมุข พระเจ้าหลานเธอ ตั้งอยู่ฝั่งธนบุรี ปากคลองบางกอกน้อย มีการตัดถนน 9 สาย เพื่อเชื่อมโยงสถานที่ต่างๆ เช่น ถนนหน้าจักรวรรดิวังหลวง (ถนนสนามไชยปัจจุบัน) ถนนท่าช้างวังหลวง (ถนนหน้าพระลานปัจจุบัน) ถนนหน้าวัดมหาธาตุ (ถนนหน้าพระธาตุปัจจุบัน) และถนนเสาชิงช้า (ถนนบำรุงเมืองปัจจุบัน) ส่วนนอกเขตกำแพงเมืองใกล้วัดสระแก (วัดสระเกศ) โปรดเกล้าฯ ให้ขุดคลองหอนาคเพื่อเป็นเส้นทางติดต่อกับชนบทด้านตะวันออกของพระนคร และเพื่อเป็นสถานที่สำหรับประชาชนประชุมเล่นเพลงเรือและสักวาในฤดูน้ำหลากตามพระเพณีเดิมครั้งกรุงศรีอยุธยา

นอกจากนั้น ยังโปรดเกล้าฯ ให้ขุดคูเมืองขึ้นใหม่ขนานกับแนวคูเมืองเดิม พระราชทานนามว่า “คลองรอบกรุง” ซึ่งก็คือแนวคลองบางลำพูถึงคลองโอง่างในปัจจุบัน จากนั้นมีการขุดคลองเล็ก 2 สายเชื่อมคูเมืองเดิม และคลองรอบกรุง เรียก “คลองหลอด” ปัจจุบันเรียก “คลองหลอดวัดเทพธิดาราม” และ “คลองหลอดวัดราชบพิธ” ราชธานีแห่งใหม่จึงมีลักษณะเหมือนเกาะมีน้ำล้อมรอบ ในครั้งนั้นที่การเกณฑ์ไพร่ฟ้าข้าแผ่นดินจากหลายถิ่นที่ ทั้งลาวจากหัวเมืองสองฝั่งโขง เขมร จาม ฯลฯ เพื่อมาขุดคูเมือง สร้างกำแพงพระนคร และป้อมรวมทั้งสิ้น 14 ป้อม กรุงรัตนโกสินทร์ จึงเป็นถิ่นหลากเชื้อหลายชาติมาตั้งแต่แรกเริ่ม

ความเป็น “กรุงรัตนโกสินทร์อินทอโยธยา” อันชะลอความวิจิตรอลังการดุจตั้งเมืองสุวรรณค์ เทียบเท่ากรุงศรีอยุธยาอย่างแท้จริง เริ่มปรากฏชัดในรัชกาลพระบาทสมเด็จพระนั่งเกล้าเจ้าอยู่หัว โปรดเกล้าฯ ให้สร้างและบูรณะวัดวาอารามหลายแห่ง เช่น วัดเทพธิดารามและวัดราชนัดดารามในกำแพงเมือง วัดในคลองด้าน เช่น วัดราชโอรส วัดหน้า วัดนางนอง วัดเฉลิมพระเกียรติ จ.นนทบุรี วัดที่พระองค์ทรงสร้างและปฏิสังขรณ์สะท้อนถึงอิทธิพลศิลปกรรมแบบจีนอย่างเด่นชัด อีกทั้งยังโปรดเกล้าฯ ให้สร้างพระพุทธรูปขนาดใหญ่เทียบเท่าพระประธานในวิหารวัดพนัญเชิง และให้สร้างเจดีย์ภูเขาทองไว้ริมคลองมหานาคที่วัดสระเกศ เทียบเท่าเจดีย์ภูเขาทองริมคลองมหานาคกรุงเก่า

สมัยต้นรัตนโกสินทร์ตั้งแต่รัชกาลที่ 1 – รัชกาลที่ 3 คนที่อาศัยในกรุงเทพฯ ส่วนใหญ่เป็นจีน ลาว สยาม มอญ แขก อิสลาม เขมร ทวาย และชาวตะวันตก ในสมัยพระบาทสมเด็จพระจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว รัชกาลที่ 4 ทรงเปลี่ยนแปลงนโยบายการต่างประเทศใหม่ เพื่อให้กรุงรัตนโกสินทร์เป็น “เมืองเปิด” ให้ชาวตะวันตกเข้ามาอยู่อาศัยและทำการค้าขาย ในสมัยนี้มีการตัด

ถนนเพิ่มขึ้นหลายสาย ที่สำคัญได้แก่ ถนนเจริญกรุง บำรุงเมือง เพ็ญนคร สีลม เกิดย่านการค้าของทั้งชาวยุโรป จีน อาหรับ มีการสร้างอาคารร้านค้าที่ผสมผสานสถาปัตยกรรมและการตกแต่งอาคารแบบยุโรปกับจีน หรือไทย เช่น ร้านค้าถนนตะนาว ถนนเพ็ญนคร สีกันกระยาศรี สีกันเสาชิงช้า และถนนเจริญกรุง

กรุงรัตนโกสินทร์เริ่มย่างก้าวเข้าสู่ยุคสมัยใหม่อย่างเต็มที่ในสมัยพระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว รัชกาลที่ 5 บ้านเมืองเกิดการเปลี่ยนแปลงครั้งสำคัญหลังจากที่เสด็จกลับจากประพาสยุโรป มีการปรับปรุงระบบการบริหารราชการแผ่นดินแบ่งเป็น กระทรวง ทบวง กรม การสร้างสาธารณูปโภค กรุงรัตนโกสินทร์เกิดการขยายตัวตามเส้นทางถนนเป็นหลักคือถนนราชดำเนินรวมทั้งถนนเครือข่ายโดยรอบพระราชวังดุสิต

กรุงรัตนโกสินทร์ในยุคแผ่นดินทอง จากพระปฐมบรมมหาราชวัติรัชการที่ 1 จนถึงรัชกาลที่ 5 นั้น งามวิจิตร พระบรมมหาราชวังต้นประกอบด้วยปราสาทราชมนเฑียรยอดสูงเสียดฟ้า ปิดทองประดับกระจกเป็นประกายระยิบระยับยามต้องแสง เป็นศูนย์กลางและสุดยอดแห่งสถาปัตยกรรมและศิลปกรรมของกรุงรัตนโกสินทร์ ล้อมรอบด้วยกำแพงและป้อมปราการ ถัดออกมาเป็นแนวคลอง คูเมืองโดยมีกำแพงและป้อมเรียงรายทั้งด้านริมแม่น้ำและแนวคลองลำคลองและถนนที่ตัดพุ่งสู่ทิศต่างๆ ประดุจรัศมีท่ามกลางความร่มรื่นเขียวขจีของแมกไม้ในสวน มีสายน้ำเจ้าพระยาอันกว้างใหญ่โอบล้อมอยู่ด้านตะวันตก กรุงรัตนโกสินทร์จึงเปรียบประดุจอัญมณีที่มนุษย์ได้รังสรรค์ขึ้นอย่างมีศิลปะ และบรรจงประดับไว้บนเรือนแหวนของภูมิทัศน์เมืองอันงามสง่า มีค่าเป็นมรดกคู่ชาติไทย

เส้นทางเที่ยวย่านวัฒนธรรม 5 เส้นทาง

เส้นทางที่ 1 เส้นทางอารยะแผ่นดินพระพุทธเจ้าหลวง

เส้นทางนี้จะนำพาเราย้อนอดีตสู่แผ่นดินสมัยพระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว ซึ่งเป็นยุคที่มีการผสมผสานวัฒนธรรมจากตะวันตก เดินชมอาคารไม้สักทองหลังใหญ่ที่สุดในโลกที่พระที่นั่งวิมานเมฆ และเปลี่ยนบรรยากาศด้วยการนั่งรถรางชมตึกต่างๆ จากนั้นแวะนมัสการพระพุทธชินราชจำลอง ณ “วัดหินอ่อน” หนึ่งเดียวในประเทศไทย ยามเย็นเดินเล่นชมตลาดต้นไม้ หรือแวะร้านอาหารเจ้าอร่อยแถวตลาดเทเวศร์

1. พระที่นั่งวิมานเมฆ

ตั้งอยู่ในเขตพระราชวังดุสิต ภายในร่มรื่นด้วยพันธุ์ไม้ และร่วมเย็นด้วยคลองสายต่างๆ ที่

เชื่อมถึงกัน พระตำหนักใหญ่ซึ่งเป็นที่ประทับมีนามว่า “พระที่นั่งวิมานเมฆ” ตัวอาคารเป็นทรงแปดเหลี่ยมสร้างจากไม้สักทองทั้งหลัง ฉลุลวดลายขนมปังขิง ซึ่งเป็นลวดลายที่นิยมมากในสมัยนั้น ปัจจุบันห้องต่างๆ ในพระที่นั่งวิมานเมฆจัดแสดงสิ่งของเครื่องใช้ส่วนพระองค์ของรัชกาลที่ 5 ส่วนสำคัญที่สุดอยู่ที่ชั้นสี่ซึ่งเป็นที่ประทับ และ “ห้องโปง” หรือห้องพระโรงใหญ่

2. พิพิธภัณฑ์สถานแห่งชาติข้างต้น

อาคารที่ 1 จัดแสดงงาช้างคู่บารมี อาคารที่ 2 จัดจำลองพระราชพิธีสมโภชและขึ้นระวางช้างเผือกซึ่งทรงเครื่องคชาภรณ์

เส้นทางที่ 2 เส้นทางยลเมืองจากมุมสูง

มองกรุงเทพฯ ให้รอบ 360 องศา จากยอดภูเขาทอง หรือจากโลหะปราสาท วัดราชนันทดาที่เป็นหนึ่งเดียวในโลก บนยอดสูงสุดของศาสนสถานทั้งสองแห่งประดิษฐานพระบรมสารีริกธาตุ ยามเที่ยงแฉะแหล่งอร่อย่านถนนดินสอ หน้าศาลาว่าการกรุงเทพมหานคร ก่อนชมศิลปกรรมในวัดสุทัศน์ โบสถ์พราหมณ์และวิถีชีวิตผู้คนในแหล่งหล่อพระพุทธรูปริมถนนยานเสาชิงช้า

1. วัดราชนันทดารามวรวิหาร

รัชกาลที่ 3 โปรดเกล้าฯ ให้สร้างพระราชทานพระเจ้าหลานเธอพระองค์เจ้าหญิงโสมนัสวัฒนาวดีพระราชธิดา เอกลักษณะของพระอารามหลวงแห่งนี้คือ โลหะปราสาทซึ่งนับเป็นองค์ที่ 3 ของโลก ภายในปีกเสานขนาดใหญ่ 1 ต้น และทำเป็นชั้นบันไดวนเป็นกันหอย เวียนสูยอด บนยอดประดิษฐานพระบรมสารีริกธาตุ และเป็นจุดที่สามารถมองมุมสูงได้โดยรอบ โดยเฉพาะมุมมองด้านตะวันออกจะเห็นภูเขาทองตั้งตระหง่าน

2. วัดสระเกศราชวรมหาวิหาร

“สระเกศ” แปลว่า ชำระพระเกศา เนื่องจากรัชกาลที่ 1 เคยใช้เป็นที่ประทับทำพิธีกระยาสนานเมื่อเสด็จกรีธาทัพกลับจากมณฑลพม่า เนื่องจากเกิดจลาจลในกรุงธนบุรี พระบรมสารีริกธาตุนำขึ้นประดิษฐานบนยอด ในสมัยรัชกาลที่ 5 รัชกาลที่ 4 พระราชทานนาม “พระบรมบรรพต” หากชาวบ้านมักเรียก “ภูเขาทอง”

งานภูเขาทอง ถือเป็นงานวัดที่มีชื่อเสียงมากที่สุดในกรุงเทพฯ เริ่มจัดมาตั้งแต่ปี พ.ศ. 2433 (สมัยรัชกาลที่ 5) โดยจะจัดในช่วงเทศกาลลอยกระทงของทุกปี

3. ชุมชนบ้านบาตร

กล่าวกันว่า บรรพบุรุษของชุมชนบ้านบาตรเป็นชาวเขมรที่เข้ามาอยู่กับกองทัพไทยสมัยรัชกาลที่ 3 ชุมชนแห่งนี้มีฝีมือในการทำบาตรพระมานานกว่า 100 ปี ขณะนี้บ้านที่ทำบาตรพระเหลืออยู่เพียง 3 หลังคาเรือน

4. ป้อมมหากาฬ

สร้างในสมัยรัชกาลที่ 1 เป็น 1 ใน 2 ป้อมที่เหลืออยู่ในกรุงเทพฯ จากเดิมที่มีทั้งสิ้น 14 ป้อม

5. วัดเทพธิดารามวรวิหาร

รัชกาลที่ 3 โปรดเกล้าฯ ให้สร้างเมื่อ พ.ศ. 2379 เพื่อเฉลิมพระเกียรติสมเด็จพระเจ้าลูกเธอพระองค์เจ้าวิลาส กรมหมื่นอัปสรสุดาเทพ พระพุทธเทววิลาส หรือ “หลวงพ่อบุญรอด” พระประธานในพระอุโบสถ มีเนื้อศิลาขาวบริสุทธิ์ ด้านหน้าพระประธานในวิหารประดิษฐานรูปพระภิกษุณี (อริยสาวิกา) จำนวนมาก ภายในวัดมีกุฏิของท่านสุนทรภู่กวีเอกของไทยที่องค์การยูเนสโกยกย่องให้เป็นกวีเอกของโลก

6. พิพิธภัณฑสถานพระบาทสมเด็จพระปกเกล้าเจ้าอยู่หัว

อาคารที่ตั้งพิพิธภัณฑสถานออกแบบโดย นายชาร์ล เบเกอร์แลง อธิการบดีสถาปัตยกรรมตะวันตก แบบนีโอคลาสสิก ก่อสร้างปี พ.ศ. 2449 (ปลายรัชกาลที่ 5) ล่าสุดอาคารหลังนี้เป็นสำนักงานกรมโยธาธิการก่อนที่จะปรับปรุงเป็นพิพิธภัณฑสถาน

ภายในจัดแสดงพระราชประวัติพระราชกรณียกิจพระราชจริยวัตร และพระราชนิยมด้านต่างๆ ของรัชกาลที่ 7

มหาวิทยาลัยศิลปากร สงวนลิขสิทธิ์

เส้นทางที่ 3 เส้นทางสี่สັນชีวิตย่านเก่า

บางลำพูเป็นย่านที่ไม่เคยหลับใหล กลางวันเป็นแหล่งอาหารและย่านจับจ่ายสินค้า นานาชนิดในราคาย่อมเยา ยามค่ำคืนเป็นจุดนัดพบนักท่องเที่ยวทั่วโลก สี่สັນของชีวิตยามราตรีอยู่ที่ถนนข้าวสาร เช่นเดียวกับที่ถนนพระสุเมรุ แวะชมต้นลำพูต้นสุดท้าย ป้อมพระสุเมรุ และชิมซัปปะรียากาคริมแม่น้ำเจ้าพระยายามเย็นที่สวนสันติชัยปราการ

1. ป้อมพระสุเมรุและสวนสันติชัยปราการ

ป้อมพระสุเมรุเป็น 1 ใน 2 ป้อมรอบเกาะรัตนโกสินทร์ที่เหลืออยู่ บริเวณใกล้เคียงคือสวนสันติชัยปราการ สวนสาธารณะที่มีภูมิทัศน์งดงามริมแม่น้ำเจ้าพระยา

2. ตึกเก่าถนนพระอาทิตย์

บ้านมะลิวัลย์ ปัจจุบันเป็นสำนักงานองค์การอาหารและเกษตรแห่งสหประชาชาติ (เอฟโอไอ) เดิมเป็นที่ประทับของพระเจ้าบรมวงศ์เธอ พระองค์เจ้ากฤษฏาภินิหาร กรมพระนเรศวรฤทธิ์ สร้างเสร็จในปี พ.ศ. 2460 พระตำหนักซึ่งเป็นอาคารแบบยุโรป เคยเป็นศูนย์บัญชาการงานใต้ดินของฝ่ายพันธมิตรเขาวนการเสรีไทยในช่วงมหาสงครามโลก (พ.ศ. 2484-2488)

บ้านเจ้าพระยา เดิมเป็นวังของกรมหมื่นสวัสดิวัดขันธ์ต่อมาเป็นวังของพระวรวงศ์เธอ พระองค์เจ้าคำรบอดิบัติกรมตำรวจพระนครบาลในสมัยรัชกาลที่ 6

บ้านพระอาทิตย์ เดิมเป็นบ้านของเจ้าพระยาวรพงษ์พิพัฒน์ (ม.ร.ว.เย็น อิศรเสนา) ข้าราชการชั้นผู้ใหญ่ในสมัยรัชกาลที่ 7 ปัจจุบันเป็นสำนักงานบริษัทเอกชน

3. วัดสังเวชวิศยารามวรวิหาร

บูรณะครั้งสำคัญในสมัยรัชกาลที่ 3 พระอุโบสถเป็นอาคารก่ออิฐถือปูนช่อฟ้าใบระกา หน้าบันประดับลายปูนปั้นแบบจีน ผนังภายในเขียนด้วยสีทองเป็นลายประแจเงินและดอกไม้

4. วัดบวรนิเวศวิหารราชวรวิหาร

เดิมชื่อ วัดใหม่ สมเด็จพระบวรเจ้ามหาศักดิพลเสพ ในรัชกาลที่ 3 ทรงสถาปนาขึ้นใหม่ ในพระอุโบสถมีภาพจิตรกรรมฝีมือขรัวอินโข่ง จิตรกรเอกสมัยรัชกาลที่ 4 เขียนเป็นภาพปริศนาธรรม ภาพฝรั่งและบ้านเมืองแบบยุโรป

พระตำหนักปั้นหย่า เป็นตึกฝรั่ง 3 ชั้น รัชกาลที่ 3 โปรดเกล้าฯ ให้สร้างพระราชทานแก่ สมเด็จพระเจ้าฟ้ามงกุฎขณะผนวช และทรงก่อตั้งคณะสงฆ์ธรรมยุติกายขึ้นที่วัดนี้เป็นครั้งแรก

ตำหนักเพชร รัชกาลที่ 6 โปรดเกล้าฯ ให้สร้างถวายสมเด็จพระมหาสมณเจ้ากรมพระวชิรญาณวโรรส เป็นตึกฝรั่งปนไทยมีห้องพระโรงตกแต่งอย่างงดงาม เดิมเป็นที่ตั้งโรงพิมพ์แห่งแรกของประเทศไทย ปัจจุบันจัดแสดงพิพิธภัณฑ์แบบโดยสมเด็จพระเจ้าฟ้ามงกุฎพระยานวิศวานุวัตติวงศ์ ศาลาฤกษ์ เป็นศาลาที่พระสงฆ์ในวัดร่วมใจกันสร้างช่วงปลายรัชกาลที่ 3 ที่ศาลาทำช่องวางรูปฤกษ์ตัดตน และศิลาจารึกตำรายา

5. มัสยิดจักรพงษ์

ชุมชนมุสลิมย้ายมาจากปัตตานีมาตั้งถิ่นฐานในสมัยรัชกาลที่ 1 ส่วนมัสยิดสร้างขึ้นในสมัยรัชกาลที่ 3 ในตรอกทางเข้ามัสยิดจักรพงษ์เป็นแหล่งอาหารอิสลาม

6. ถนนข้าวสาร

จุดนัดพบของนักเดินทางทั่วโลกด้วยชื่อเสียงลิ้นจี่ระนองในฐานะย่านธุรกิจท่องเที่ยวแหล่งบันเทิง แหล่งซื้อสินค้านานาชนิด ร้านอาหาร ที่พักที่ราคาย่อมเยาที่สุดในเขตเกาะรัตนโกสินทร์โดยเฉพาะสี่ต้นของชีวิตยามราตรีที่ถนนข้าวสาร

เส้นทางที่ 4 เส้นทางอัญมณีแห่งราชธานีไทย

สุดยอดสถาปัตยกรรมและศิลปกรรมของช่างสิบหมู่ที่ร่วมกันรังสรรค์พระบรมมหาราชวัง และวัดพระแก้ว ซึ่งเปรียบได้กับมณีน้ำเอกประดับบนเรือนแหวนแห่งเกาะรัตนโกสินทร์ ละแวกหน้าพระลาน ทำช้างวังหลวง และทำพระจันทร์เหมาะสำหรับเดินชมย่านตึกแถวเก่า ชิมอาหาร

อรัญญิก เพ็ญสมณีนค้ำสารพัดชนิดบนแผงริมบาทวิถี และชีวิตผู้คนหลากหลาย จากจุดนี้เชื่อมต่อไปยังเขตวังหน้า ซึ่งเป็นที่ตั้งวัดมหาธาตุและพิพิธภัณฑ์สถานแห่งชาติพระนคร

1. พระบรมมหาราชวัง

รัชกาลที่ 1 โปรดเกล้าฯ ให้สร้างพร้อมกับการสถาปนากรุงรัตนโกสินทร์เมื่อปี พ.ศ. 2325 สิ่งก่อสร้างในสมัยรัชกาลที่ 1 เป็นสถาปัตยกรรมไทย อาทิ พระที่นั่งดุสิตมหาปราสาท พระที่นั่งไพศาลทักษิณ ต่อมาในรัชกาลที่ 5 มีการผสมผสานสถาปัตยกรรมตะวันตก อาทิ พระที่นั่งจักรีมหาปราสาท

2. วัดพระศรีรัตนศาสดาราม (วัดพระแก้ว)

ตั้งอยู่ในเขตพระราชฐานชั้นนอก รัชกาลที่ 1 โปรดเกล้าฯ ให้สร้างเป็นวัดคู่บ้านคู่เมือง ในเขตพระราชวังเช่นเดียวกับการสร้างวัดพระศรีสรรเพชญ์ในสมัยอยุธยา ภายในพระอุโบสถประดิษฐานพระแก้วมรกต หรือพระพุทธรูปมหาณีรัตนปฏิมากรพระคู่บ้านคู่เมือง

ที่ผนังด้านในพระระเบียงโดยรอบมีจิตรกรรมเรื่องรามเกียรติ์ ตั้งแต่ต้นจนจบ ศาสนสถานสำคัญอื่นๆ ในเขตวัด อาทิ ปราสาทพระเทพบิดร ภายในประดิษฐานพระบรมรูปพระมหากษัตริย์แห่งกรุงรัตนโกสินทร์ตั้งแต่รัชกาลที่ 1-8 พระศรีรัตนเจดีย์ประดิษฐานพระบรมสารีริกธาตุ องค์เจดีย์ประดับกระเบื้องโมเสกสีทอง

3. ศาลหลักเมือง

ประดิษฐานเสาหลักเมือง มีเสาเดิมครั้งรัชกาลที่ 1 และเสาหลักเมืองที่รัชกาลที่ 4 ทรงบรรจุดวงพระชะตาพระนครขึ้นใหม่ เมื่อปี พ.ศ. 2495 ภายในศาลหลักเมืองประดิษฐานพระเสื้อเมือง พระทรงเมือง พระกาฬไชยศรี เจ้าเจตคุปต์ และเจ้าหอกลอง

4. วัดมหาธาตุยุวราชรังสฤษฎิ์ ราชวรมหาวิหาร

ด้านหน้าประดิษฐานพระบรมราชานุสาวรีย์สมเด็จพระบรมมหาสุรสิงหนาท วังหน้า สมัยรัชกาลที่ 1 ผู้ทรงปฏิสังขรณ์วัดแห่งนี้พร้อมสร้างวังหน้า ในปี พ.ศ. 2326 พระมณฑปเป็นประธานของวัด ภายในประดิษฐานพระบรมสารีริกธาตุ มีทางเดินทักษิณาวรรตโดยรอบ มีพระพุทธรูปหล่อโบราณสมัยสุโขทัยและอยุธยา รวมทั้งสิ้น 28 องค์ เท่ากับจำนวนพระพุทธรูปเจ้าที่ทรงอุปถัมภ์มาในโลก

เส้นทางที่ 5 เส้นทางสราญรมย์ชมอุทยาน และย่านเก่าสามแพร่ง

อีกเส้นทางหนึ่งที่เหมาะสมกับการชมย่านอาคารเก่า ซึ่งมีทั้งวัง อาคารสถานที่ราชการ ตึกแถวที่ไม่ควรพลาดคือวัดราชบพิศ ซึ่งเป็นวัดประจำราชการที่ 5 และสร้างจากเครื่องเบญจรงค์ทั้งหลัง

ชมตึกแถวและชิมอาหารฝีมือเยี่ยมในย่าน 3 แพร่ง หรืออาจจะเดินชมตึกแถวแบบเรเนซองส์ ตลาดสมุนไพรร้านอาหารทะเลแห่งที่ท่าเตียน ก่อนแวะนมัสการพระพุทธไสยาสน์และนวดประคบสมุนไพรมอบให้ผ่อนคลายที่วัดโพธิ์ ซึ่งเป็นมหาวิทยาลัยแห่งแรกของสยามประเทศ

1. วัดพระเชตุพนวิมลมังคลารามราชวรมหาวิหาร (วัดโพธิ์)

ปฏิสังขรณ์ครั้งใหญ่ในรัชกาลที่ 3 พระพุทธไสยาสน์อันเป็นสัญลักษณ์ของวัด ประดิษฐานอยู่ในวิหารพระพุทธไสยาสน์ ด้านหน้ามีหอรบขังและหมู่พระมหาเจดีย์ประจำรัชกาลที่ 1 - 4

วัดพระเชตุพนฯ ยังถือได้ว่าเป็น “มหาวิทยาลัย” สำหรับประชาชนแห่งแรก รัชกาลที่ 3 โปรดเกล้าฯ ให้จารึกสรรพตำราต่างๆ ลงบนแผ่นหินอ่อนประดับไว้ตามศาลาราย รวมทั้งรูปปั้นฤาษีดัดตน รวม 80 ท่า ซึ่งแต่เดิมในรัชกาลที่ 1 เป็นเนื้อดิน ต่อมาเปลี่ยนเป็นเนื้อหินในรัชกาลที่ 3

ปัจจุบันวัดพระเชตุพนฯ คงเป็นแหล่งเรียนรู้ด้านแพทย์แผนโบราณและอายุรเวชศาสตร์ โดยเปิดอบรมการนวดแผนโบราณและให้บริการนวดแผนโบราณ

2. อุทยานสราญรมย์

ปัจจุบันเป็นสวนสาธารณะที่รื่นรมย์ด้วยแมกไม้نانาพันธุ์ เพื่อให้ประชาชนได้พักผ่อนหย่อนใจ ออกกำลังกาย และทางกรุงเทพมหานครได้จัดกิจกรรม “โรงเรียนต้นไม้” อบรมการปลูกต้นไม้และการจัดสวนบุคคลทั่วไป

3. วัดราชบพิธสถิตมหาสีมารามราชวรวิหาร

เป็นวัดประจำรัชกาลที่ 5 พระอุโบสถ พระเจดีย์ พระวิหารทิศ พระวิหารคด และศาลาราย ล้วนประดับด้วยกระเบื้องเคลือบลายเบญจรงค์ สมดังนาม “พระอารามแห่งเครื่องเบญจรงค์”

ภายในพระอุโบสถ เป็นศิลปะโกธิค ฝีมือพระหัตถ์หม่อมเจ้าประวิษฐุสสหาย พระพุทธอังคีรส เป็นพระประธาน ประดิษฐานบนชุกชีหินอ่อนจากอิตาลี เศวตฉัตรที่กั้นเหนือองค์พระเดิมเป็นเศวตฉัตรกั้นพระโกศพระบรมศพของรัชกาลที่ 4

บานประตูและหน้าต่างพระอุโบสถประดับมุกด้านในเป็นลายรดน้ำพุ่มข้าวบิณฑ์ ด้านนอกประดับมุกเป็นลวดลายจำลองเครื่องราชอิสริยาภรณ์ ฝีมือพระหัตถ์ของพระเจ้าบรมวงศ์เธอ กรมหมื่นทิวากรวงศ์ประวัติ ได้รับยกย่องว่าเป็นศิลปะชิ้นเอกชิ้นหนึ่งสมัยกรุงรัตนโกสินทร์

4. ย่าน 3 แพร่ง

จากถนนบำรุงเมืองที่ทอดตัดกับถนนตะนาว จากหัวมุมมาตามถนนตะนาวจนถึงศาลเจ้าพ่อเสือ เป็นที่ตั้งของ 3 วัง แต่ละวังมีถนนตัดผ่านหน้าวังเชื่อมกับถนนหลัก เกิดเป็น “แพร่ง” หรือทางแยก 3 แห่ง ได้แก่ แพร่งภูธร แพร่งนรา และแพร่งสรรพศาสตร์

ย่านแพรงภูธร เดิมเป็นที่ตั้งวังของกรมหมื่นภูเรศธำรงค์ดี รัชกาลที่ 5 โปรดเกล้าฯ ให้ตั้งสถานื่อนามัย “สุขุมมาลอนามัย” ซึ่งยังเปิดบริการจวบจนทุกวันนี้รวมทั้งอาคารพาณิชย์ซึ่งสร้างขึ้นในสมัยรัชกาลที่ 5 - 6

ย่านแพรงนรา เดิมเป็นที่ตั้งวังของสมเด็จพระเจ้าบรมวงศ์เธอ กรมพระนราธิปประพันธ์พงศ์ (ต้นราชสกุลวรวรรณ) บางส่วนของตึกที่ประทับ และโรงละครเดิมของสมเด็จพระเจ้าบรมวงศ์เธอ เป็นโรงเรียนตะลันท์ศึกษา อาคารครึ่งตึกครึ่งไม้ ส่วนที่เป็นปูนตกแต่งด้วยลวดลายปูนปั้น ส่วนที่เป็นไม้ฉลุลวดลายสวยงาม โดยรอบเป็นตึกแถวสองชั้น สร้างสมัยรัชกาลที่ 6 เช่นเดียวกับตึกแถวถนนตะนาว

ย่านแพรงสรรพศาสตร์ เหลือเพียงซุ้มประตูวังกรมหลวงสรรพศาสตร์ศุภกิจ (ต้นราชสกุล ทองแถม) ศิลปะแบบยุโรปที่นิยมในรัชกาลที่ 5 และรัชกาลที่ 6 กรอบประตูรูปซุ้มโค้ง ประตูบานปูนปั้นที่กึ่งกลางหน้าบันถูกระงับ กึ่งกลางเป็นช่องโปร่งตั้งหล่อเทพธิดากรีกชูโคมไฟ

งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

จากการศึกษาและค้นคว้างานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับการออกแบบเลขศิลป์สิ่งแวดล้อมซึ่งผู้วิจัยได้รวบรวมไว้ ดังนี้

วิศิษฐ์ แซ่เตี้ย (2545) ศึกษาการออกแบบเลขศิลป์สิ่งแวดล้อมสำหรับอุทยานแห่งชาติในประเทศไทย กรณีศึกษา : อุทยานแห่งชาติเขาใหญ่ จังหวัดนครราชสีมา โดยมีวัตถุประสงค์เพื่อ ปรับปรุงตราสัญลักษณ์สำหรับอุทยานแห่งชาติเขาใหญ่ในรูปแบบที่เข้าใจง่าย สื่อความหมายอย่าง ชัดเจน มีความน่าสนใจ และมีความกลมกลืนในการออกแบบ โดยผู้ออกแบบได้ทำการศึกษาข้อมูลจากแหล่งต่าง ๆ รวมถึงความคิดเห็นของนักท่องเที่ยวที่เข้าเยี่ยมชมพื้นที่อุทยานแห่งชาติดังกล่าว ผลการออกแบบครอบคลุมถึงตราสัญลักษณ์อุทยานแห่งชาติ 1 แบบ และเครื่องหมายสัญลักษณ์เพื่อให้ ข้อมูล 33 สัญลักษณ์ ไปสการ์ด 6 แบบ สมุดคู่มือการเดินทาง 1 แบบ ป้ายสำหรับติดตั้งสื่อสัญลักษณ์ต่าง ๆ 3 แบบ โดยทั้งหมดมีความสวยงาม สอดคล้องกลมกลืนและสื่อความหมายให้เป็นที่เข้าใจง่ายแก่ผู้ใช้งาน

ไพโรจน์ ธีระประภา (2546) ศึกษาการออกแบบสัญลักษณ์ตัวแทนประจำจังหวัดภาคเหนือของประเทศไทย โดยมีวัตถุประสงค์เพื่อการค้นหาทฤษฎีการออกแบบสัญลักษณ์ตัวแทนประจำจังหวัดภาคเหนือตอนบนของประเทศไทย ซึ่งถือเป็นแนวความคิดสำคัญที่สามารถนำไปประยุกต์ใช้ได้อีกหลากหลายแนวทาง การวิจัยใช้วิธีการสัมภาษณ์แนวคิด วิธีการทำงานจากผู้มีประสบการณ์ทางการออกแบบจำนวน 9 ท่าน แต่ละท่านมีประสบการณ์เกินกว่า 10 ปี แล้ว

ตรวจสอบแนวทางที่สอดคล้องกันยึดถือเป็นทฤษฎี จากนั้นทำการทดลองปฏิบัติตาม ทำการสำรวจความคิดเห็น บันทึกผลการทดลองและปรับปรุงเป็นงานออกแบบ ผลการวิจัยสามารถสรุปได้ว่า วิธีการที่สอดคล้องกันของทั้ง 9 ท่าน สามารถยึดเป็นทฤษฎี ต่อใจทฤษฎีนี้ได้ ตรงตามสมมุติฐานที่ตั้งไว้ สามารถใช้เป็นแนวทางที่ถูกต้องในการออกแบบสัญลักษณ์ตัวแทนประจำจังหวัดภาคเหนือของประเทศไทยได้ตามวัตถุประสงค์ทุกประการ

สืบศิริ แซ่ลี (2546) ศึกษาการออกแบบสัญลักษณ์ตัวแทนประจำจังหวัด ของภาคอีสานตอนเหนือ โดยมีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาและออกแบบสัญลักษณ์ “น้ำโขง” (SPICY I - SAN : แดนอัศจรรย์อีสานเหนือของกลุ่มพื้นที่ 6 ซึ่งประกอบด้วย 4 จังหวัด ได้แก่ กาฬสินธุ์ ขอนแก่น อุดรธานี หนองคาย)ที่สามารถสื่อถึงศิลปและวัฒนธรรมประเพณีอันดีงามทางภาคอีสานตอนเหนือได้อย่าง ชัดเจน ปัจจุบันนักออกแบบเลขนศิลป์มีความต้องการที่จะสร้างรูปแบบสัญลักษณ์ “น้ำโขง” ของชาวอีสานตอนเหนือให้มีเอกลักษณ์ที่โดดเด่นและสามารถบ่งบอกถึงความเป็นอีสานได้เป็นอย่างดี จะเห็นได้ว่ากลุ่มพื้นที่ 6 ของภาคอีสานตอนเหนือถือเป็นแหล่งอารยธรรมที่เก่าแก่แห่งหนึ่งในโลก ซึ่งมีความน่าสนใจ แต่ยังคงขาดองค์ประกอบที่สำคัญคือสัญลักษณ์ “น้ำโขง” ที่สามารถนำไปใช้งานได้จริง แนวทางการการศึกษาหารูปแบบของสัญลักษณ์ประจำจังหวัด ของภาคอีสานตอนเหนือ กลุ่มพื้นที่ 6 มีวิธีการวิจัยโดยการศึกษาค้นคว้าและเก็บรวบรวมข้อมูลทางเอกสารที่เกี่ยวข้องกับเรื่องศิลปและวัฒนธรรมของภาคอีสานตอนเหนือ และข้อมูลทางภาคสนาม โดยใช้แบบสอบถามเพื่อศึกษาถึงทัศนคติและความคิดเห็นของนักออกแบบจากผู้เชี่ยวชาญทางด้านศิลปวัฒนธรรมอีสานตอนเหนือและผู้ใช้สื่อ เพื่อพัฒนาสัญลักษณ์ให้มีความสามารถนำไปใช้ได้จริงอย่างเหมาะสมกับการงานออกแบบสื่อในปัจจุบัน ผลการวิจัยสามารถสรุปออกมาเป็นผลงานการออกแบบได้ดังนี้ ผลการออกแบบสัญลักษณ์ประจำจังหวัดของภาคอีสานตอนเหนือ กลุ่มพื้นที่ 6 ได้มีการจัดทำคู่มือประกอบการใช้สัญลักษณ์ “น้ำโขง” เพื่อเอื้อต่อการออกแบบสัญลักษณ์ และส่งเสริมการท่องเที่ยว สินค้า ของที่ระลึกประจำจังหวัดทางภาคอีสานตอนเหนือ กลุ่มพื้นที่ 6 อันสามารถนำมาประยุกต์ใช้ในงานออกแบบในปัจจุบันได้

บทที่ 3

วิธีการดำเนินการวิจัย

การวิจัยครั้งนี้ผู้วิจัยได้ทำการออกแบบแบบเลขคณิตปีสิ่งแวดล้อมสำหรับส่งเสริมการท่องเที่ยวในกรุงเทพมหานคร (เกาะรัตนโกสินทร์) ผู้วิจัยดำเนินงานตามขั้นตอนดังนี้

ประชากรและกลุ่มตัวอย่าง

ประชากร

ประชากรที่ใช้ในการวิจัยครั้งนี้คือ

1. นักท่องเที่ยวชาวต่างประเทศ และนักท่องเที่ยวชาวไทยที่เดินทางมาเที่ยวบริเวณเกาะรัตนโกสินทร์
2. นักวิชาการ และนักออกแบบที่มีความเชี่ยวชาญทางด้าน การออกแบบสัญลักษณ์

กลุ่มตัวอย่าง

กลุ่มตัวอย่างที่ใช้สำรวจความคิดเห็นและความต้องการการออกแบบแบบเลขคณิตปีสิ่งแวดล้อมสำหรับส่งเสริมการท่องเที่ยวกรุงเทพมหานคร (เกาะรัตนโกสินทร์) เป็นนักท่องเที่ยวชาวต่างประเทศ และนักท่องเที่ยวชาวไทยที่เดินทางมาเที่ยวบริเวณเกาะรัตนโกสินทร์ ได้รับการสุ่มตัวอย่างแบบบังเอิญ จำนวน 100 คน และนักวิชาการและนักออกแบบที่มีความเชี่ยวชาญด้านการออกแบบซึ่งได้จากการสุ่มตัวอย่างแบบเจาะจงจำนวน 3 คน

เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย

การวิจัยครั้งนี้มีเครื่องมือ ดังนี้

1. ตัวอย่างแนวทางการออกแบบสัญลักษณ์ที่ผู้วิจัยออกแบบ และพัฒนาขึ้น
 - 1.1 ตัวอย่างสัญลักษณ์ประเภทให้ข้อมูลสถานที่ท่องเที่ยว
 - 1.2 ตัวอย่างสัญลักษณ์ประเภทสิ่งอำนวยความสะดวกและบริการ

1.3 ตัวอย่างสัญลักษณ์การเดินทาง

2. แบบสอบถามความคิดเห็นและความต้องการที่มีต่อป้ายสัญลักษณ์ในบริเวณกรุงเทพมหานคร (เกาะรัตนโกสินทร์) จากนักท่องเที่ยวชาวต่างประเทศ และนักท่องเที่ยวชาวไทย
3. แบบสัมภาษณ์ความคิดเห็นเกี่ยวกับการออกแบบสัญลักษณ์สำหรับส่งเสริมการท่องเที่ยวกรุงเทพมหานคร (เกาะรัตนโกสินทร์) จากนักท่องเที่ยวและผู้ทรงคุณวุฒิทางด้านการออกแบบสัญลักษณ์

การสร้างเครื่องมือ

การสร้างตัวอย่างการออกแบบสัญลักษณ์เลขชนิดสี่เหลี่ยมสำหรับส่งเสริมการท่องเที่ยวกรุงเทพมหานคร (เกาะรัตนโกสินทร์)

ผู้วิจัยดำเนินการออกแบบสัญลักษณ์เลขชนิดสี่เหลี่ยมสำหรับส่งเสริมการท่องเที่ยวกรุงเทพมหานคร (เกาะรัตนโกสินทร์) ตามขั้นตอน ดังนี้

1. ทำการค้นคว้าและรวบรวมข้อมูลจากแหล่งต่าง ๆ ดังนี้

1.1 ข้อมูลปฐมภูมิ ได้แก่

1.1.1 สัญลักษณ์ที่ใช้จริงในกรุงเทพมหานคร โดยการออกแบบพื้นที่จริง สังกะสี และบันทึกภาพ

1.1.2 การสัมภาษณ์อย่างไม่เป็นทางการจากเจ้าหน้าที่ศูนย์ส่งเสริมการท่องเที่ยวในกรุงเทพมหานคร ด้านการให้ข้อมูล และการอำนวยความสะดวกให้แก่นักท่องเที่ยวในกรุงเทพมหานคร เกี่ยวกับป้ายสัญลักษณ์ที่ใช้อยู่ในปัจจุบัน จุดเด่น ข้อควรปรับปรุง ตลอดจนข้อจำกัดในการดำเนินการ

1.1.3 การสำรวจความคิดเห็นเกี่ยวกับความเหมาะสมของป้ายสัญลักษณ์ที่ใช้ในกรุงเทพมหานคร จากกลุ่มนักท่องเที่ยวจำนวน 100 คน โดยทำการสุ่มแบบบังเอิญจากสถานที่จริง

1.2 ข้อมูลทุติยภูมิ ได้แก่

1.2.1 หนังสือ เอกสารงานวิจัย และสิ่งพิมพ์ต่าง ๆ รวมทั้งสื่ออิเล็กทรอนิกส์ เช่น สื่อ อินเทอร์เน็ต ที่แสดงภาพ และ / หรือรายละเอียดสัญลักษณ์แสดงข้อมูลของกรุงเทพมหานคร และต่างจังหวัด

1.2.2 หนังสือ เอกสาร สิ่งพิมพ์เกี่ยวกับกรุงเทพมหานคร

1.2.3 หนังสือ เอกสารข้อเขียนแสดงแนวคิดที่เกี่ยวข้อง

2. การวิเคราะห์ข้อมูล

ทำการวิเคราะห์ข้อมูลที่รวบรวมได้ในข้างต้นเพื่อได้ข้อสรุปอันจะเป็นข้อมูลพื้นฐานในการพิจารณาการออกแบบ ได้แก่ ลักษณะเฉพาะพื้นที่กรุงเทพมหานครตามความเหมาะสมความสามารถในการสื่อความหมาย จุดเด่น และข้อควรปรับปรุงของสัญลักษณ์เลขชนิดปีสิ่งแวดล้อมที่ใช้ในปัจจุบัน ซึ่งประกอบด้วยสัญลักษณ์ต่าง ๆ คือ

2.1 ป้ายสัญลักษณ์บอกทิศทางของการเดินทางไปยังสถานที่ต่าง ๆ ของกรุงเทพมหานคร และบอกระยะของป้ายสัญลักษณ์กับสถานที่นั้น มีลักษณะเป็นป้ายสัญลักษณ์รูปทรงสี่เหลี่ยมผืนผ้าด้านปลายแหลมชี้ไปในทิศทางของสถานที่ บอกข้อความชื่อสถานที่ที่ 2 ด้านด้านหนึ่งเป็นภาษาไทย อีกด้านหนึ่งเป็นภาษาอังกฤษ และทั้ง 2 ด้าน มีภาพสัญลักษณ์สถานที่นั้นปรากฏอยู่ โดยอยู่รวมกันหลาย ๆ ป้ายบนเสาโลหะทรงกลม วัสดุทำจากโลหะตั้งบนพื้นทางเท้า

2.2 ป้ายสัญลักษณ์บอกข้อมูลของสถานที่ท่องเที่ยวต่าง ๆ โดยติดตั้งบริเวณด้านหน้าของสถานที่ท่องเที่ยวต่าง ๆ เป็นป้ายสัญลักษณ์บอกข้อมูลประวัติสำคัญพอสังเขปของสถานที่นั้น ๆ รูปทรง สี่เหลี่ยมจัตุรัส พื้นภาพเป็นสีน้ำตาลมีภาพสัญลักษณ์ และตัวอักษรบอกข้อมูลเป็นสีขาว โดยบอกข้อมูลเป็นภาษาไทยและภาษาอังกฤษ มีเสา 2 เสาด้านข้าง ตั้งบนพื้นทางเท้า

2.3 แผนที่การเดินทางสำหรับนักท่องเที่ยว ซึ่งสามารถใช้ดูประกอบการเดินทาง โดยสามารถใช้ดูได้ทั้งผู้ที่เดินทางโดยรถยนต์และเดินทางโดยทางเท้า โดยแผนที่ต่าง ๆ มีทั้งของกรุงเทพมหานครที่ให้บริการนักท่องเที่ยว และจากบริษัทเอกชนต่าง ๆ ที่พิมพ์ออกมาจำหน่าย

2.4 เอกสารแนะนำสถานที่ท่องเที่ยวต่าง ๆ ของกรุงเทพมหานคร ที่ทำไว้บริการนักท่องเที่ยวชาวไทยและชาวต่างประเทศ และยังมีของบริษัทเอกชนที่นำออกมาจำหน่าย ซึ่งมีความแตกต่างกันออกไป

จากการวิเคราะห์ดังกล่าว สามารถสรุปได้ดังนี้

- ภาพสัญลักษณ์บอกสถานที่ท่องเที่ยวต่าง ๆ ของกรุงเทพมหานครยากต่อการสื่อความหมาย เนื่องจากนักท่องเที่ยวบางคนไม่เคยมาสถานที่นั้นมาก่อน ไม่เคยเห็นสถานที่จริงจึงต้องอาศัยภาพสัญลักษณ์ของป้ายบอกทางต่าง ๆ ช่วยประกอบการเดินทาง แต่ภาพสัญลักษณ์ที่มีอยู่ไม่สามารถสื่อให้เห็นถึงสถานที่นั้น ๆ ได้

- ภาพสัญลักษณ์ที่ใช้สื่อความหมายของสถานที่ต่าง ๆ ขาดความเป็นเอกภาพในเรื่องของรูปแบบความงามและการสื่อความหมายที่ชัดเจน

3. ดำเนินการสร้างสรรค์ผลงานการออกแบบสัญลักษณ์

ข้อมูลที่ได้จากการวิเคราะห์ดังกล่าว ทำให้เข้าใจปัญหาที่เกิดขึ้นรวมทั้งแนวความคิดที่นำมาใช้สำหรับการออกแบบ ทำให้มีแนวทางในการออกแบบที่ชัดเจนมากขึ้น

กรุงรัตนโกสินทร์ เป็นราชธานีมาแล้วกว่า 220 ปี มีพระมหากษัตริย์เป็นประมุข โดยพระมหากษัตริย์เป็นองค์สมมุติเทพมีชีวิตความเป็นอยู่ต่างจากสามัญชน เพราะฉะนั้นบริเวณที่เรียกว่า “เกาะรัตนโกสินทร์” จึงเป็นที่ตั้งและเป็นศูนย์รวมความสำคัญต่าง ๆ ของกรุงรัตนโกสินทร์ สมัยนั้น จึงเป็นศูนย์รวม จิตรกรรม ประติมากรรม และสถาปัตยกรรมที่ทรงคุณค่าไว้อย่างมากมาย เช่น พระบรมมหาราชวัง วัด เทวสถาน สถานที่ประกอบกิจต่าง ๆ ของพระมหากษัตริย์ กระทรวง ฯลฯ จึงอาจกล่าวได้ว่าบริเวณเกาะรัตนโกสินทร์ เป็นสถานที่ที่สำคัญรวมไว้มากมาย จากความงดงามทางด้านศิลปะดังกล่าว จึงทำให้มีนักท่องเที่ยวทั้งชาวไทยและชาวต่างชาติต้องการเดินทางมายังกรุงเทพมหานคร เพื่อเข้าชมความงดงามจากสถานที่ต่าง ๆ จึงเป็นที่มาของแนวความคิดในการออกแบบภาพสัญลักษณ์ต่าง ๆ ดังต่อไปนี้

3.1 ภาพสัญลักษณ์สถานที่ท่องเที่ยวในกรุงเทพมหานคร (เกาะรัตนโกสินทร์) มีการทำภาพสัญลักษณ์ตัวอย่างการออกแบบ จากแนวความคิดทั้งหมด 7 รูปแบบ โดยต้องการหา รูปแบบของสัญลักษณ์ที่สามารถดูแล้วเข้าใจง่าย และสามารถสื่อถึงสถานที่นั้น ๆ ได้อย่างชัดเจนมากที่สุด แต่ละลักษณะมีความแตกต่างกันออกไป และยังคงรูปแบบภายนอกเป็นรูปทรงเลขาคณิต เช่น สี่เหลี่ยมจัตุรัสและทรงกลม โดยการนำภาพถ่ายจากการเก็บข้อมูลภาคสนามมาเป็นตัวอย่างประยุกต์ใช้ในการออกแบบ

3.2 ภาพสัญลักษณ์ประเภทสิ่งอำนวยความสะดวก บริการ และการเดินทาง และ จะต้องเป็นรูปแบบที่เป็นสากล ง่ายต่อการเข้าใจและจดจำ หรือเป็นรูปแบบที่มีแนวทางการออกแบบมาก่อนหน้านี้ แล้วจะทำให้ผู้พบเห็นสามารถเข้าใจได้ดีกว่า เนื่องจากสัญลักษณ์ประเภทนี้มีรูปทรงที่เป็นสากล และเป็นที่ยึดกันอย่างแพร่หลายเพียงแต่ผู้วิจัยอาจนำมาปรับสีหรือรูปร่าง บ้างเล็กน้อยเพื่อให้เกิด Unity ในการออกแบบ

จากการศึกษาข้อมูลด้านกายภาพของบริเวณเกาะรัตนโกสินทร์ สถานที่ท่องเที่ยวส่วนใหญ่มีรูปแบบเป็นสถาปัตยกรรม ซึ่งสถาปัตยกรรมแต่ละที่มีความแตกต่างกันโดยสิ้นเชิง ทั้งรูปลักษณะภายนอก วัสดุที่ใช้ในการก่อสร้าง และสถานที่ตั้ง ทั้งนี้รูปแบบของเอกลักษณ์ที่เลือกใช้ประกอบในการออกแบบนี้ จะต้องคำนึงถึงความเป็นไปได้ในงานออกแบบ และการนำไปใช้งานจริง

4. การประเมินผลงานการออกแบบ

จากผลงานที่ได้ทำการออกแบบ ได้นำไปทดสอบโดยการสอบถามความคิดเห็นจากผู้ทรงคุณวุฒิที่เกี่ยวข้องทางการออกแบบ และนักทอ่งเที่ยว

การสร้างแบบสอบถามความคิดเห็นและความต้องการที่มีต่อป้ายสัญลักษณ์ในบริเวณกรุงเทพมหานคร (เกาะรัตนโกสินทร์) สำหรับนักทอ่งเที่ยว

ผู้วิจัยดำเนินการสร้างแบบสำรวจตามขั้นตอน ดังนี้

1. ศึกษาวิธีการสร้างแบบสอบถามความคิดเห็นจากเอกสาร งานวิจัย
2. สร้างแบบสอบถามความคิดเห็นและความต้องการที่มีต่อ สัญลักษณ์ ในบริเวณกรุงเทพมหานคร (เกาะรัตนโกสินทร์) ตามแบบตรวจสอบรายการ (Check List)
3. นำแบบสำรวจที่สร้างขึ้น เสนอต่อคณะกรรมการที่ปรึกษาวิทยานิพนธ์ เพื่อตรวจทานและแก้ไข
4. นำแบบสำรวจมาปรับปรุงแก้ไข
5. นำแบบสำรวจไปใช้จริงกับกลุ่มตัวอย่าง

มหาวิทยาลัยศิลปากร สงวนลิขสิทธิ์

การสร้างแบบสอบถามความคิดเห็นของผู้ทรงคุณวุฒิที่มีต่อการออกแบบสัญลักษณ์เพื่อส่งเสริมการท่องเที่ยวในสำหรับบริเวณกรุงเทพมหานคร (เกาะรัตนโกสินทร์)

ผู้วิจัยดำเนินการสร้างแบบสัมภาษณ์ตามขั้นตอน ดังนี้

1. ศึกษาเอกสาร หนังสือ งานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับการสร้างแบบสัมภาษณ์
2. สร้างแบบสัมภาษณ์
3. นำแบบสัมภาษณ์ที่สร้างขึ้นเสนอต่อคณะกรรมการที่ปรึกษาวิทยานิพนธ์ เพื่อตรวจทานและแก้ไข
4. นำแบบสัมภาษณ์มาปรับปรุงแก้ไข
5. นำแบบสัมภาษณ์ไปใช้จริงกับนักออกแบบ และผู้ทรงคุณวุฒิทางด้านการออกแบบสัญลักษณ์

การเก็บรวบรวมข้อมูล

ผู้วิจัยเก็บรวบรวมข้อมูล ดังนี้

1. ผู้วิจัยนำแบบสำรวจความเหมาะสมของสัญลักษณ์ในบริเวณกรุงเทพมหานคร (เกาะรัตนโกสินทร์) ไปสำรวจกลุ่มตัวอย่างนักท่องเที่ยวชาวไทยและชาวต่างประเทศ ที่เดินทางมาเที่ยวบริเวณเกาะรัตนโกสินทร์ เพื่อใช้เป็นข้อมูลในการออกแบบตัวอย่างการออกแบบเลขชนิดปี สิ่งแวดล้อม
2. ผู้วิจัยสัมภาษณ์ความคิดเห็นเกี่ยวกับการออกแบบเลขชนิดปี สิ่งแวดล้อม
3. ผู้วิจัยนำข้อมูลทั้งหมดไปวิเคราะห์และประเมินผลการออกแบบเลขชนิดปี สิ่งแวดล้อม

การวิเคราะห์ข้อมูล

การวิเคราะห์ข้อมูลในการวิจัยดำเนินการดังนี้

1. นำข้อมูลจากแบบสำรวจแต่ละข้อมาหาค่าความถี่ และค่าร้อยละ
2. สังเคราะห์เนื้อหาและความคิดเห็นเกี่ยวกับการออกแบบสัญลักษณ์ และการออกแบบเลขชนิดปี สิ่งแวดล้อมทั้งหมด เพื่อนำมากำหนดแนวทางการออกแบบ

บทที่ 4

ผลการวิเคราะห์ข้อมูลและผลการออกแบบ

ในการวิจัยนี้ได้รวบรวมข้อมูลที่เกี่ยวข้องทั้งหมด เพื่อวิเคราะห์หาบทสรุปอันจะนำไปสู่แนวทางในการออกแบบสัญลักษณ์ เพื่อส่งเสริมการท่องเที่ยวในกรุงเทพมหานคร กรณีศึกษา บริเวณเกาะรัตนโกสินทร์ โดยผู้วิจัยได้ทำการศึกษาข้อมูลในเรื่องที่เกี่ยวข้องกับการออกแบบสัญลักษณ์ รวมถึงการใช้รูปทรงในการออกแบบสัญลักษณ์ซึ่งผู้วิจัยได้แบ่งการวิเคราะห์ข้อมูลออกเป็น 3 ส่วนดังนี้

ส่วนที่ 1 การวิเคราะห์ข้อมูลก่อนการออกแบบสัญลักษณ์เพื่อส่งเสริมการท่องเที่ยวในกรุงเทพมหานคร

1.1 สรุปผลการวิเคราะห์ความคิดเห็นและความต้องการเกี่ยวกับป้ายสัญลักษณ์

1.2 สรุปผลการวิเคราะห์การสื่อความหมายของสัญลักษณ์

1.3 สรุปผลการวิเคราะห์แนวทางในการออกแบบสัญลักษณ์เพื่อส่งเสริมการท่องเที่ยวในกรุงเทพมหานคร

ส่วนที่ 2 การประเมินผลงานการออกแบบสัญลักษณ์เพื่อส่งเสริมการท่องเที่ยวในกรุงเทพมหานคร (หลังการออกแบบสัญลักษณ์)

2.1 การประเมินผลของการออกแบบสัญลักษณ์เพื่อส่งเสริมการท่องเที่ยวในกรุงเทพมหานครจากนัก ออกแบบ และนักวิชาการทางด้านการออกแบบสัญลักษณ์

2.2 การประเมินผลของการออกแบบสัญลักษณ์เพื่อส่งเสริมการท่องเที่ยวในกรุงเทพมหานครหลังการออกแบบด้วยแบบทดสอบ

ส่วนที่ 3 สรุปผลการออกแบบสัญลักษณ์เพื่อส่งเสริมการท่องเที่ยวในกรุงเทพมหานคร

ส่วนที่ 1 การวิเคราะห์ข้อมูลก่อนการออกแบบสัญลักษณ์เพื่อการส่งเสริมการท่องเที่ยวในกรุงเทพมหานคร (เกาะรัตนโกสินทร์)

1.1 สรุปผลการวิเคราะห์ความคิดเห็นและความต้องการที่มีต่อป้ายสัญลักษณ์

ตารางที่ 1 จำนวนและร้อยละของข้อมูลพื้นฐานของนักท่องเที่ยวกลุ่มตัวอย่าง

ข้อมูล	จำนวน	ร้อยละ
1. เพศ		
1.1 ชาย	57	57
1.2 หญิง	43	43
รวม	100	100
2. อายุ		
2.1 อายุ 18 - 30 ปี	42	42
2.2 อายุ 31 - 55 ปี	37	37
2.3 อายุมากกว่า 55 ปี	21	21
รวม	100	100
3. เชื้อชาติ		
3.1 ไทย	50	50
3.2 ต่างประเทศ	50	50
รวม		
4. ระดับการศึกษา		
4.1 ประถมศึกษา	3	3
4.2 มัธยมศึกษาหรือเทียบเท่า	2	22
4.3 ปริญญาตรี	68	68
4.4 สูงกว่าปริญญาตรี	7	7
รวม	100	100

ตารางที่ 1 จำนวนและร้อยละของข้อมูลพื้นฐานของนักท่องเที่ยวกลุ่มตัวอย่าง (ต่อ)

ข้อมูล	จำนวน	ร้อยละ
5. วัตถุประสงค์ของท่านในการมาเยือนกรุงเทพฯ		
5.1 ท่องเที่ยว	73	73
5.2 ทำธุรกิจ	4	4
5.3 ทัดนศึกษา	18	18
5.4 อื่น ๆ	5	5
รวม	100	100
6. จำนวนคณะของท่านในการเดินทางครั้งนี้		
6.1 มาคนเดียว	17	17
6.2 2 - 5 คน	65	65
6.3 6 - 10 คน	11	11
6.4 11 คนขึ้นไป	7	7
รวม	100	100
7. ท่านใช้ระยะเวลาในการท่องเที่ยวนานเท่าใด		
7.1 ภายในวันเดียว	44	44
7.2 2 - 5 วัน	8	8
7.3 6 - 10 วัน	16	16
7.4 10 วันขึ้นไป	32	32
รวม	100	100

จากตารางที่ 1 พบว่า ข้อมูลพื้นฐานของนักท่องเที่ยวกลุ่มตัวอย่างจำนวน 100 คน ส่วนใหญ่เป็นเพศชายจำนวน 57 คน (ร้อยละ 57) และเพศหญิงจำนวน 43 คน (ร้อยละ 43) มีอายุอยู่ในช่วง 18 – 30 ปี เป็นส่วนใหญ่ คิดเป็นร้อยละ 42 รองลงมาคือ อายุ 31 - 55 ปี และอายุมากกว่า 55 ปี คิดเป็นร้อยละ 37 และ 21 ตามลำดับ นอกจากนี้ยังพบว่า นักท่องเที่ยวเป็นชาวต่างชาติและชาวไทยในสัดส่วนที่เท่ากันคือร้อยละ 50 ส่วนระดับการศึกษานั้น พบว่าการศึกษาของกลุ่มนักท่องเที่ยวอยู่ในระดับปริญญาตรี คิดเป็นร้อยละ 68 รองลงมาคือ ระดับการศึกษามัธยมศึกษาหรือเทียบเท่า คิดเป็นร้อยละ 22 ระดับสูงกว่าปริญญาตรี คิดเป็นร้อยละ 7 และ

ระดับประถมศึกษา คิดเป็นร้อยละ 3 สำหรับวัตถุประสงค์ที่มาเยือนกรุงเทพฯ (เกาะรัตนโกสินทร์) พบว่า เดินทางมาเพื่อท่องเที่ยวร้อยละ 73 เพื่อทัศนศึกษา ร้อยละ 18 เพื่อทำธุรกิจ ร้อยละ 4 และอื่นๆ ร้อยละ 5 จากข้อมูลยังพบอีกว่า นักท่องเที่ยวส่วนใหญ่จะเดินทางมาท่องเที่ยวกรุงเทพมหานคร (เกาะรัตนโกสินทร์) นิยมเดินทางมาเป็นหมู่คณะ 2 - 5 คน (ร้อยละ 65) เดินทางมา 6 - 10 คน (ร้อยละ 11) เดินทางมา 11 คนขึ้นไป (ร้อยละ 7) นอกจากนี้ยังพบว่า มาคนเดียวหรือน้อยที่สุดคือ ร้อยละ 17 ส่วนประเด็นคำถามการใช้ระยะเวลาในการท่องเที่ยววันนั้น พบว่า ส่วนใหญ่ใช้เวลาท่องเที่ยวภายในวันเดียว คิดเป็นร้อยละ 44 รองลงมาคือ 10 วันขึ้นไป (ร้อยละ 32) 6 - 10 วัน (ร้อยละ 16) และ 2 - 5 วัน (ร้อยละ 8)

ตารางที่ 2 จำนวนและร้อยละของความคิดเห็นและความต้องการที่มีต่อป้ายสัญลักษณ์ของนักท่องเที่ยวกลุ่มตัวอย่าง จำนวน 100 คน ประเด็นคำถามข้อที่ 1

ประเด็นคำถาม	ความคิดเห็น	
	จำนวน	ร้อยละ
1. ป้ายสัญลักษณ์ให้ข้อมูลในบริเวณกรุงเทพฯ มีความสำคัญเพียงใด		
- มากที่สุด เป็นที่จำเป็นสำหรับการเดินทาง	59	59
- สำคัญ ควรมี	38	38
- เฉย ๆ มีหรือไม่มีก็ได้	3	3
- ไม่สำคัญ ไม่จำเป็น	0	0
รวม	100	100

จากตารางที่ 2 พบว่า นักท่องเที่ยวมีความคิดเห็นต่อป้ายสัญลักษณ์ให้ข้อมูลในบริเวณกรุงเทพฯ (เกาะรัตนโกสินทร์) มีความสำคัญมากที่สุด เป็นที่จำเป็นสำหรับการเดินทาง คิดเป็น ร้อยละ 59 เป็นอันดับแรก รองลงมาคือ สำคัญ ควรมี คิดเป็นร้อยละ 38 และรู้สึกเฉย ๆ มีหรือไม่มีก็ได้คิดเป็นร้อยละ 3

ตารางที่ 3 จำนวนและร้อยละของความคิดเห็นและความต้องการที่มีต่อป้ายสัญลักษณ์ของนักท่องเที่ยวก่อนกลุ่มตัวอย่าง จำนวน 100 คน ประเด็นคำถามข้อที่ 2

ประเด็นคำถาม	ความคิดเห็น	
	จำนวน	ร้อยละ
2. ลักษณะและที่ตั้งของป้ายสัญลักษณ์		
- ชัดเจน สังกะสีได้ง่าย พบเห็นได้ตลอดเวลาทุกเส้นทาง	7	7
- พบเห็นได้เมื่อมองหา	74	74
- ที่ตั้งวางไม่ชัดเจน หายาก	19	19
รวม	100	100

จากตารางที่ 3 พบว่า ลักษณะและที่ตั้งของป้ายสัญลักษณ์ในกรุงเทพฯ (เกาะรัตนโกสินทร์) นักท่องเที่ยวก่อนกลุ่มตัวอย่างมีความคิดเห็นดังนี้ คือพบเห็นได้เมื่อมองหาคิดเป็นร้อยละ 74 อันดับต่อมาคือ ที่ตั้งวางไม่ชัดเจน หายาก คิดเป็นร้อยละ 19 และชัดเจน สังกะสีได้ง่าย พบเห็นได้ตลอดเวลาทุกเส้นทาง คิดเป็นร้อยละ 7

ตารางที่ 4 จำนวนและร้อยละของความคิดเห็นและความต้องการที่มีต่อป้ายสัญลักษณ์ของนักท่องเที่ยวก่อนกลุ่มตัวอย่าง จำนวน 100 คน ประเด็นคำถามข้อที่ 3

ประเด็นคำถาม	ความคิดเห็น	
	จำนวน	ร้อยละ
3. ระดับความชัดเจนในการสื่อความหมาย		
- เหมาะสม เข้าใจง่าย	0	0
- สื่อความหมายไม่ชัดเจน ดูคลุมเครือ	33	33
- สื่อความหมายได้ไม่ดี ดูไม่รู้เรื่อง	67	67
รวม	100	100

จากตารางที่ 4 นักท่องเที่ยวก่อนกลุ่มตัวอย่างมีความคิดเห็นต่อป้ายสัญลักษณ์ในกรุงเทพฯ (เกาะรัตนโกสินทร์) พบว่า นักท่องเที่ยวก่อนกลุ่มตัวอย่างส่วนใหญ่มีความคิดเห็นว่าระดับความชัดเจนในการสื่อความหมายไม่ดี ดูไม่รู้เรื่อง คิดเป็นร้อยละ 67 รองลงมาคือ สื่อความหมาย

ไม่ชัดเจน ร้อยละ 33 นอกจากนี้พบว่า นักท่องเที่ยวในกลุ่มตัวอย่างคิดว่าในประเด็นระดับความชัดเจนในการสื่อความหมายของป้ายสัญลักษณ์ เหมาะสม เข้าใจ คิดเป็นร้อยละ 0

ตารางที่ 5 จำนวนและร้อยละของความคิดเห็นและความต้องการที่มีต่อป้ายสัญลักษณ์ของนักท่องเที่ยวในกลุ่มตัวอย่าง จำนวน 100 คน ประเด็นคำถามข้อที่ 4

ประเด็นคำถาม	ความคิดเห็น	
	จำนวน	ร้อยละ
4. ประโยชน์จากป้ายสัญลักษณ์		
- ใช้ตลอดเวลา	26	26
- ใช้บ้างเมื่อจำเป็น	61	61
- ไม่ใช่เลย	13	13
รวม	100	100

จากตารางที่ 5 ประเด็นคำถามประโยชน์จากป้ายสัญลักษณ์ นักท่องเที่ยวในกลุ่มตัวอย่างดังกล่าว มีความคิดเห็นและความต้องการที่มีต่อป้ายสัญลักษณ์ ดังนี้ ใช้บ้างเมื่อจำเป็น คิดเป็นร้อยละ 61 ใช้ตลอดเวลา คิดเป็นร้อยละ 26 และไม่ใช่เลย คิดเป็นร้อยละ 13 ตามลำดับ

ตารางที่ 6 จำนวนและร้อยละของความคิดเห็นและความต้องการที่มีต่อป้ายสัญลักษณ์ของนักท่องเที่ยวในกลุ่มตัวอย่าง จำนวน 100 คน ประเด็นคำถามข้อที่ 5

ประเด็นคำถาม	ความคิดเห็น	
	จำนวน	ร้อยละ
5. รูปแบบความเหมาะสม สวยงาม		
- เหมาะสม	4	4
- ธรรมดา	19	19
- ไม่สวยงาม ควรปรับปรุง	77	77
รวม	100	100

จากตารางที่ 6 ประเด็นคำถามด้านรูปแบบความเหมาะสม สวยงาม นักท่องเที่ยว กลุ่มตัวอย่างมีความคิดเห็นในประเด็นนี้ คือ รูปแบบความเหมาะสม สวยงามของป้ายสัญลักษณ์ ในบริเวณกรุงเทพฯ (เกาะรัตนโกสินทร์) ไม่เหมาะสม ควรปรับปรุง คิดเป็นร้อยละ 77 รองลงมา คือ ธรรมดา คิดเป็นร้อยละ 19 และเหมาะสมร้อยละที่สุด คิดเป็นร้อยละ 4

ตารางที่ 7 จำนวนและร้อยละของความคิดเห็นและความต้องการที่มีต่อป้ายสัญลักษณ์ของ นักท่องเที่ยวกลุ่มตัวอย่าง จำนวน 100 คน ประเด็นคำถามข้อที่ 6

ประเด็นคำถาม	ความคิดเห็น	
	จำนวน	ร้อยละ
6. จำนวนป้ายสัญลักษณ์ที่ตั้งตามจุดต่าง ๆ		
- เพียงพอ	33	33
- ไม่เพียงพอ ควรเพิ่มจำนวน	67	67
รวม	100	100

จากตารางที่ 7 ประเด็นคำถามด้านรูปแบบความเหมาะสม สวยงาม นักท่องเที่ยว กลุ่มตัวอย่าง มีความคิดเห็นในประเด็นนี้ คือ จำนวนป้ายสัญลักษณ์ ที่ตั้งตามจุดต่าง ๆ ในบริเวณ กรุงเทพมหานคร (เกาะรัตนโกสินทร์) มีไม่เพียงพอ ควรเพิ่มจำนวน คิดเป็นร้อยละ 67 ส่วนด้าน ความเพียงพอ คิดเป็นร้อยละ 33

1.2 สรุปผลการวิเคราะห์การสื่อความหมายของป้ายสัญลักษณ์

ทำการวิเคราะห์ข้อมูลภาพถ่ายป้ายสัญลักษณ์จากสถานที่ต่างๆ ในกรุงเทพมหานคร (เกาะรัตนโกสินทร์) ในภาคสนามและจากการศึกษาทฤษฎีการออกแบบสัญลักษณ์ที่รวบรวมได้ใน เพื่อได้ข้อสรุปอันจะเป็นข้อมูลพื้นฐานในการพิจารณาการออกแบบ ได้แก่ ลักษณะเฉพาะพื้นที่ กรุงเทพมหานครตามความเหมาะสม ความสามารถในการสื่อความหมาย จุดเด่น และข้อควรปรับปรุงของสัญลักษณ์เลขชนิดสีสิ่งแวดล้อมที่ใช้ในปัจจุบัน ซึ่งประกอบด้วยสัญลักษณ์ต่าง ๆ คือ

1. ป้ายสัญลักษณ์บอกทิศทางของการเดินทางไปยังสถานที่ต่าง ๆ ของ กรุงเทพมหานคร และบอกระยะของป้ายสัญลักษณ์กับสถานที่นั้น มีลักษณะเป็นป้ายสัญลักษณ์ รูปทรงสี่เหลี่ยมผืนผ้าด้านปลายแหลมชี้ไปในทิศทางของสถานที่ บอกข้อความชื่อสถานที่ที่ 2 ด้าน

ด้านหนึ่งเป็นภาษาไทย อีกด้านหนึ่งเป็นภาษาอังกฤษ และทั้ง 2 ด้าน มีภาพสัญลักษณ์สถานที่นั้นปรากฏอยู่ โดยอยู่รวมกันหลาย ๆ ป้ายบนเสาโลหะทรงกลม วัสดุทำจากโลหะตั้งบนพื้นทางเท้า

2. สัญลักษณ์บอกข้อมูลของสถานที่ท่องเที่ยว นั้น ๆ โดยติดตั้งบริเวณด้านหน้าของสถานที่ท่องเที่ยว นั้น ๆ เป็นป้ายสัญลักษณ์บอกข้อมูลประวัติสำคัญพอสังเขปของสถานที่นั้น ๆ รูปทรง สี เหลี่ยมจัตุรัส พื้นภาพเป็นสีน้ำตาลมีภาพสัญลักษณ์ และตัวอักษรบอกข้อมูลเป็นสีขาว โดยบอกข้อมูลเป็นภาษาไทยและภาษาอังกฤษ มีเสา 2 เสา ด้านข้าง ตั้งบนพื้นทางเท้า

3. แผนที่การเดินทางสำหรับนักท่องเที่ยว ซึ่งสามารถใช้ดูประกอบการเดินทาง โดยสามารถใช้ดูได้ทั้งผู้ที่เดินทางโดยรถยนต์และเดินทางโดยทางเท้า โดยแผนที่ต่าง ๆ มีทั้งของกรุงเทพมหานครที่ให้บริการนักท่องเที่ยว และจากบริษัทเอกชนต่าง ๆ ที่พิมพ์ออกมาจำหน่าย

4. เอกสารแนะนำสถานที่ท่องเที่ยวต่าง ๆ ของกรุงเทพมหานคร ที่ทำไว้บริการนักท่องเที่ยวชาวไทยและชาวต่างประเทศ และยังมีของบริษัทเอกชนที่นำออกมาจำหน่าย ซึ่งมีความแตกต่างกันออกไปจากการวิเคราะห์ดังกล่าว สามารถสรุปได้ดังนี้คือ

4.1 สัญลักษณ์บอกสถานที่ท่องเที่ยวต่าง ๆ ของกรุงเทพมหานครยากต่อการสื่อความหมาย เนื่องจากนักท่องเที่ยวบางคนไม่เคยมาสถานที่นั้นมาก่อน ไม่เคยเห็นสถานที่จริง จึงต้องอาศัยภาพสัญลักษณ์ของป้ายบอกทางต่าง ๆ ช่วยในการเดินทางประกอบ แต่ภาพสัญลักษณ์ที่มีอยู่ไม่สามารถสื่อให้เห็นถึงสถานที่นั้น ๆ ได้

4.2 ภาพสัญลักษณ์ที่ใช้สื่อความหมายของสถานที่ต่าง ๆ ขาดความเป็นเอกภาพในเรื่องของรูปแบบความงามและการสื่อความหมายที่ชัดเจน

1.3 สรุปผลการวิเคราะห์แนวทางในการออกแบบสัญลักษณ์เพื่อส่งเสริมการท่องเที่ยวในกรุงเทพมหานคร

ข้อมูลที่ได้จากการวิเคราะห์ข้อมูลดังกล่าว (ในข้อ 1.1 และ 1.2) ข้างต้นทำให้เข้าใจปัญหาที่เกิดขึ้นรวมทั้งแนวความคิดที่นำมาใช้สำหรับการออกแบบ ทำให้มีแนวทางในการออกแบบที่ชัดเจนมากขึ้นจึงเป็นที่มาของแนวความคิดในการออกแบบภาพสัญลักษณ์ต่าง ๆ ดังต่อไปนี้

1. ภาพสัญลักษณ์สถานที่ท่องเที่ยวในกรุงเทพมหานคร (เกาะรัตนโกสินทร์) มีการทำภาพสัญลักษณ์ตัวอย่างการออกแบบ จากแนวความคิดทั้งหมด 7 รูปแบบ โดยต้องการหารูปแบบของสัญลักษณ์ที่สามารถดูแล้วเข้าใจง่าย และสามารถสื่อถึงสถานที่นั้น ๆ ได้อย่างชัดเจนมากที่สุด

แต่ละลักษณะมีความแตกต่างกันออกไป และยังคงรูปแบบภายนอกเป็นรูปทรงเรขาคณิต เช่น สีเหลี่ยมจตุรัสและทรงกลม โดยการนำภาพถ่ายจากการเก็บข้อมูลภาคสนามมาเป็นตัวอย่างประยุกต์ใช้ในการออกแบบ

2. เครื่องหมายสัญลักษณ์ต่าง ๆ สำหรับสื่อความหมายทั้งในประเภทสิ่งอำนวยความสะดวกและบริการ และประเภทการเดินทาง จะต้องเป็นรูปแบบที่เป็นสากล ซึ่งง่ายต่อการเข้าใจและจดจำ หรือเป็นรูปแบบที่มีแนวทางของการออกแบบมาก่อนหน้านี้ แล้วจะทำให้ผู้พบเห็นสามารถเข้าใจได้ดีกว่าจากการศึกษาข้อมูลด้านกายภาพของบริเวณเกาะรัตนโกสินทร์ สถานที่ท่องเที่ยวส่วนใหญ่มีรูปแบบเป็นสถาปัตยกรรม ซึ่งสถาปัตยกรรมแต่ละที่มีความแตกต่างกันโดยสิ้นเชิง ทั้งรูปลักษณะภายนอก วัสดุที่ใช้ในการก่อสร้าง และสถานที่ตั้ง ทั้งนี้รูปแบบของเอกลักษณ์ที่เลือกใช้ประกอบในการออกแบบนี้ จะต้องคำนึงถึงความเป็นไปได้ในงานออกแบบ และการนำไปใช้งานจริง

ส่วนที่ 2 การประเมินผลงานการออกแบบสัญลักษณ์เพื่อส่งเสริมการท่องเที่ยวในกรุงเทพมหานคร (หลังการออกแบบสัญลักษณ์)

มหาวิทยาลัยศิลปากร สงวนลิขสิทธิ์

1. การประเมินผลของการออกแบบสัญลักษณ์เพื่อส่งเสริมการท่องเที่ยวในกรุงเทพมหานคร

(เกาะรัตนโกสินทร์) จากนักออกแบบ และผู้ทรงคุณวุฒิทางด้านการออกแบบสัญลักษณ์

จากการสัมภาษณ์จากนักออกแบบ และผู้ทรงคุณวุฒิทางด้านการออกแบบสัญลักษณ์ ส่วนใหญ่มีความคิดเห็นสอดคล้องกันว่าผลงานการออกแบบภาพสัญลักษณ์มีรูปแบบที่เหมาะสมและง่ายต่อการสื่อความหมายของสถานที่ท่องเที่ยวในกรุงเทพมหานคร (เกาะรัตนโกสินทร์) โดยให้เหตุผลส่วนใหญ่ในเรื่องขององค์ประกอบศิลป์ของภาพสัญลักษณ์

ในด้านลักษณะของภาพ ซึ่งง่ายต่อการสื่อความหมายและเข้าใจสถานที่ท่องเที่ยวนั้นได้อย่างถูกต้องและชัดเจน ในการใช้รูปร่างวงกลม เป็นรูปทรงที่นิยมใช้กันเป็นสากล พร้อมทั้งเสนอแนะเพิ่มเติมว่า อาจจะมีเพิ่มลักษณะอื่นๆ เข้าไปในกรอบภาพสัญลักษณ์ เช่น ลักษณะของตัวอักษรบอกชื่อของสถานที่นั้นๆ มาผสมผสานกับรูปทรงภายนอกของกรอบภาพ

ในด้านประเด็นการใช้สีของภาพสัญลักษณ์สีเหลืองเข้ม และน้ำตาลบนพื้นขาวเป็นที่เหมาะสมตามทฤษฎีเพราะสื่อให้เห็นเป็นสถานที่ทางด้านโบราณสถาน พร้อมทั้งให้ข้อเสนอแนะเพิ่มเติมอีกว่า อาจจะใช้สีทอง หรือเหลืองเข้มเพิ่มเติมได้อีกในบางจุดเพื่อสื่อให้เห็นถึงความอบอุ่น และช่วยเพิ่มกลิ่นไอความเป็นชนชาติทางซีกโลกตะวันออก

2. การประเมินผลของการออกแบบสัญลักษณ์เพื่อส่งเสริมการท่องเที่ยวในกรุงเทพมหานครหลังการออกแบบด้วยแบบทดสอบ หลังจากการพัฒนาและออกแบบภาพสัญลักษณ์ ผู้วิจัยได้นำรูปแบบการออกแบบสัญลักษณ์ไปทดสอบจริงและสัมภาษณ์นักท่องเที่ยวกลุ่มตัวอย่างในภาคสนามจำนวน 40 คน ผลการสัมภาษณ์สรุปได้ว่า นักท่องเที่ยวกลุ่มตัวอย่างมีความพึงพอใจกับสัญลักษณ์ภาพที่ผู้วิจัยทำการการออกแบบและพัฒนาขึ้นมากกว่ารูปแบบสัญลักษณ์เดิมที่ใช้จริงของกรุงเทพมหานคร (เกาะรัตนโกสินทร์)

ส่วนที่ 3 สรุปผลการออกแบบสัญลักษณ์เพื่อส่งเสริมการท่องเที่ยวในกรุงเทพมหานคร

ผลงานการออกแบบสัญลักษณ์เพื่อส่งเสริมการท่องเที่ยวในกรุงเทพมหานคร ในวิทยานิพนธ์เล่มนี้ ผู้วิจัยได้ทำการปรับปรุงแก้ไขอย่างต่อเนื่อง แต่ก่อนที่ผลงานการออกแบบจะออกมาแนะนำเสนอได้อย่างสมบูรณ์นั้น ผู้วิจัยต้องมีการเก็บรวบรวมข้อมูล การตรวจสอบ การสัมภาษณ์ วิจารณ์ และข้อเสนอแนะต่าง ๆ ตลอดจนทำการศึกษาวิจัยถึงทัศนคติ และแนวคิดด้านการออกแบบสัญลักษณ์ เพื่อส่งเสริมการท่องเที่ยวจากนักออกแบบและนักท่องเที่ยว ทั้งชาวไทย และชาวต่างชาติมากมาย เพื่อให้แน่ใจว่าผลงานการออกแบบจะตรงกับความต้องการของกลุ่มเป้าหมายมากที่สุด

ดังนั้น ผู้วิจัยจึงได้ทำการออกแบบสัญลักษณ์เพื่อส่งเสริมการท่องเที่ยวในกรุงเทพมหานคร กรณีศึกษาบริเวณเกาะรัตนโกสินทร์ โดยสื่อสัญลักษณ์ที่ใช้ แบ่งเป็น 3 ประเภท ได้แก่

1. สัญลักษณ์ประเภทให้ข้อมูลสถานที่ท่องเที่ยว แบ่งตามภูมิทัศน์กรุงรัตนโกสินทร์ และเส้นทางวัฒนธรรม จากกองการท่องเที่ยว สำนักปลัดกรุงเทพมหานคร สามารถแบ่งเส้นทางทั้งหมดได้ 5 เส้นทางคือ

เส้นทางที่ 1 สยามอารยะ แผ่นดินพระพุทธเจ้าหลวง

เส้นทางที่ 2 ยลเมืองจากมุมสูง

เส้นทางที่ 3 สีสันชีวิตย่านเก่า

เส้นทางที่ 4 อัญมณีแห่งราชธานีไทย

เส้นทางที่ 5 สราญรมย์ชมอุทยานและย่านเก่าสามแพร่ง

2. สัญลักษณ์ประเภทสิ่งอำนวยความสะดวกและบริการ

3. สัญลักษณ์ประเภทการเดินทาง

1. สัญลักษณ์ประเภทให้ข้อมูลสถานที่ท่องเที่ยว

แบ่งตามภูมิทัศน์กรุงรัตนโกสินทร์และเส้นทางวัฒนธรรม จากกองการท่องเที่ยว สำนักปลัดกรุงเทพมหานคร สามารถแบ่งเส้นทางทั้งหมดได้ 5 เส้นทาง คือ

เส้นทางที่ 1 สยามอารยะ แผ่นดินพระพุทธเจ้าหลวง

ภาพที่ 4 พระที่นั่งวิมานเมฆ

ภาพที่ 5 พระที่นั่งอนันตสมาคม

ภาพที่ 6 พระบรมรูปทรงม้า (อนุสาวรีย์รัชการที่ 5)

มหาวิทยาลัยศิลปากร สงวนลิขสิทธิ์

ภาพที่ 7 วัดเบญจมบพิตร

ภาพที่ 8 วัดอินทรวิหาร

มหาวิทยาลัยศิลปากร สงวนลิขสิทธิ์

ภาพที่ 9 เวทีราชดำเนิน

เส้นทางที่ 2 ยลเมืองจากมุมสูง

ภาพที่ 10 ป้อมมหากาฬ

มหาวิทยาลัยศิลปากร สงวนลิขสิทธิ์

ภาพที่ 11 วัดสระเกศราชวรมหาวิหาร (ภูเขาทอง)

ภาพที่ 12 วัดสุทัศนเทพวราราม

มหาวิทยาลัยศิลปากร สงวนลิขสิทธิ์

ภาพที่ 13 ศาลาเฉลิมกรุง

ภาพที่ 14 เสาชิงช้า

มหาวิทยาลัยศิลปากร สงวนลิขสิทธิ์

ภาพที่ 15 อนุสาวรีย์ประชาธิปไตย

ภาพที่ 16 ลานพลับพลามหาเจษฎาบดินทร์

มหาวิทยาลัยศิลปากร สงวนลิขสิทธิ์

เส้นทางที่ 3 สีสันชีวิตย่านเก่า

ภาพที่ 17 บ่อมพระสุเมรุ

มหาวิทยาลัยศิลปากร สงวนลิขสิทธิ์

ภาพที่ 18 พระที่นั่งสันตชัยปราการ

ภาพที่ 19 ตึกท่าถนนพระอาทิตย์

มหาวิทยาลัยศิลปากร สงวนลิขสิทธิ์

ภาพที่ 20 ถนนข้าวสาร

เส้นทางที่ 4 อัญมณีแห่งราชธานีไทย

ภาพที่ 21 ท้าวราชวรดิฐ

มหาวิทยาลัยศิลปากร สงวนลิขสิทธิ์

ภาพที่ 22 วัดบวรสถานสุทธารวาส

ภาพที่ 23 พิพิธภัณฑสถานแห่งชาติ พระนคร

มหาวิทยาลัยศิลปากร สงวนลิขสิทธิ์

ภาพที่ 24 มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์

ภาพที่ 25 มหาวิทยาลัยศิลปากร

มหาวิทยาลัยศิลปากร สงวนลิขสิทธิ์

ภาพที่ 26 วัดพระศรีรัตนศาสดาราม และพระบรมมหาราชวัง

ภาพที่ 27 ศาลหลักเมือง

มหาวิทยาลัยศิลปากร สงวนลิขสิทธิ์

ภาพที่ 28 สนามหลวง (ทุ่งพระสุเมรุ)

เส้นทางที่ 5 สราญรมณ์ชมอุทยานและย่านเก่าสามแพ่ง

ภาพที่ 29 วัดพระเชตุพนวิมลมังคลารามราชวรมหาวิหาร (วัดโพธิ์)

มหาวิทยาลัยศิลปากร สงวนลิขสิทธิ์

ภาพที่ 30 วัดราชบพิธสถิตมหาสีมารามราชวรวิหาร

ภาพที่ 31 ราชภัฏกาญจนบุรี

มหาวิทยาลัยศิลปากร สงวนลิขสิทธิ์

ภาพที่ 32 ราชภัฏมหาไทย์

ภาพที่ 33 กรมการรักษาดินแดน และพิพิธภัณฑ์รัชกาลที่ 6

มหาวิทยาลัยศิลปากร สงวนลิขสิทธิ์

2. ตัวอย่างสัญลักษณ์ประเภทสิ่งอำนวยความสะดวกและบริการ

มหาวิทยาลัยศิลปากร สงวนลิขสิทธิ์
ภาพที่ 34 ตู้เบิกเงินอัตโนมัติ

ภาพที่ 35 บริการฝากกระเป๋า

ภาพที่ 36 ธนาคาร

มหาวิทยาลัยศิลปากร สงวนลิขสิทธิ์

ภาพที่ 37 ห้องสุขารวม หรือ ห้องอาบน้ำ

ภาพที่ 38 ห้องสุขาชาย

มหาวิทยาลัยศิลปากร สงวนลิขสิทธิ์

ภาพที่ 39 ห้องสุขาหญิง

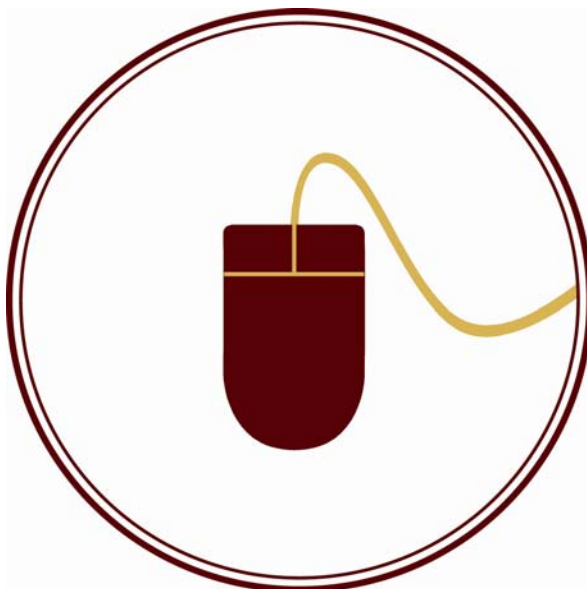

ภาพที่ 40 ร้านขายเครื่องดื่ม / เบียร์

มหาวิทยาลัยศิลปากร สงวนลิขสิทธิ์

ภาพที่ 41 ร้านขายเครื่องดื่ม / กาแฟ

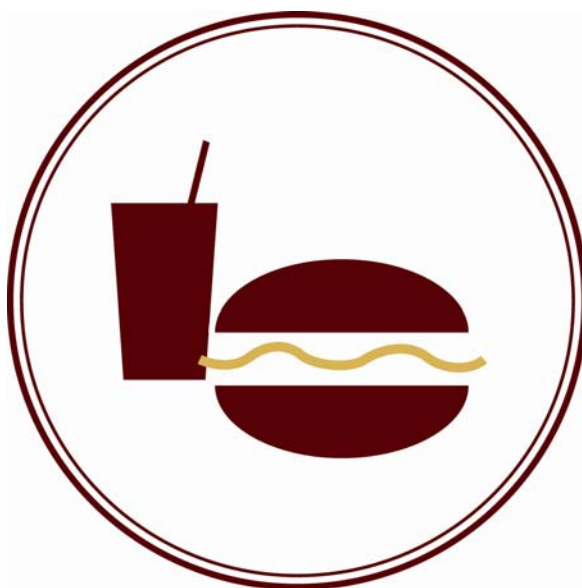

ภาพที่ 42 บริการคอมพิวเตอร์

มหาวิทยาลัยศิลปากร สงวนลิขสิทธิ์

ภาพที่ 43 ร้านขายเครื่องดื่ม

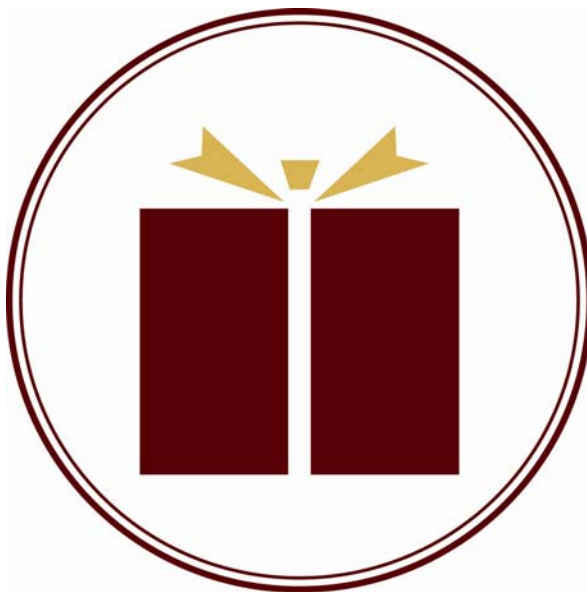

ภาพที่ 44 ร้านขายอาหารฟาสต์ฟู้ด

มหาวิทยาลัยศิลปากร สงวนลิขสิทธิ์

ภาพที่ 45 บริการโทรสาร

ภาพที่ 46 ร้านขายของที่ระลึก

มหาวิทยาลัยศิลปากร สงวนลิขสิทธิ์

ภาพที่ 47 ที่พักแรม / บ้านพัก

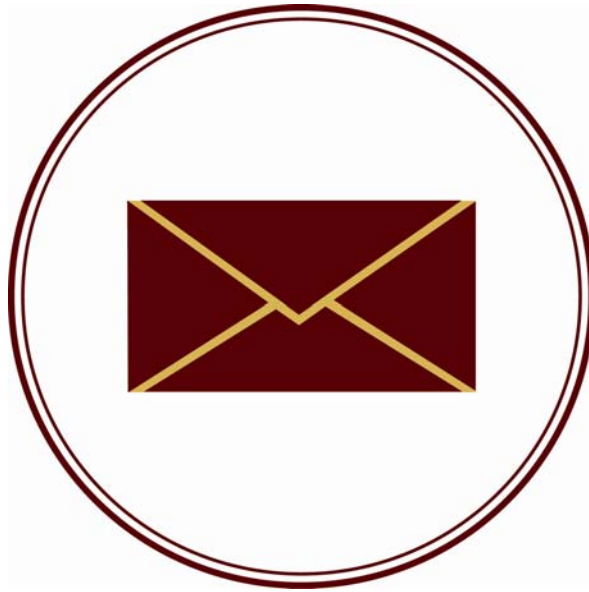

ภาพที่ 48 ศูนย์บริการนักท่องเที่ยว / บริการข้อมูล

มหาวิทยาลัยศิลปากร สงวนลิขสิทธิ์

ภาพที่ 49 บริการอินเทอร์เน็ต

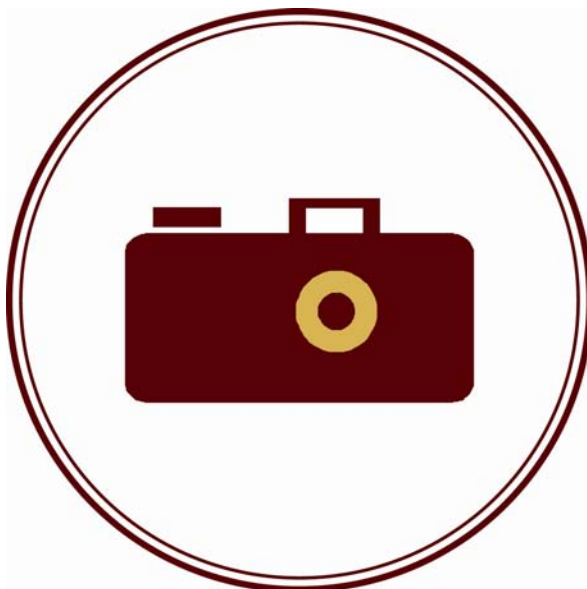

ภาพที่ 50 ไปรษณีย์

มหาวิทยาลัยศิลปากร สงวนลิขสิทธิ์

ภาพที่ 51 ป้อน้ำมัน / แก๊ส

ภาพที่ 52 พื้นที่ชมวิว / อนุญาตให้ถ่ายรูป

มหาวิทยาลัยศิลปากร สงวนลิขสิทธิ์

ภาพที่ 53 บริการโทรศัพท์สาธารณะ

ภาพที่ 54 บริการน้ำดื่ม

มหาวิทยาลัยศิลปากร สงวนลิขสิทธิ์

ภาพที่ 55 สิ่งอำนวยความสะดวกสำหรับผู้พิการ

ภาพที่ 56 ห้องเปลี่ยนเสื้อผ้า

มหาวิทยาลัยศิลปากร สงวนลิขสิทธิ์

ภาพที่ 57 ร้านขายหนังสือ

ภาพที่ 58 บริการแลกเปลี่ยนเงินตรา

มหาวิทยาลัยศิลปากร สงวนลิขสิทธิ์

ภาพที่ 59 หน่วยพยาบาล / คลินิกสนาม

ภาพที่ 60 สถานีตำรวจ

มหาวิทยาลัยศิลปากร สงวนลิขสิทธิ์

ภาพที่ 61 ร้านขายอาหาร

ภาพที่ 62 ร้านขายอาหารฮันดู

มหาวิทยาลัยศิลปากร สงวนลิขสิทธิ์

ภาพที่ 63 ร้านขายอาหารอิสลาม / อาหารฮาลาล

3. ตัวอย่างสัญลักษณ์ประเภทการเดินทาง

ภาพที่ 64 ที่หยุดรถประจำทาง / รถโดยสาร

มหาวิทยาลัยศิลปากร สงวนลิขสิทธิ์

ภาพที่ 65 ที่หยุดรถแท็กซี่

ภาพที่ 66 ทางจักรยาน

มหาวิทยาลัยศิลปากร สงวนลิขสิทธิ์

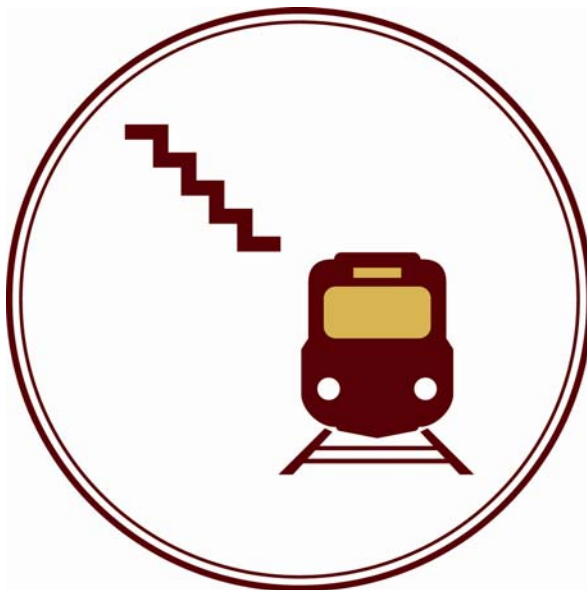

ภาพที่ 67 ท่าเรือ / ท่าเทียบเรือ / ที่จอดเรือ / เรือนำเที่ยว

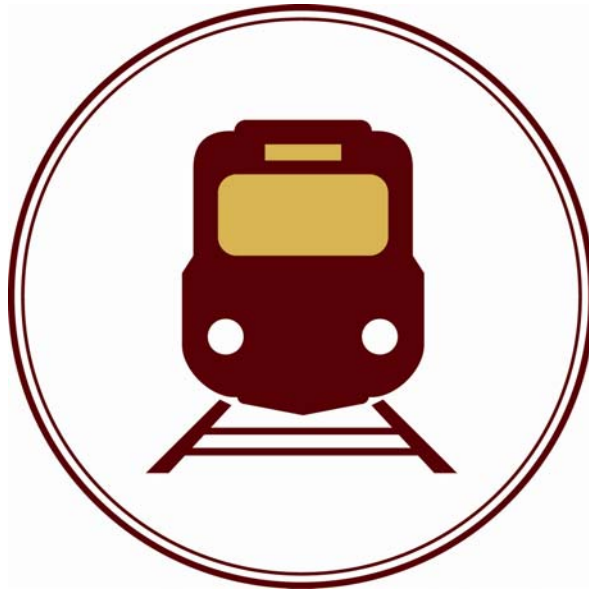

ภาพที่ 68 สนามบิน / เครื่องบิน

มหาวิทยาลัยศิลปากร สงวนลิขสิทธิ์

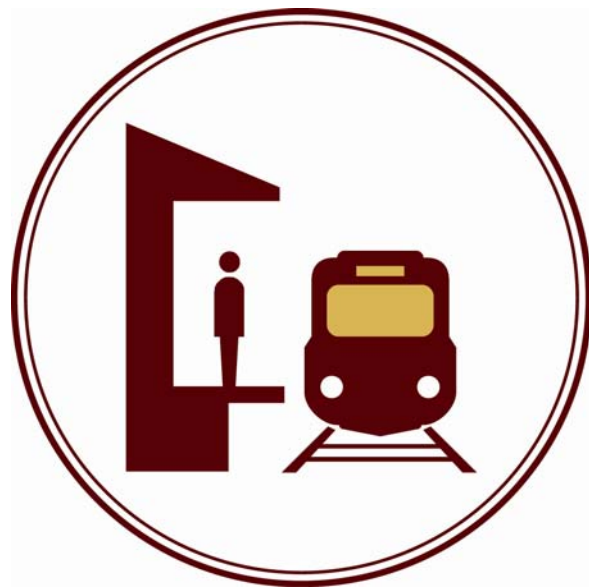

ภาพที่ 69 รถไฟใต้ดิน

ภาพที่ 70 รถไฟ

มหาวิทยาลัยศิลปากร สงวนลิขสิทธิ์

ภาพที่ 71 สถานีรถไฟ

ภาพที่ 72 บริการเช่ารถ

มหาวิทยาลัยศิลปากร สงวนลิขสิทธิ์

ภาพที่ 73 เปลี่ยนเครื่องบิน

ภาพที่ 74 ที่ขายตั๋วเครื่องบิน

มหาวิทยาลัยศิลปากร สงวนลิขสิทธิ์

ภาพที่ 75 ที่ขายตั๋วรถบัส

ภาพที่ 76 อนุญาตให้จอดรถ

มหาวิทยาลัยศิลปากร สงวนลิขสิทธิ์

ภาพที่ 77 บริการล้างรถ

ภาพที่ 78 ศูนย์บริการข้อมูลทางการบิน

มหาวิทยาลัยศิลปากร สงวนลิขสิทธิ์

ภาพที่ 79 ที่หยุดรถประจำทาง / รถโดยสาร / รถสาธารณะ

ภาพที่ 80 กระเป๋าเดินทาง

มหาวิทยาลัยศิลปากร สงวนลิขสิทธิ์

ภาพที่ 81 จุดบรรจบโดยสาร

ภาพที่ 82 รถเข็นกระเป๋า

มหาวิทยาลัยศิลปากร สงวนลิขสิทธิ์

ภาพที่ 83 ลิฟท์

ภาพสัญลักษณ์สถานที่ท่องเที่ยว

From วงกลม

ชื่อสถานที่ท่องเที่ยว

สีที่ใช้ในตราสัญลักษณ์

	C	5		C	5
	M	100		M	25
	Y	100		Y	80
	K	50		K	100

สีเหลืองเข้ม ความหมายแสดงถึง ความเบิกบาน สว่างแจ่มใส การเริ่มต้น แสงแดด ความฉลาด ความใหม่
ศาสนาพุทธ (ไทย) มีเหตุผล และมีอุดมการณ์

สีน้ำตาล ความหมายแสดงถึง ความสุขุม ความมั่งคั่ง ความโบราณ เก๋ไก๋ และอนุรักษ์นิยม

แบบของตัวอักษรภาษาไทย JS Chaimongkol

ป้อมพระสุเมรุ

From วงกลม

ความหมายของ From วงกลม แสดงถึงหน่วยงานทางราชการ ความสมดุล สมบูรณ์ ซึ่งแทนความ
ไม่สิ้นสุด ก่อให้เกิดพลังความสามัคคีกลมเกลียว และยังเข้ากับสัญลักษณ์ของกรุงเทพมหานคร

ภาพที่ 84 ความหมายของสัญลักษณ์

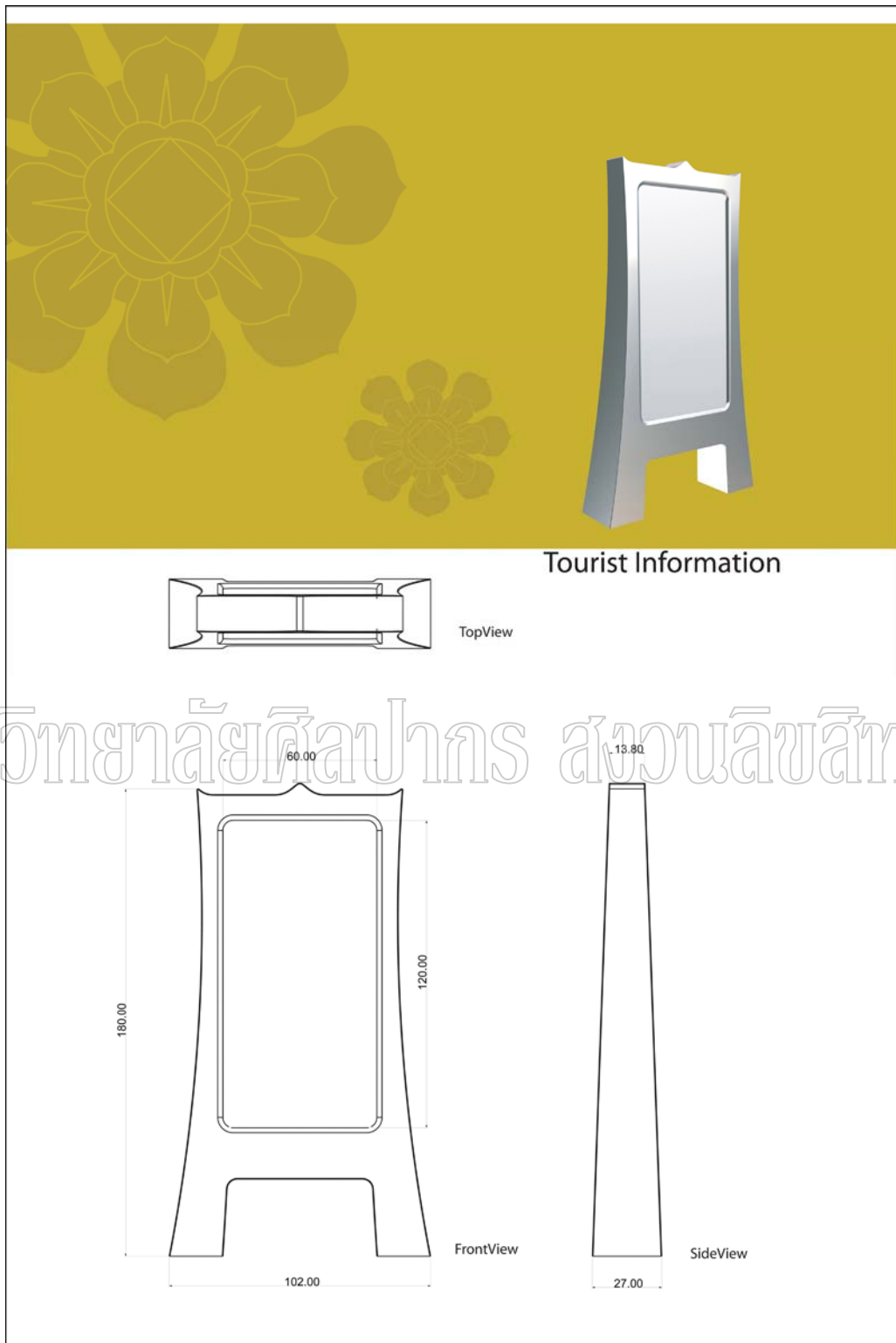

ภาพที่ 85 ประวัติ สถานที่ท่องเที่ยว

มหาวิทยาลัยศิลปากร สงวนลิขสิทธิ์

ภาพที่ 86 แผนที่ สถานที่ท่องเที่ยว

ภาพที่ 87 ภาพฉาย ป้ายสถานที่ท่องเที่ยว

ภาพที่ 88 ภาพฉาย ป้ายสถานที่ท่องเที่ยว

ภาพที่ 89 ภาพฉาย ป้ายสถานที่ท่องเที่ยว

ภาพที่ 90 ภาพจำลองแสดงการติดตั้งป้ายสถานที่ท่องเที่ยว

บทที่ 5

สรุปผล อภิปรายผล และข้อเสนอแนะ

การศึกษาครั้งนี้ เป็นการออกแบบเลขคณิตปี สิ่งแวดล้อม สำหรับส่งเสริมการท่องเที่ยวในกรุงเทพมหานคร กรณีศึกษาครั้งนี้คือกรุงเทพมหานคร (เกาะรัตนโกสินทร์) ซึ่งจากการวิจัยครั้งนี้ได้ประเด็นต่าง ๆ ที่น่าสนใจมากมาย ที่จะประโยชน์ และสามารถนำผลงานการออกแบบไปพัฒนาได้ในอนาคต โดยมีเนื้อหา ดังนี้

1. สรุปผลการวิจัย
2. การอภิปรายผลการวิจัย
3. ข้อเสนอแนะ

สรุปผลการวิจัย

มหาวิทยาลัยศิลปากร สงวนลิขสิทธิ์

การวิจัยครั้งนี้มีวัตถุประสงค์ เพื่อออกแบบสัญลักษณ์ของสถานที่ท่องเที่ยวในกรุงเทพมหานคร เพื่อหาแนวทางการออกแบบที่สามารถสื่อความหมายกับผู้ใช้ให้ชัดเจนยิ่งขึ้น เพื่อใช้ประกอบในการเดินทางชมกรุงรัตนโกสินทร์ และเส้นทางวัฒนธรรม รวม 5 เส้นทาง รวมถึงเป็นการรวบรวมแนวความคิดจากผู้ทรงคุณวุฒิ ที่มีความรู้ความสามารถทางด้านการออกแบบสัญลักษณ์ เพื่อนำมาวิเคราะห์และออกเป็นผลงานการออกแบบได้อย่างเหมาะสมถูกต้อง จากการเก็บรวบรวมข้อมูลโดยใช้แบบสอบถาม ประชากรกลุ่มตัวอย่างสามารถสรุปผลการออกแบบสัญลักษณ์เพื่อส่งเสริมการท่องเที่ยวในกรุงเทพมหานคร ได้ตามประเภทต่าง ๆ ดังนี้

1. ตัวอย่างสัญลักษณ์สถานที่ท่องเที่ยว
2. ตัวอย่างสัญลักษณ์สิ่งอำนวยความสะดวกและบริการ
3. ตัวอย่างสัญลักษณ์การเดินทาง

อภิปรายผลการวิจัย

สิ่งที่ได้จากงานวิจัยนี้ คือ กระบวนการคิดที่มีลำดับขั้นตอนชัดเจน ตรงกับข้อมูลที่ผู้วิจัยอ้างอิงจากหนังสือการออกแบบที่ได้กล่าวแล้วข้างต้น ในหนังสือถือเป็นข้อมูลเป็นข้อมูลทฤษฎีที่อยู่ในตำรา แต่สิ่งที่ได้จากงานวิจัยผ่านระเบียบวิธีการวิจัย ผ่านผู้ทรงคุณวุฒิที่มีประสบการณ์ตรง จึงได้เป็นข้อสรุปทั้งหมด ซึ่งมาจากการปฏิบัติงานจริง และปัจจุบันที่เกิดขึ้นในวงวิชาชีพการออกแบบนิเทศศิลป์ หากจะขยายผลเพื่อนำไปใช้ประโยชน์ ผู้วิจัยมีความเห็นว่า ทฤษฎีการออกแบบที่มีลำดับขั้นตอน อันเป็นโครงสร้างหลักนั้น สามารถยึดเป็นสูตรสำเร็จหรือเป็นทฤษฎีเพื่อใช้กับงานออกแบบนิเทศศิลป์ได้ทุกงาน เมื่อใดก็ตามที่การลงมือปฏิบัติงานเกิดขึ้น รายละเอียดวิธีการแก้ปัญหาจะแตกต่างกันไป

ความคิดเห็นผู้ทรงคุณวุฒิ ที่มีต่องานออกแบบสัญลักษณ์ สามารถสรุปได้ดังนี้

1. อาจารย์ผู้สอนด้านการออกแบบ

อาจารย์บำรุง อิศรกุล

สาขาวิชาออกแบบนิเทศศิลป์

คณะศิลปกรรมศาสตร์

มหาวิทยาลัยรังสิต

ข้อดี : สามารถนำไปใช้ได้

ข้อเสนอแนะ : ระวังเส้นกรอบจะแข่งกับเนื้อหาของภาพ

2. อาจารย์ผู้สอนด้านการออกแบบ

อาจารย์ทองเจือ เขียดทอง

โปรแกรมวิชาออกแบบนิเทศศิลป์

คณะศิลปกรรมศาสตร์

มหาวิทยาลัยราชภัฏธนบุรี

ข้อดี : รูปแบบดูลงตัว สีในงานทำให้สัญลักษณ์ดูสวยงาม

ข้อเสนอแนะ : การมีตัวอักษรประกอบกับสัญลักษณ์ทำให้สื่อความหมายได้ดี ควร

ระวังรูปแบบของตัวอักษรบริเวณกรอบของวงกลม อาจเลือกแบบตัวอักษรที่อ่านง่าย

3. นักออกแบบสัญลักษณ์

คุณชัชชภูมิ อัครนาคร

สถาบันศิลปะและการออกแบบ Art Expro

ข้อดี : ภาพสัญลักษณ์สามารถสื่อสารได้ง่าย และชัดเจน เข้าใจได้ง่ายและสามารถเข้าใจได้ตรงกับสถานที่จริง สีสวยงามดูคลาสสิกสามารถใช้งานได้จริง

ข้อเสนอแนะ : สามารถตัดทอนได้มากกว่านี้ และควรตัดทอนรายละเอียดที่ไม่จำเป็นออกจะทำให้ภาพสัญลักษณ์ที่ชัดเจนมากขึ้น การใช้สีในการออกแบบอาจจะใช้สีทอง หรือเหลืองเข้มเพิ่มเติมได้อีกในบางจุดเพื่อสื่อให้เห็นถึงความอบอุ่น และช่วยเพิ่มกลิ่นไอความเป็นชนชาติทางซีกโลกตะวันออก

งานวิจัยครั้งนี้ สามารถใช้เป็นตัวอย่างของการแก้ปัญหา เกี่ยวกับสัญลักษณ์และผลที่ออกมาค่อนข้างชัดเจนในวิธีการ แต่ก็ได้ยืนยันต่อผลงานการออกแบบขั้นสุดท้ายว่า จะต้องเป็นดังที่แสดงไว้เสมอ เพียงแต่ผู้วิจัยมีความตั้งใจนำเสนอวิธีการที่เป็นไปได้ โดยการค้นหาจากทฤษฎีการออกแบบ เมื่อได้มาก็นำมาทดลองออกแบบภายใต้กรอบของทฤษฎีและรายละเอียดของหัวข้อวิจัย เพื่อพิสูจน์ให้เห็นเป็นรูปธรรมเท่านั้นว่า สิ่งที่เป็นองค์ความรู้ที่ได้มาสามารถนำมาใช้กับงานออกแบบได้จริง

ข้อเสนอแนะ

มหาวิทยาลัยศิลปากร สงวนลิขสิทธิ์

ประเด็นที่ผู้วิจัยยังติดค้างหรือบกพร่องอยู่ อาจมีหลายประเด็นที่เกิดขึ้นระหว่างดำเนินการวิจัย ผู้วิจัยจำต้องละไว้และฝากให้นักวิจัยรุ่นต่อไปเติมเต็มในสิ่งที่ท่านเห็นถึงปัญหาเพื่อประกอบให้กลายเป็นองค์ความรู้ที่สมบูรณ์ขึ้น

สุดท้าย ผู้วิจัยหวังว่างานวิจัยครั้งนี้คงจะก่อให้เกิดแรงบันดาลใจ และความรู้ให้กับนักวิจัยรุ่นต่อไปได้ไม่มากนักน้อย ในฐานะที่เป็นนักศึกษาศิลปะ และการออกแบบผู้วิจัยเชื่อว่าการสร้างงานออกแบบต่างๆ นั้น ต้องอาศัยประสบการณ์เฉพาะตัวมาตีความ งานวิจัยโดยทั่วไปมีรูปแบบวิชาการเชิงวิทยาศาสตร์ซึ่งเต็มไปด้วยหลักการ และเหตุผล สามารถพิสูจน์ได้ ดังนั้นการวิจัยทางด้านศิลปะ และการออกแบบนิเทศศิลป์ของผู้วิจัยขึ้นนี้อาจมีข้อผิดพลาด ข้อโต้แย้งในบางจุดบางประเด็น ผู้วิจัยเข้าใจว่าเกิดจากประสบการณ์ของแต่ละคนที่มีไม่เท่ากันมาตีความซึ่งเป็นธรรมชาติของงานศิลปะและการออกแบบ แต่ผู้วิจัยให้น้ำหนักความสำคัญของงานศิลปะและการออกแบบกับงานวิจัยที่เป็นวิทยาศาสตร์อย่างละเท่าๆ กัน

บรรณานุกรม

ภาษาไทย

สำนักปลัดกรุงเทพมหานคร. กองการท่องเที่ยว. สราญเรียงรณัชมราตรี กรุงรัตนโกสินทร์และ
เส้นทางวัฒนธรรม. กรุงเทพฯ : บริษัท แพลนโมทีฟ จำกัด, 2546.

ทองเจือ เขียดทอง. การออกแบบสัญลักษณ์. กรุงเทพฯ : สำนักพิมพ์สุภาพใจ, 2542.

ทิพย์สุดา ปทุมานนท์. การจัดองค์ประกอบและที่ว่างในงานออกแบบพื้นฐาน. พิมพ์ครั้งที่ 2
กรุงเทพฯ : กราฟฟิค แอนด์ พับบลิคชั่น, 2535.

บริษัท ดิสไทย จำกัด. เที่ยวรอบเกาะรัตนโกสินทร์. [CD - ROM], 15 กุมภาพันธ์ 2548.

บริษัท ไทยซอฟต์แวร์ เอ็นเตอร์ไพรส์ จำกัด. ไทยซอฟต์แวร์รายไทย. [CD - ROM], 27 กุมภาพันธ์
2548.

บริษัท เจเนซิส มีเดียคอม จำกัด. ซีดีรวมรวมภาพ เทียวกรุงเทพ vol.11. [CD - ROM], 11 ธันวาคม
2545.

ไพโรจน์ วีระประภา. “การออกแบบสัญลักษณ์ตัวแทนประจำจังหวัดภาคเหนือของประเทศไทย.”
วิทยานิพนธ์ปริญญาโทมหาบัณฑิต สาขาวิชาการออกแบบนิเทศศิลป์ บัณฑิตวิทยาลัย
มหาวิทยาลัย ศิลปากร, 2546.

“โลโกดิไซท์,” นิตยสารเพอร์นิเจอร์ (มีนาคม – เมษายน 2527) : 15 -16.

วิมลสิทธิ์ หรยางกูร. พฤติกรรมมนุษย์กับสภาพแวดล้อม. กรุงเทพฯ : สำนักพิมพ์แห่งจุฬาลงกรณ์
มหาวิทยาลัย, 2541.

วิศิษฐ์ แซ่เตี้ย. “การออกแบบเลขนศิลป์สิ่งแวดล้อมสำหรับอุทยานแห่งชาติในประเทศไทย กรณีศึกษา
อุทยานแห่งชาติเขาใหญ่ จังหวัดนครราชสีมา.” วิทยานิพนธ์ปริญญาโทมหาบัณฑิต
สาขาวิชาการออกแบบนิเทศศิลป์ บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยศิลปากร, 2545

สีบศิริ แซ่ลี. “การออกแบบสัญลักษณ์ตัวแทนประจำจังหวัดภาคอีสาน.” วิทยานิพนธ์ปริญญา
มหาบัณฑิต สาขาวิชาการออกแบบนิเทศศิลป์ บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัย
ศิลปากร, 2546.

กรุงเทพมหานคร. ศูนย์ส่งเสริมการท่องเที่ยว. เส้นทางท่องเที่ยวรัตนโกสินทร์ ฝั่งตะวันออก พระนคร
สัญจร. กรุงเทพฯ : ม.ป.ท., 2546.

เอื้อเอ็นดู ดิศกุล ณ อยุธยา. ระบบป้ายสัญลักษณ์. กรุงเทพฯ : พลัสเพลส จำกัด, 2543.

ภาษาต่างประเทศ

Dreyfuss, H. Symbol sourcebook. New York : Mc Graw – Hill book company, 1972.

Gikow, J. Graphic Illustration in black and white. New York : Design press, 1991.

Media Mania Co., Ltd. Thailand Discovery Rattanakosin Island. vol.1 [CD - ROM],
2002.

มหาวิทยาลัยศิลปากร สงวนลิขสิทธิ์

ภาคผนวก

มหาวิทยาลัยศิลปากร สงวนลิขสิทธิ์

ภาคผนวก ก

แบบสอบถามความคิดเห็นและความต้องการที่มีต่อป้ายสัญลักษณ์

ในบริเวณกรุงเทพมหานคร (เกาะรัตนโกสินทร์) สำหรับนักท่องเที่ยวกลุ่มตัวอย่าง

แบบสอบถามความคิดเห็นและความต้องการที่มีต่อป้ายสัญลักษณ์ในบริเวณ กรุงเทพมหานคร (เกาะรัตนโกสินทร์) ใช้เพื่อการเก็บรวบรวมข้อมูลประกอบการทำวิทยานิพนธ์ โดย นาย อธิวัฒน์ จุลมัจฉา นักศึกษาระดับบัณฑิตศึกษา สาขาวิชาการออกแบบนิเทศศิลป์ มหาวิทยาลัยศิลปากร

คำชี้แจง : กรุณาทำเครื่องหมาย x ในช่อง ที่ตรงกับความคิดเห็นของท่าน

ส่วนที่ 1 ข้อมูลพื้นฐาน

1. เพศ

- ชาย หญิง

2. อายุ

- อายุ 18 – 30 ปี อายุ 31 – 55 ปี อายุมากกว่า 55 ปี

3. ประเทศ

4. ระดับการศึกษา

- ประถม มัธยมศึกษา
 ปริญญาตรี สูงกว่าปริญญาตรี

5. วัตถุประสงค์ของท่านในการมาเยือนกรุงเทพมหานคร ในครั้งนี้

- ท่องเที่ยว ทำธุรกิจ
 ทัดนศึกษา อื่น ๆ (โปรดระบุ).....

6. จำนวนผู้ร่วมคณะของท่านในการเดินทางครั้งนี้ (รวมตัวท่านเอง)

- มาคนเดียว 2 - 5 คน
 6 – 10 คน 11 คนขึ้นไป

7. ท่านใช้ระยะเวลาในการท่องเที่ยวครั้งนี้นานเท่าใด

- ภายในวันเดียว 2 – 5 วัน
 6 – 10 วัน 10 วันขึ้นไป

ส่วนที่ 2 ความคิดเห็นและความต้องการเกี่ยวกับป้ายสัญลักษณ์

8. ท่านคิดว่าป้ายสัญลักษณ์ ให้ข้อมูลในบริเวณกรุงเทพมหานครมีความสำคัญมากน้อยเพียงใด

☐ มากที่สุด เป็นสิ่งจำเป็นสำหรับการเดินทาง	☐ สำคัญ ควรมี
☐ เฉย ๆ มีหรือไม่มีก็ได้	☐ ไม่สำคัญ ไม่จำเป็นต้องมี

9. ท่านมีความคิดเห็นอย่างไรต่อสัญลักษณ์ และที่ตั้งของป้ายสัญลักษณ์

- ชัดเจน สังเกตได้ง่าย พบเห็นได้ตลอดเส้นทาง
- พบเห็นได้เมื่อมองหา
- ที่ตั้งวางไม่ชัดเจน หายาก หรือหาไม่พบ

10. ท่านมีความเห็นอย่างไรต่อระดับความชัดเจน ในการสื่อความหมายของป้ายสัญลักษณ์

- เหมาะสม เข้าใจง่าย และสื่อความหมายได้ชัดเจนดี
- สื่อความหมายได้ไม่ชัดเจน ต้องพยายามทำความเข้าใจ
- สื่อความหมายได้ไม่ดี ดูไม่รู้เรื่อง

11. ตลอดการเดินทางในครั้งนี้ ท่านใช้ประโยชน์จากป้ายสัญลักษณ์ในบริเวณกรุงเทพมหานครหรือไม่ เพียงใด

- ใช้ตลอด
- ใช้บ้าง เมื่อจำเป็น
- ไม่ใช้เลย (ไม่จำเป็น / ไม่มีโอกาสใช้)

12. ท่านมีความคิดเห็นอย่างไร ต่อรูปแบบความเหมาะสม สวยงามของป้ายสัญลักษณ์ ที่ใช้ในบริเวณกรุงเทพมหานคร

- เหมาะสม สวยงาม
- ธรรมดา
- ไม่สวยงาม ควรปรับปรุง

13. ท่านคิดว่าจำนวนป้ายสัญลักษณ์ ที่ตั้งตามจุดต่างๆ ของกรุงเทพมหานคร มีจำนวนเพียงพอหรือไม่

- เพียงพอ
- ไม่เพียงพอ ควรเพิ่มจำนวน

ส่วนที่ 3 ความคิดเห็นเพิ่มเติมอื่น ๆ

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

มหาวิทยาลัยศิลปากร สงวนลิขสิทธิ์

This Questionnaire surveys the opinions about and suggestions on the sign in Bangkok in order to compile data for the thesis of Athiwat Julmatcha, a post Graduate School, Department of Visual Communication Design, Silpakorn University.

Direction : Please sign x in that matches with your opinions.

Part 1. Basic information.

1. Gender

- Male Female

2. Age

- 18–30 years 31–55 years more than 55

3. Country

4. Education level.

- Primary education Secondary education
 Bachelor's Degree More than Bachelor's Degree

5. You objective in visiting Bangkok?

- Travel Business
 Visual education Other(please specify)

6. The number of people (including yourself) in this trips.

- Alone 2–5 peoples
 6–10 peoples more than 11 peoples

7. The education of this trip.

- 1 day 2–5 days
 6–10 days more than 10 days

Part 2. The opinion and needs of the sign.

8. How important are the signs in Bangkok ?

☐ Very important	☐ Important
☐ No commend	☐ Not important

9. What is your opinion about the signs in Bangkok and there location ?

- Clear, easy to see every where.
- Noticeable when search.
- Unclear, difficult or unable to find.

10. Are the meanings of the signs clear ?

- Suitable, understandable and clear.
- Unclear, difficult to understand.
- Unable to understand.

11. In this trip, are the signs in Bangkok useful to you ?

- Always
- Sometime
- Never

12. What is your opinion about pattern and appropriateness of the signs in Bangkok ?

- Suitable
- Fair
- Should be modified

13. Are there enough signs in Bangkok ?

- Enough
- Not enough

Part 3. Suggestion.

.....

.....

.....

.....

.....

.....

มหาวิทยาลัยศิลปากร สงวนลิขสิทธิ์

ภาคผนวก ข

แบบแสดงความคิดเห็นของผู้ทรงคุณวุฒิที่มีต่อการออกแบบสัญลักษณ์เพื่อส่งเสริมการ
ท่องเที่ยวในกรุงเทพมหานคร (เกาะรัตนโกสินทร์)

แบบแสดงความคิดเห็นของผู้ทรงคุณวุฒิที่มีต่อการออกแบบสัญลักษณ์เพื่อส่งเสริมการท่องเที่ยวในกรุงเทพมหานคร (เกาะรัตนโกสินทร์)

โดย นายอริวัฒน์ จุลมัจฉา นักศึกษาปริญญาโท ภาควิชาการออกแบบนิเทศศิลป์ คณะมัณฑนศิลป์ มหาวิทยาลัยศิลปากร ซึ่งอยู่ในระหว่างการทำวิทยานิพนธ์ในหัวข้อ การออกแบบสัญลักษณ์เพื่อส่งเสริมการท่องเที่ยวในกรุงเทพมหานคร (เกาะรัตนโกสินทร์) ภายใต้การดูแลวิทยานิพนธ์ของ อ.วัฒนพันธุ์ คุรุฑะเสน และ อ. ศักดิ์สยาม พงษ์ดำ

ชื่อ-สกุล..... อายุ ปี
 อาชีพ/ตำแหน่ง.....สถานที่ทำงาน.....
 ประสบการณ์ทำงาน.....ปี
 ระดับการศึกษา.....
 ผลงาน.....

มหาวิทยาลัยศิลปากร สงวนลิขสิทธิ์

ประเด็นคำถาม

1. ท่านมีความคิดเห็นอย่างไรเกี่ยวกับองค์ประกอบศิลป์ (Composition) ของสัญลักษณ์ภาพ

1.1 ลักษณะของ

ภาพ.....
.....
.....
.....

1.2 ลักษณะของ

รูปทรง.....
.....
.....
.....

1.3 การใช้

สี.....
.....
.....

มหาวิทยาลัยศิลปากร สงวนลิขสิทธิ์

2. ท่านมีความคิดเห็นอย่างไรเกี่ยวกับการสื่อความหมายของสัญลักษณ์ ต่อสถานที่
ท่องเที่ยวในกรุงเทพมหานคร (เกาะรัตนโกสินทร์)

.....
.....
.....
.....
.....
.....
.....
.....
.....
.....

ภาคผนวก ค

มหาวิทยาลัยศิลปากร
วิทยาเขตพระราชวังสนามจันทร์
จังหวัดนครปฐม

ภาพถ่ายตัวอย่างป้ายสัญลักษณ์ และภาพสัญลักษณ์ใน(เกาะรัตนโกสินทร์)
กรุงเทพมหานคร

Sign & Symbol ที่ชานป้าจวบ

ภาพที่ 91 Sign & Symbol (อนุสาวรีย์ประชาธิปไตย) เกษะรัตนโกสินทร์ กรุงเทพมหานคร

ภาพที่ 92 Sign & Symbol (เสาชิงช้า) เกาะรัตนโกสินทร์ กรุงเทพมหานคร

ภาพที่ 93 Sign & Symbol ที่ใช้ในบริเวณเกาะรัตนโกสินทร์ กรุงเทพมหานคร

มหาวิทยาลัยศิลปากร สงวนลิขสิทธิ์

ภาพที่ 94 Sign & Symbol ที่ใช้ในบริเวณเกาะรัตนโกสินทร์ กรุงเทพมหานคร

ภาพที่ 95 Sign & Symbol ที่ใช้ในบริเวณเกาะรัตนโกสินทร์ กรุงเทพมหานคร

มหาวิทยาลัยศิลปากร สงวนลิขสิทธิ์

ภาพที่ 96 Sign & Symbol ที่ใช้ในบริเวณเกาะรัตนโกสินทร์ กรุงเทพมหานคร

ภาพที่ 97 Sign & Symbol ที่ใช้ในบริเวณเกาะรัตนโกสินทร์ กรุงเทพมหานคร

มหาวิทยาลัยศิลปากร สงวนลิขสิทธิ์

ภาพที่ 98 Sign & Symbol ที่ใช้ในบริเวณเกาะรัตนโกสินทร์ กรุงเทพมหานคร

ภาพที่ 99 Sign & Symbol ที่ใช้ในบริเวณเกาะรัตนโกสินทร์ กรุงเทพมหานคร

มหาวิทยาลัยศิลปากร สงวนลิขสิทธิ์

ภาพที่ 100 Sign & Symbol ที่ใช้ในบริเวณเกาะรัตนโกสินทร์ กรุงเทพมหานคร

ภาพที่ 101 Sign & Symbol ที่ใช้ในบริเวณเกาะรัตนโกสินทร์ กรุงเทพมหานคร

มหาวิทยาลัยศิลปากร สงวนลิขสิทธิ์

ภาพที่ 102 Sign & Symbol ที่ใช้ในบริเวณเกาะรัตนโกสินทร์ กรุงเทพมหานคร

ภาพที่ 103 Sign & Symbol ที่ใช้ในบริเวณเกาะรัตนโกสินทร์ กรุงเทพมหานคร

มหาวิทยาลัยศิลปากร สงวนลิขสิทธิ์

ภาพที่ 104 Sign & Symbol ที่ใช้ในบริเวณเกาะรัตนโกสินทร์ กรุงเทพมหานคร

ภาพที่ 105 Sign & Symbol ที่ใช้ในบริเวณเกาะรัตนโกสินทร์ กรุงเทพมหานคร

มหาวิทยาลัยศิลปากร สงวนลิขสิทธิ์

ภาพที่ 106 Sign & Symbol ที่ใช้ในบริเวณเกาะรัตนโกสินทร์ กรุงเทพมหานคร

ภาพที่ 107 Sign & Symbol ที่ใช้ในบริเวณเกาะรัตนโกสินทร์ กรุงเทพมหานคร

มหาวิทยาลัยศิลปากร สงวนลิขสิทธิ์

ภาพที่ 108 Sign & Symbol ที่ใช้ในบริเวณเกาะรัตนโกสินทร์ กรุงเทพมหานคร

ประวัติผู้วิจัย

ชื่อ – สกุล	นายอิทธิวัฒน์ จุลมัจฉา
ที่อยู่	28/4 หมู่ 5 ซอยสวนผัก42 ถนนสวนผัก แขวงจิมพลี เขตตลิ่งชัน กรุงเทพฯ 10170
ที่ทำงาน	มหาวิทยาลัยเทคโนโลยีราชมงคลกรุงเทพ
ประวัติการศึกษา	
พ.ศ. 2541	ปริญญาศิลปบัณฑิต ภาควิชาการออกแบบนิเทศศิลป์ คณะมัณฑนศิลป์ มหาวิทยาลัยศิลปากร
พ.ศ. 2548	ปริญญาศิลปมหาบัณฑิต สาขาวิชาการออกแบบนิเทศศิลป์ ภาควิชาการออกแบบนิเทศศิลป์ คณะมัณฑนศิลป์ บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยศิลปากร
ประวัติการทำงาน	
พ.ศ. 2541 - 2546	นักออกแบบอิสระ Graphic Designer และอาจารย์พิเศษ มหาวิทยาลัยต่างๆ
พ.ศ. 2546 - ปัจจุบัน	อาจารย์1 สาขาวิชาออกแบบนิเทศศิลป์ คณะศิลปกรรม มหาวิทยาลัยเทคโนโลยีราชมงคลกรุงเทพ

มหาวิทยาลัยศิลปากร สงวนลิขสิทธิ์